

**ΙΟΝΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΤΜΗΜΑ ΙΣΤΟΡΙΑΣ**

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**ΘΕΜΑ: '' Η ΖΩΗ ΤΩΝ ΣΥΖΥΓΩΝ ΝΑΥΤΙΚΩΝ
ΣΤΟ ΧΩΡΙΟ ΤΟΥ ΠΕΤΡΙΤΗ ΚΕΡΚΥΡΑΣ''**

**Ονοματεπώνυμο φοιτητή: Μπόγδου Η. Γεωργία ΑΜ2003100
Επί πτυχίω.**

**Επιβλέπουσα καθηγήτρια: Κα Χαρλαύτη Τζελίνα
ΚΕΡΚΥΡΑ Ιούνιος 2018**

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Θεωρώ ανάγκη να ευχαριστήσω θερμά την επιβλέπουσα καθηγήτρια μου, κα. Τζελίνα Χαρλαύτη, για την καθοδήγηση, την συνεργασία και την υπομονή της. Χωρίς την υποστήριξή της δεν θα ήταν δυνατή η πραγματοποίηση της εργασίας αυτής.

Επίσης ευχαριστώ όλους όσους συμμετείχαν στις συνεντεύξεις και ιδιαίτερα τις γυναίκες, συζύγων των ναυτικών του Πετρίτη, για την πολύτιμη βοήθειά τους στην υλοποίηση της πτυχιακής μου εργασίας.

Τέλος, θεωρώ υποχρέωση να τονίσω ότι η ιδιαίτερη προτίμησή μου για την ιστορική λαογραφική έρευνα οφείλεται στην συμβολή της αγαπημένης καθηγήτριας μου Εύης Ολυμπίτου η οποία, παρά την απουσία της, συνεχίζει να ζει στις καρδιές και στις μνήμες των ατόμων που την γνώρισαν για την καλοσύνη και το χαμόγελο που φώτιζε το πρόσωπό της.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ	7
<u>ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1ο . Ναυτιλιακά και αλιευτικά στοιχεία των ναυτικών των Κορακάδων και του Πετριτή</u>	13
1.1. Εισαγωγή	13
1.2. Οι γυναίκες των ναυτικών του Πετριτή και η σχέση τους με την ναυτιλία	13
1.3 Η Ελληνική Εμπορική Ναυτιλιακή Δραστηριότητα	14
1.3.1. Οι ρίζες της Ελληνικής Ναυτιλίας	15
1.3.2. Από τη δημιουργία του Ελληνικού κράτους ως το τέλος του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου	15
1.3.3. Από τον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο μέχρι και τον Μεσοπόλεμο (1914-1939)	16
1.3.4 Το Β΄ μισό του 20 ^{ου} αιώνα	16
1.4. Συνθήκες διαβίωσης στα πλοία	19
1.5. Η ναυτική δραστηριότητα του ναυτότοπου Κορακάδων – Πετριτή	19
1.5.1. Οι πρωτοπόροι	20
1.5.2. Η αρχή της μαζικής ναυτικής δραστηριότητας	20
1.5.3. Εξέλιξη. Αποκορύφωση. Δημιουργία ναυτικής παράδοσης	21
<u>ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2ο . Παιδική και Νεανική περίοδος των γυναικών.</u>	27
2.1. Εισαγωγή	27
2.2. Ιστορικό Πλαίσιο Κορακάδες – Πετριτής	27
2.2.1. Κοινότητα Κορακάδων	27
2.2.2. Κοινότητα Πετριτή	29
2.3. Πληροφορίες για την παιδική και νεανική περίοδο των γυναικών	30
2.3.1. Τόπος γέννησης	30
2.3.2. Συνθήκες διαβίωσης	30
2.3.3. Χρονική περίοδος από την δεκαετία του '50 μέχρι και την δεκαετία του '70	31
2.3.3.1. Γονείς	31
2.3.3.2. Ψυχοπαίδια και άκληροι θείοι	32

2.3.3.3. Αντίζηση παιδική ηλικία	32
2.3.3.4. Ελλιπής εκπαίδευση	34
2.3.3.5. Ελλείψεις σε βασικά κοινωνικά αγαθά	35
2.3.3.6. Σπίτια	35
2.3.3.7. Έμφυλες σχέσεις	36
2.3.3.8. Ανύπαντρη θεία	37
2.3.3.9. Ο ρόλος της γειτονιάς	38
2.3.3.10 Ελεύθερος χρόνος - Διασκέδαση	40
2.3.3.10.1. Κινηματογράφος	40
2.3.3.10.2. Πανηγύρια	41
2.3.3.10.3. Γάμοι	41
2.3.3.10.4. Περατζάδα	41
2.3.4. Γυναίκες που γεννήθηκαν σε νεότερα χρόνια	42
2.3.4. .1 Το χωριό του Πετριτή	43
 <u>ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3ο Γνωριμία Ζευγαριού, Τεχνικές Γάμου.</u>	45
3.1. Εισαγωγή	45
3.2. Γνωριμία – Προσέγγιση	45
3.2.1 Στις αγροτικές ασχολίες	45
3.2.2. Στην γειτονιά	46
3.2.3. Στις εορταστικές εκδηλώσεις και στην εκκλησία	46
3.2.4. Στα πανηγύρια	46
3.2.5. Στην Περατζάδα	47
3.3. Τεχνικές Γάμου	48
3.3.1. Προξενιό	48
3.3.1.1. Ο ρόλος της γυναίκας	49
3.3.1.2. Κριτήρια επιλογής της νύφης	49
3.3.1.3. Η Προίκα	50
3.3.2. Το κλέψιμο	52
3.3.2.1. Δυναμική αντίδραση γυναίκας	52
3.3.3. Τελείωμα ή λόγος	52

3.3.3.1. Λογοδόσιμο χωρίς την παρουσία του Γαμπρού	53
3.3.4. Αρραβώνας	53
3.3.5. Γάμος – Στεφάνωμα	56
3.3.5.1. Ειδική περίπτωση Γάμου	60
3.3.5.2. Πιστροφή	61
3.4. Εκσυγχρονισμός της κοινωνίας	61
 <u>ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4ο Ο Έγγαμος Βίος</u>	62
4.1. Εισαγωγή	62
4.2. Πρώτα χρόνια Γάμου	62
4.2.1. Συγκατοίκηση, Ο ρόλος της πεθεράς	62
4.2.2. Διαχείριση χρημάτων	64
4.2.3. Έλλειψη ελεύθερου χρόνου και άλλοι περιορισμοί	65
4.2.4. Επισκέψεις του συζύγου	66
4.3. Απόκτηση νέου σπιτιού	67
4.3.1. Ανέσεις	67
4.3.2. Επισκέψεις του ναυτικού στην οικογένειά του	67
4.3.3. Δώρα	68
4.3.4. Επαφή του ζευγαριού στον δικό του χώρο	70
4.4. Επικοινωνία του ζευγαριού και των παιδιών	70
4.4.1. Με αλληλογραφία	70
4.4.2. Με το κοινοτικό τηλέφωνο	71
4.4.3. Επικοινωνία στους νεότερους χρόνους	72
4.5. Μοναξιά και δυσκολίες	73
4.5.1. Εγκυμοσύνη, Τοκετός και μεγάλωμα παιδιών	73
4.6. Διαχείριση Συναισθημάτων	76
4.6.1. Φόβος	76
4.6.2. Ζήλια	77
4.6.3. Μοναξιά	77
4.7. Συνταξιοδότηση. Οριστική Επιστροφή	77
4.7.1. Καινούρια αρχή και νέα γνωριμία	78

4.7.2. Κοινές ασχολίες	79
4.8. ΑΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ	79
<u>ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5ο Από το χτες στο σήμερα</u>	82
5.1. Σημερινή κατάσταση	82
5.1.1. ΠΕΤΡΙΤΗΣ: από Ναυτότοπος σε Ψαροχώρι	82
5.2. Η αλιευτική δραστηριότητα Κορακάδων – Πετριτή	83
5.2.1. Αλιευτικά Στοιχεία για τους αλιείς των Κορακάδων	83
5.2.1.1. Αλιευτική και εμπορική δραστηριότητα	84
5.2.1.2. Είδη αλιευτικών σκαφών με τα οποία ψάρευαν οι αλιείς των Κορακάδων	85
5.2.1.3. Τα αλιευτικά εργαλεία με τα οποία αλίευαν οι ψαράδες των Κορακάδων	86
5.2.2. Συναφή επαγγέλματα με την αλιεία	90
5.2.3. Η σύγχρονη αλιεία του Πετριτή	94
5.2.3.1. Σύγχρονα αλιευτικά σκάφη του Πετριτή	95
5.2.3.2. Σύγχρονα αλιευτικά εργαλεία	98
5.2.3.2.1. Μέση Αλιεία	98
5.2.3.2.2. Παράκτια Αλιεία	101
5.3. Συναφή επαγγέλματα με την αλιεία	103
5.3.1. Παγοποιείο	103
5.3.2. Μεταποίηση αλιευμάτων	104
5.3.3. Ψαροταβέρνες	104
<u>ΕΠΙΛΟΓΟΣ</u>	105
<u>ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ</u>	109
<u>ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ</u>	115
I. Λεξιλόγιο	115
II. Φωτογραφικό Υλικό	117

**"Η ΖΩΗ ΤΩΝ ΣΥΖΥΓΩΝ ΝΑΥΤΙΚΩΝ
ΣΤΟ ΧΩΡΙΟ ΤΟΥ ΠΕΤΡΙΤΗ ΚΕΡΚΥΡΑΣ "**

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Μεγαλώνοντας μέσα σε ένα περιβάλλον που αποτελούνταν από γυναίκες μεγαλύτερης ηλικίας οι οποίες ήξεραν να αφηγούνται ιστορίες από το παρελθόν τους, με έναν τρόπο γλαφυρό και παραστατικό παρ' όλο που δεν γνώριζαν να γράφουν και να διαβάζουν, δεν θα μπορούσε να μην με επηρεάσει βαθύτατα και να με οδηγήσει σε μία σοβαρή αναζήτηση και ανάδειξη της πορείας των απλών αυτών γυναικών που στην πραγματικότητα αποτελούν τους ουσιαστικούς πρωταγωνιστές της ζωής. Ίσως ακόμη με ακολουθεί η εικόνα της «νόνας*» μου καθισμένη στο πεζούλι της ρούγας* μας τα καλοκαιρινά μεσημέρια να μου διηγείται ιστορίες για τα παλιά τονίζοντας μου «κάποια μέρα αυτά που σου λέω να τα γράψεις γιατί εγώ δεν ξέρω γράμματα.»

Αυτή τη συμβουλή δεν την ξέχασα ποτέ και με τη δυνατότητα που μου δίνεται μέσα από αυτή τη μελέτη, προσπαθώ να καταγράψω και να αναδείξω τη ζωή μιας ιδιαίτερης ομάδας γυναικών, αυτής των συζύγων των ναυτικών ενός μικρού κερκυραϊκού χωριού.

Με τη συγκεκριμένη εργασία επιθυμώ να αποδείξω ότι οι γυναίκες των ναυτικών της υπαίθρου είναι οι αφανείς ηρωίδες στη ζωή. Με άλλα λόγια οι γυναίκες καλούνται να φέρουν εις πέρας πολλαπλούς ρόλους όπως: της πιστής συζύγου, της καλής μάνας και της αφοσιωμένης νύφης. Προσπαθώντας να ανταποκριθεί σε αυτούς τους απαιτητικούς ρόλους πολύ συχνά χάνει κομμάτια από τη γυναικεία υπόστασή της

Η συγκεκριμένη μελέτη αποτελείται από τέσσερα Κεφάλαια

Το Πρώτο Κεφάλαιο περιλαμβάνει Ναυτιλιακά και Αλιευτικά στοιχεία για τις κοινότητες των Κορακάδων και του Πετριτή. Πληροφορίες για τα πλοία που εργάστηκαν οι ναυτικοί, τις εταιρείες, και τα δρομολόγια που έκαναν. Δίνονται επίσης πληροφορίες για τον αλιευτικό στόλο Κορακάδων – Πετριτή, τα είδη των αλιευτικών σκαφών και τις τεχνικές αλιείας.

Η εργασία περιγράφει τη ζωή των γυναικών, από την παιδική ηλικία, τα νεανικά σκιρτήματα, την γνωριμία με τον σύζυγο, τον γάμο, την κοινή ζωή, την μοναξιά και τις δυσκολίες που πηγάζουν από την απόσταση του ζευγαριού. Τέλος αναφέρεται στην

συνταξιοδότηση του άνδρα και την οριστική επανένωση των συζύγων. Καταγράφει τα ήθη και τα έθιμα δύο χωριών της νοτίου Κερκύρας (των Κορακάδων και του Πετριτή) από την δεκαετία του '50 μέχρι και την δεκαετία του '80. Αναλύει τις έμφυλες σχέσεις και την εξέλιξη σε αυτές μέσα στον χρόνο.

Το Δεύτερο Κεφάλαιο αναφέρεται στην παιδική και νεανική περίοδο των γυναικών, τον τόπο που γεννήθηκαν, τις συνθήκες διαβίωσης, την οικογενειακή κατάσταση, τα ήθη και τα έθιμα του τόπου.

Το Τρίτο Κεφάλαιο αναφέρεται στη γνωριμία του ζευγαριού με ιδιαίτερη έμφαση στις τεχνικές Γάμου. Αναλύονται το Προξενιό, ο θεσμός της Προίκας, ο Λόγος και ο Αρραβώνας καθώς και τα έθιμα της τελετής του Γάμου.

Το Τέταρτο Κεφάλαιο περιλαμβάνει τον έγγαμο βίο του ζευγαριού. Την συμβίωση της νύφης με τα πεθερικά, τη γέννηση των παιδιών, την απουσία του συζύγου και τον διττό ρόλο της γυναίκας., αυτόν της Μάνας και του Πατέρα. Βασικό τμήμα αυτού του Κεφαλαίου πραγματεύεται την μοναξιά και τη διαχείριση των συναισθημάτων των γυναικών. Το κεφάλαιο αυτό τελειώνει με την συνταξιοδότηση του ναυτικού και την οριστική επιστροφή του στο σπίτι. Την « καινούρια » αρχή του ζευγαριού και τις δυσκολίες που αυτή περικλείει.

Το Πέμπτο Κεφάλαιο αποδεικνύεται πως η ναυσιπλοΐα και η θάλασσα δεν αποτελούν μόνο κομμάτι από την ζωή των ίδιων των ναυτικών αλλά και των συζύγων τους αφού αυτές είτε ταξίδεψαν νοερά μέσα από τις διηγήσεις και αφηγήσεις των ανδρών τους, είτε κυριολεκτικά συνοδεύοντας ορισμένες φορές τον σύζυγό τους σε κάποιο ταξίδι του. Με αυτόν τον τρόπο οδηγούμαστε στην σημερινή κατάσταση. Γι' αυτόν τον λόγο στο τέλος της Μελέτης δίνονται ναυτιλιακά στοιχεία που συλλέχθηκαν από συνεντεύξεις ναυτικών των Κορακάδων και του Πετριτή.

Στη συγκεκριμένη Μελέτη χρησιμοποιήθηκαν επιστημονικά βιβλιογραφικά δεδομένα όπως βιβλία, άρθρα, δημοσιεύσεις και εργασίες. Ταυτόχρονα πραγματοποιήθηκαν συνεντεύξεις από γυναίκες και άνδρες ναυτικούς, διαφορετικής ηλικίας και μορφωτικού επιπέδου και συλλέχθηκαν πληροφορίες από ειδικευμένους επιστήμονες σε θέματα αλιείας και θαλάσσιας βιολογίας.

Στον ΠΙΝΑΚΑ Ι. αναφέρονται οι γυναίκες που συμμετείχαν στην έρευνα. Στην πλειοψηφία τους προέρχονται από την κοινότητα Κορακάδων – Πετριτή ή τα γύρω χωριά της περιοχής και είναι σύζυγοι ναυτικών.

ΠΙΝΑΚΑΣ Ι. Κατάλογος Γυναικών που συμμετείχαν στις Συνεντεύξεις (Σε παρένθεση τα αρχικά του ονοματεπωνύμου τους όπως αναφέρονται στο κείμενο της Μελέτης)						
α / α	ΟΝΟΜΑ & ΕΠΩΝΥΜΟ	ΕΤΟΣ ΓΕΝ/Σ ΗΣ	ΤΟΠΟΣ ΚΑΤΑΓΩΓΗΣ	ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ	ΕΠΑΓΓΕΛΑ	ΣΥΖΥΓΟΣ ΝΑΥΤΙΚΟΥ
1	Γεωργία Λέσση (Γ.Λ.)	1968	Κορακάδες	Δημοτικό	Αγροτικές Ασχολίες	ΝΑΙ
2	Έλλη Κουτσούρη (Κ.Ε.)	1948	Νυμφές	ΤΕΙ	Αισθητικός	ΝΑΙ
3	Ειρήνη Γαστεράτου (Γ.ΕΙ.)	1961	Κορακάδες	Δημοτικό	οικιακά	ΝΑΙ
4	Ειρήνη Χειμαριού (Χ.ΕΙ)	1955	Μαντούκι	Γυμνάσιο	Οικιακά	ΝΑΙ
5	Κωνσταντίνα Ίσσερη (Ι.Κ.)	1970	Κουσπάδες	Δημοτικό	Ξενοδ/λος	ΝΑΙ
6	Λουκία Καλησπεράτη (Κ.Λ.)	1962	Κορακάδες	Δημοτικό	Εστίατορας	ΝΑΙ
7	Μαρίνα Στούπα (Σ.Μ.)	1957	Βασιλάτικα	Δημοτικό	Μοδίστρα Αγροτικές Ασχολίες	ΝΑΙ
8	Παρασκευή Κουρτέση (Κ.Π.)	1959	Κορακάδες	Δημοτικό	Αγροτικές Ασχολίες	ΝΑΙ
9	Ροζ Μαρί Μουμούρη (Μ.ΡΜ.)	1940	Αθήνα	Λύκειο	Οικιακά	ΝΑΙ
10	Σοφία Καζιάνη (Κ.Σ.)	1973	Κουσπάδες	Δημοτικό	Αγροτικές Ασχολίες	ΝΑΙ
11	Σπυριδούλα Παγκράτη (Π.Σ.)	1953	Κορακάδες	Δημοτικό	Αγροτικές Ασχολίες	ΝΑΙ

1 2	Σπυριδούλα Παγκράτη (Π.Σ.)	1983	Πετριτής	Λύκειο	Οικιακά	ΝΑΙ
1 3	Φρειδερίκη Παγκράτη (Π.Φ.)	1950	Βασιλάτικα	Δημοτικό	Μοδίστρα Αγροτικές Ασχολίες	ΝΑΙ
1 4	Χριστίνα Κουρτέση (Κ.Χ.)	1951	Κορακάδες	Δημοτικό	Αγροτικές Ασχολίες	ΝΑΙ
1 5	Χριστίνα Παγκράτη (Π.Χ.)	1960	Ρίο Ντε Τζανέιρο (Βραζιλία)	ΑΕΙ	Τουριστικός Πράκτορας	ΝΑΙ

Στον ΠΙΝΑΚΑ II. αναφέρονται οι άνδρες που έλαβαν μέρος στην μελέτη. Το σύνολο των ερωτηθέντων προέρχεται από την κοινότητα Κορακάδων – Πετριτή και σχετίζονται άμεσα με την θάλασσα είτε σαν ναυτικοί είτε σαν αλιείς.

α/ α	ΟΝΟΜΑΤΕΠΩΝΥ ΜΟ	ΤΟΠΟΣ ΚΑΤΑΓΩΓ ΗΣ	ΕΚΠΑΙΔΕΥ ΣΗ	ΕΠΑΓΓΕΛΜ Α	ΕΙΔΙΚΟΤΗΤΑ ΣΤΟ ΕΜΠΟΡΙΚΟ ΝΑΥΤΙΚΟ
1	Δημήτρης Στούπας	Κορακάδες	Δημοτικό	Ναυτικός Αλιέας	Λοστρόμος
2	Παναγιώτης Στούπας	Κορακάδες	Δημοτικό	Ναυτικός	Καμαρότος
3.	Ιωάννης Στούπας	Κορακάδες	Δημοτικό	Ναυτικός Αλιέας	Λοστρόμος
4	Μιχάλης Κουρτέσης	Κορακάδες	Δημοτικό	Ναυτικός	Καμαρότος
5	Σπύρος Κουρτέσης	Κορακάδες	Γυμνάσιο	Ναυτικός Ιερέας	Μάγειρας
6	Χρήστος Γεωργοπάλης	Κορακάδες	Δημοτικό	Ναυτικός	Αρχικαμαρότος
7	Σταμάτης Γεωργοπάλης	Κορακάδες	Δημοτικό	Αλιέας.	---
8	Κωνσταντίνος Κουρτέσης	Κορακάδες	Δημοτικό	Ναυτικός	Λοστρόμος
9	Κωνσταντίνος	Κορακάδες	Δημοτικό	Αλιέας	Καπετάνιος

	Λέσσης				Αλιευτικού Σκάφους Μέσης Αλιείας (γρι-γρι)
10	Φώτης Παγκράτης	Κορακάδες	Λύκειο	Αλιείας	Πρόεδρος Σωματείου Επαγγελματιών αλιέων Πετρίτη

Στον ΠΙΝΑΚΑ III. αναφέρεται το επιστημονικό προσωπικό από το οποίο εξητήθησαν αλιευτικά στοιχεία και πληροφορίες για το λιμάνι του Πετρίτη και την ευρύτερη θαλάσσια περιοχή.

ΠΙΝΑΚΑΣ III. Κατάλογος επιστημόνων που παρείχαν στοιχεία.

α/α	ΟΝΟΜΑΤΕΠΩΝΥ ΜΟ	ΕΠΑΓΓΕΛΜΑ	ΕΙΔΙΚΟΤΗΤΑ
1	Σταμάτης Γκίνης	ΒΙΟΛΟΓΟΣ ΙΧΘΥΟΛΟΓΟΣ	Προϊστάμενος Γενικής Διεύθυνσης Αγροτικής Οικονομίας & Κτηνιατρικής της ΠΙΝ
2	Καδιανή Καπελλάκη	ΙΧΘΥΟΛΟΓΟΣ	Υπάλληλος Τμήματος Αλιείας της ΠΙΝ
3	Σπύρος Γκίνης	ΙΧΘΥΟΛΟΓΟΣ	Εκπαιδευτικός
4	Σαβίνα Γκιώνη	ΘΑΛΑΣΣΙΟΣ ΒΙΟΛΟΓΟΣ ΙΧΘΥΟΛΟΓΟΣ	Επιστημονικός Σύμβουλος Σωματείου Επαγγελματιών Αλιέων Πετρίτη. Υποψήφια Διδάκτωρ πανεπιστημίου Lecce.

Τα τεχνικά μέσα που χρησιμοποιήθηκαν για τις συνεντεύξεις και τη συλλογή υλικού ήταν η χρήση δημοσιογραφικού μαγνητοφώνου και φωτογραφικές κάμερες. Οι συνεντεύξεις βασίστηκαν σε καθορισμένο ερωτηματολόγιο και πραγματοποιήθηκαν στις οικίες των γυναικών.

Η περιοχή που διεξήχθη η έρευνα είναι η περιοχή του Πετρίτη Κέρκυρας. Η επιλογή του τόπου έγινε διότι είναι κατ' εξοχήν ναυτικός τόπος. Η πλειοψηφία των κατοίκων ασχολείται με την αλιεία και τη ναυτιλία. Υπάρχουν αρκετοί εν ενεργεία ναυτικοί καθώς και συνταξιούχοι οι οποίοι ασχολούνται επαγγελματικά και ερασιτεχνικά με την αλιεία. Στις μέρες μας είναι το μοναδικό ψαροχώρι της Κέρκυρας διαθέτοντας έναν σπουδαίο αλιευτικό στόλο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ
Ναυτιλιακά και Αλιευτικά Στοιχεία
των ναυτικών των Κορακάδων & του Πετριτή.

1.1. Εισαγωγή

Στο πρώτο Κεφάλαιο συνδέεται η ζωή των γυναικών των ναυτικών με την ζωή των ανδρών τους με κοινό παρανομαστή την θάλασσα, είτε με την μορφή της ναυτιλίας, είτε με αυτή της αλιείας. Στην αρχή του Κεφαλαίου υπάρχουν στοιχεία της Ελληνικής ναυτιλίας και εξηγούνται οι λόγοι της θεαματικής ανάπτυξης της το δεύτερο μισό του 20ου αιώνα. Στην συνέχεια αναλύεται ο ναυτικός προσανατολισμός των Κορακάδων-Πετριτή. Η αρχή, η μαζική απασχόληση με την θάλασσα, η «ναυτιλιακή πτώση» και η συνέχιση της θαλασσινής δραστηριότητας μέσω της αλιείας. Στο τέλος του Κεφαλαίου αναλύεται η αλιευτική παράδοση και εξέλιξη της στις Κορακάδες-Πετριτή.

1.2. Οι Γυναίκες των ναυτικών του Πετριτή και η σχέση τους με την ναυτιλία

Σύμφωνα με την μελέτη, οι γυναίκες των ναυτικών του Πετριτή ζούσαν έντονα τα ναυτιλιακά δράματα μέσω των συζύγων τους. Αποτελούν αναπόσπαστο τμήμα της ναυτιλίας καθώς παρακολουθούσαν τις εξελίξεις με τις πληροφορίες που έπαιρναν από τους συζύγους τους, για τις εταιρείες, τους πλοιοκτήτες, τα δρομολόγια, τα φορτία κ.α. Συμμετείχαν στο ναυτιλιακό γίγνεσθαι με την υπομονή τους, τις αγωνίες την μακρόχρονη μοναξιά και τους φόβους τους. Η οικονομική ευρωστία, της οικογένειας του ναυτικού εν συγκρίση με τους υπόλοιπους κατοίκους των γειτονικών χωριών, οφείλεται στην ανάπτυξη της ναυτιλίας και στην δημιουργία πολλών θέσεων εργασίας στην Ελληνόκτητη και διεθνή ναυτιλία.

Θα πρέπει να τονιστεί ότι πολλοί ναυτικοί ξεκίνησαν την ναυτική τους «καριέρα» σαν αλιεργάτες σε αλιευτικά σκάφη. Σχεδόν όλοι οι συνταξιούχοι ναυτικοί του Πετριτή, μετά την μόνιμη επιστροφή τους γίνονται επαγγελματίες ή ερασιτέχνες ψαράδες με τις γυναίκες τους να τους συντροφεύουν σε αυτή την ασχολία τους. Χαρακτηριστικές είναι οι εικόνες στο λιμάνι του Πετριτή, με την γυναίκα μέσα στις ψαρόβαρκες, να καθαρίζουν τα δίχτυα.

Για τους παραπάνω λόγους θεωρήθηκε σκόπιμη μία μικρή αναφορά στην ναυτιλία, με ιδιαίτερη έμφαση στην ελληνόκτητη ναυτιλία του τελευταίου μισού του εικοστού αιώνα. Ταυτόχρονα μία μικρή παρουσίαση της αλιευτικής δραστηριότητας του Πετρίτη.

1.3. Η Ελληνική Εμπορική Ναυτιλιακή δραστηριότητα

Η Ελληνική εμπορική ναυτιλία ξεκινά πολύ νωρίτερα από όσο φαντάζεται κανείς τη δραστηριότητά της. «[...] ακόμα και μετά την Άλωση της Κων/πολης το 1453, τα Ιόνια νησιά εξακολούθησαν να έχουν αξιόλογο ναυτικό στόλο και Ιόνιοι έμποροι να είναι εγκατεστημένοι στη Βενετία και να έχουν αναπτύξει εμπόριο μεταξύ Βενετίας - Τεργέστης - Τάραντα και των Ιονίων νησιών και αργότερα προς άλλες περιοχές όπως είναι η Κρήτη, η Στερεά κ.λπ»¹ Τι νοείται όμως ως ναυτιλία ή ναυτιλιακή βιομηχανία; «Με τον όρο «ναυτιλιακή βιομηχανία» ή «ναυτιλία», εννοούμε όλες τις δραστηριότητες που συνδέονται και υποστηρίζουν τις θαλάσσιες μεταφορές ανθρώπων και αγαθών.»² Η πατρίδα μας δεν έχει να επιδείξει σημαντική διεθνή δραστηριότητα, εκτός από την εμπορική της ναυτιλία που μεταφέρει την ελληνική σημαία και στις πέντε Ηπείρους της υδρογείου. «Τα σημαντικότερα στοιχεία της αποτελούν ο παγκόσμιος χαρακτήρας, η εξωστρέφεια και ο ισχυρός ανταγωνισμός, που στην περίπτωση της ποντοπόρου ναυτιλίας η αγορά τείνει να είναι τέλεια και πλήρως ανταγωνιστική.»³

Ο στόλος της Ελληνόκτητης εμπορικής ναυτιλίας απασχολείται κατ' ανάγκη σε διεθνείς μεταφορές, δεδομένου ότι οι εσωτερικές μεταφορικές ανάγκες είναι περιορισμένες και εξυπηρετούνται επαρκώς από πλοία στελεχωμένα με ελληνικά πληρώματα. Το τελευταίο μισό του 20ου αιώνα, η Ελληνόκτητη εμπορική ναυτιλία θεωρείται, σε παγκόσμιο επίπεδο, ένας πραγματικός οικονομικός κολοσσός και μάλλον θα συνεχίσει να παραμένει για μεγάλο χρονικό διάστημα καθώς οι επενδυτικές δραστηριότητες των Ελλήνων εφοπλιστών συνεχίζουν να είναι ιδιαίτερα εντυπωσιακές. «Η ναυτιλία αποτελεί αναμφισβήτητο το ανταγωνιστικό πλεονέκτημα της Ελλάδας καθώς και την 'προίκα' της χώρας μας.»⁴ Παρακάτω γίνεται μία

¹ Ανδρονίκη Γκατζόλη, Βασικά οικονομικά ζητήματα και προοπτικές της ελληνικής επιβατηγού ναυτιλίας στις γραμμές Ελλάδας Ιταλίας, Διδακτορική Εργασία, Πανεπιστήμιο Πειραιώς, 2003, σελ. 23

² Δέσποινα Πετρίδου, Σύγχρονες εξελίξεις στη διεθνή ναυτιλία και οι στρατηγικές ανάπτυξης των γραμμών πλοίων εμπορευματοκιβωτίων, Διπλωματική Εργασία, Πανεπιστήμιο Μακεδονίας, 2018, σελ.1

³ Άγγελος Ιωακείμ, Τηλεπικοινωνίες και Ναυτιλία, Διπλωματική Εργασία, Πανεπιστήμιο Πειραιώς, 2013, σελ. 16

⁴ Ελένη Μητσάκου, Το ζήτημα της απασχόλησης στην ελληνική ναυτιλία. Προβλήματα και προοπτικές βελτίωσης,, Διπλωματική Εργασία, Πανεπιστήμιο Πειραιώς, 2010, σελ.12

σύντομη ιστορική αναφορά στους λόγους και στα αίτια της ανάπτυξης και εδραίωσης της ελληνικής ναυτιλίας.

1.3.1. Οι ρίζες της Ελληνικής ναυτιλίας.

Οι ρίζες της Ελληνικής ναυτιλίας βρίσκονται στο Αιγαίο και στο Ιόνιο. *«Μέχρι τις αρχές του 18ου αιώνα, ο ελληνόκτητος στόλος απαρτιζόταν ως επί το πλείστον από μικρής χωρητικότητας σκάφη τα οποία δραστηριοποιούνταν, τόσο στο Ιόνιο όσο και στο Αιγαίο Πέλαγος, στο διαπεριφερειακό και τοπικό εμπόριο.»*⁵ Από τις μικρές τοπικές κοινωνίες των νησιών ξεπηδούν οι πρώτοι ναυτικοί караβοκύρηδες και ξυλοναυπηγοί. Πρόκειται για το μεγάλο κεφάλαιο της παράδοσης, της συσσώρευσης γνώσης που γράφεται κυρίως στον Αιγαίο χώρο και το οποίο βοήθησε τους Έλληνες ναυτικούς να κυριαρχήσουν για τόσο μεγάλο χρονικό διάστημα στα διεθνή ύδατα. *«Μπορούμε πλέον να υποστηρίξουμε ανεπιφύλακτα, ότι η άνοδος ενός εμπορικού στόλου που χαρακτηρίζεται ως «ελληνικός» ξεκινά από τις αρχές του 18^{ου} αιώνα, από τα νησιά και τα λιμάνια του Ιονίου, συνεπικουρούμενος από τον στόλο των νησιών του ανατολικού Αιγαίου.»*⁶

1.3.2. Από την δημιουργία του Ελληνικού κράτους ως το τέλος του Α' Παγκοσμίου Πολέμου.

«Με την αναγνώριση της ανεξαρτησίας του Ελληνικού Κράτους από την Πύλη και την επιβολή της Μοναρχίας στην Ελλάδα, η ελληνική εμπορική ναυτιλία εισέρχεται σε μια νέα περίοδο.»⁷ Από το 1830 ως το 1910 τα Ελληνικά εμπορικά πλοία δεκαπλασίασαν την χωρητικότητά τους. *«Ο κλάδος της ελληνικής ναυτιλίας γεννήθηκε ανάμεσα ιστίων και ατμού τον 19ο αιώνα, τα πρώτα μεταπελευθερωτικά χρόνια.»*⁸ Στις αρχές του 20ου αιώνα πέρασαν από τον γεωγραφικό χώρο της Ανατολικής Μεσογείου και της Μαύρης θάλασσας στον άξονα Πειραιάς – Λονδίνο. Οι Έλληνες πλοιοκτήτες έστησαν στον χώρο της διασποράς επιχειρηματικά δίκτυα που στηρίζονταν στη συγγένεια και στους δεσμούς εντοπιότητας

⁵ Αλεξάνδρα Ι. Παπαδοπούλου, *Ναυτιλιακές επιχειρήσεις, διεθνή δίκτυα και θεσμοί στην σπετσιώτικη εμπορική ναυτιλία, 1830-1870. Οργάνωση, διοίκηση και στρατηγική*, Διδακτορική Εργασία, *Ιόνιο Πανεπιστήμιο*, 2009, σελ. 20

⁶ Τζελίνα Χαραλαύτη, *Ιστορία της ελληνόκτητης ναυτιλίας*, Νεφέλη, 2001, σελ. 81-82

⁷ Κωνσταντίνος Α. Παπαθανασόπουλος, *Η ελληνική εμπορική ναυτιλία. Κράτος και ναυτιλιακή πολιτική στη μετεπανεστατική περίοδο. Οι πρώτες προσπάθειες δημιουργίας ελληνικής ατμοπλοίας. 1833-1856*, Διδακτορική Εργασία, 1981, σελ. 45

⁸ Μιχαήλ Σημαντήρας, Ιωάννης Σκουλούδης, *Ναυτιλία και Τουρισμός: Υφιστάμενη Κατάσταση και Προοπτικές Ανάπτυξης στη Χώρα*, Ανώτατο Τεχνολογικό Εκπαιδευτικό Ίδρυμα Κρήτης, Σχολή Διοίκησης & Οικονομίας, Τμήμα Τουριστικών Επιχειρήσεων, 2010, σελ. 19

(Χιώτικο δίκτυο, Ιόνιο δίκτυο) και διαμόρφωσαν επιχειρηματική στρατηγική διείσδυσης στα παγκόσμια οικονομικά κέντρα.

*«Η ανάπτυξη της ελληνικής ναυτιλίας τον 19^ο αιώνα βασίστηκε στα εμπορικά και ναυτιλιακά δίκτυα των Ελλήνων τη διασποράς. Μαζί με τον εμπορικό ιστό που απλώθηκε σε όλη τη Μεσόγειο και σε τμήμα της βόρειας Ευρώπης, διαμορφώθηκε παράλληλο ναυτιλιακό δίκτυο που άνοιξε τον δρόμο για το 20 αιώνα: τη μετάβαση από το ιστίο στον ατμό. ... Το δίκτυο πέρασε από δύο φάσεις: τη «χιώτικη» φάση και την «ιόνιο» φάση.»*⁹ Αυτή την περίοδο παρατηρείται υπολογίσιμη αύξηση της ελληνικής ναυτιλίας και μετάβαση από τα ιστιοφόρα πλοία στα ατμόπλοια.

1.3.3. Από τον Α΄ Παγκόσμιο πόλεμο μέχρι και τον Μεσοπόλεμο (1914 -1939)

*«Το πιο ιδιαίτερο χαρακτηριστικό του ελληνικού στόλου κατά τη μεσοπολεμική περίοδο ήταν η επέκταση του κατά τη διάρκεια της παγκόσμιας ναυτιλιακής κρίσης τη δεκαετία του 1930.»*¹⁰ Κατά την διάρκεια του μεσοπολέμου η Ελληνική ναυτιλία εδραιώνεται σαν μία από τις σημαντικότερες παγκόσμιες δυνάμεις ενώ παρατηρείται μείωση της Βρετανικής ναυτιλιακής κυριαρχίας. *«Η περίοδος του μεσοπολέμου ήταν για την Ελληνική εμπορική ναυτιλία από τις πιο κρίσιμες και ταυτόχρονα από τις πιο δραστήριες περιόδους.»*¹¹. Η Ελληνική ναυτιλιακή ισχύ βασίστηκε σε δύο σημαντικούς παράγοντες: α) στους οικογενειακούς – συντοπικούς δεσμούς μεταξύ πλοιοκτητών και πληρώματος, β) στις εταιρείες των «μοναχοβαποράδων». *«Ο Α΄ Παγκόσμιος πόλεμος επιβεβαίωσε τη διεθνοποίηση του Ελληνικού στόλου και ο Μεσοπόλεμος καθιέρωσε τη «εξάπλωσή» του στις θάλασσες του κόσμου.»*¹²

1.3.4. Το β' μισό του 20ού αιώνα

1940 – 1950

⁹ Τζελίνα Χαραλαύτη, *Ιστορία της ελληνόκτητης ναυτιλίας*, Νεφέλη, 2001, σελ.128-129.

¹⁰ Αθανασία Φελλά, *Ανθρώπινες απώλειες από ναυτικά ατυχήματα και κόστος αυτών στην ελληνική ναυτιλία*, Διπλωματική Εργασία, Πανεπιστήμιο Πειραιώς, 2012, σελ. 6

¹¹ Κωνσταντίνος Τσουμάνης, *Η ελληνική εμπορική ναυτιλία και το ελληνικό ναυτεργατικό κίνημα στη διάρκεια του Δεύτερου Παγκοσμίου Πολέμου*, Διδακτορική Εργασία, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, 2001, σελ. 13

¹² Τζελίνα Χαραλαύτη, *Ιστορία της ελληνόκτητης ναυτιλίας*, Νεφέλη, 2001, σελ 319.

«Στα πρώτα 25 χρόνια μετά τη λήξη του δευτέρου Παγκοσμίου πολέμου, η ανάπτυξη της ναυτιλίας, λόγω της αυξημένης ζήτησης για θαλάσσιες μεταφορές είναι ραγδαία.»¹³ Αλλά η αυξημένη ζήτηση δεν ήταν ο μοναδικός λόγος. «Η τεράστια προσπάθεια ανοικοδόμησης που άρχισε με τη λήξη του 2^{ου} Παγκοσμίου Πολέμου και η συνεχής διεθνής οικονομική ανάπτυξη με γρήγορους ρυθμούς...»¹⁴, αποτελούν και άλλους λόγους που οδήγησαν την ναυτιλία σε ανοδική πορεία. Μια πορεία που είχε ανακοπεί και αντιμετώπιζε αρνητικές διακυμάνσεις εξαιτίας γεγονότων προηγούμενων ετών, όπως για παράδειγμα «[...] οι πόλεμοι, οι μεγάλες απεργίες και διάφοροι άλλοι λόγοι...»¹⁵. Το β' μισό του 20ού αιώνα, ο Ελληνόκτητος στόλος αναπτύχθηκε με ταχύτατους ρυθμούς αναδεικνυόμενος στη μεγαλύτερη ναυτιλιακή δύναμη του κόσμου. Τα αίτια της τεράστιας αυτής ανάπτυξης είναι τα παρακάτω:

1. Οι δεκαετίες του '40 και του '50 χαρακτηρίστηκαν από τη μαζική απομάκρυνση των κεντρικών γραφείων των ναυτιλιακών επιχειρήσεων από τον παραδοσιακό χώρο της ανατολικής Μεσογείου και την εγκατάστασή τους στο Λονδίνο και στη Νέα Υόρκη. Το ναυτιλιακό κέντρο της επιχείρησης στο Λονδίνο προσέφερε τους καπιταλιστικούς όρους της επιβίωσής της: χρηματοδότηση, διεθνείς σχέσεις, ανταγωνιστικό περιβάλλον, άμεση πληροφόρηση, ενώ το κέντρο στο Πειραιά προσέφερε κυρίως τη στελέχωση με συντοπίτες ναυτικούς και τη σύνδεση με το εθνικό κέντρο που δεν φαίνεται να είναι αμελητέα.

2. Η οριστική παρακμή της Βρετανικής ηγεμονίας μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο οδηγεί στην ηγεμονία των ΗΠΑ, μιας χώρας χωρίς ναυτικής παράδοσης και με αδύναμο εμπορικό στόλο.

3. Μετά την αποτυχημένη μεσοπολεμική τους προσπάθεια να διαμορφώσουν ισχυρό στόλο, οι Αμερικανοί δημιούργησαν ένα στόλο αμερικανικών και ευρωπαϊκών συμφερόντων κρατών της Κεντρικής Αμερικής και της Αφρικής, κρατών οικονομικά εξαρτημένων από τις ΗΠΑ, που ονομάστηκαν σημαίες ευκαιρίας. Οι Έλληνες μπόρεσαν να επωφεληθούν από τη χρήση αυτών των σημαιών περισσότερο από οποιοδήποτε άλλο παραδοσιακό ναυτιλιακό κράτος: κατά τη διάρκεια των δεκαετιών '40 και '50.

¹³ Θεόδωρος Λιακόπουλος, *ISM και Ανθρώπινος Παράγοντας στη Ναυτιλία*, Διπλωματική Εργασία, Πανεπιστήμιο Πειραιώς, 2014, σελ. 32

¹⁴ Ελένη Α. Θανοπούλου, *Αλλαγές στο διεθνή καταμερισμό εργασίας στη ναυτιλία. Η θέση του ελληνικού εμπορικού στόλου*, Διδακτορική Εργασία, Πανεπιστήμιο Πειραιώς, 1992, σελ. 23

¹⁵ Κωνσταντίνος Χλωμούδης, *Η Ελληνική εμπορική ναυτιλία 1910-1939, Συνύπαρξη διαφορετικών τρόπων παραγωγής*, Διδακτορική Εργασία, Πανεπιστήμιο Μακεδονίας, 1991, σελ. 21

4. Η χρήση των σημαιών 'ευκαιρίας' σε συνδυασμό με την εξαιρετικά φθηνή αγορά μεγάλου αριθμού φορτηγών πλοίων (100 πλοίων Λίμπερτι) ναυπηγημένων κατά τη διάρκεια του Β' παγκοσμίου πολέμου με ευνοϊκούς όρους και την εγγύηση του ελληνικού κράτους, από τους Έλληνες εφοπλιστές και την επιθετική είσοδο των Ελλήνων επιχειρηματιών στην αγορά των δεξαμενόπλοιων έδωσε τεραστία ώθηση στον Ελληνόκτητο στόλο. Η ιστορία των λίμπερτις σηματοδοτεί τη μεταπολεμική ελληνική εμπορική ναυτιλία, συντείνει στη διεθνοποίησή της και οδηγεί στο επόμενο βήμα ανεξαρτητοποίησής της από το κράτος καταγωγής, στη σημαία ευκαιρίας, όπως αναφέρει και ο Παπαγιαννούλης *«Τα αναπτυσσόμενα κράτη ήθελαν να δημιουργήσουν τους δικούς τους εθνικούς στόλους παρά να λειτουργούν ως σημαίες ευκαιρίας.»*¹⁶ και γίνεται το σύμβολο της μεταπολεμικής ποντοπόρου Ελληνόκτητης ναυτιλίας.

*«Μετά την αποτυχημένη μεσοπολεμική τους προσπάθεια να διαμορφώσουν ισχυρό στόλο, οι Αμερικανοί δημιούργησαν ένα στόλο αμερικανικών και ευρωπαϊκών συμφερόντων κρατών της Κεντρικής Αμερικής και της Αφρικής, κρατών οικονομικά εξαρτημένων από τις ΗΠΑ, που ονομάστηκαν σημαίες 'ευκαιρίας'. Οι Έλληνες μπόρεσαν να επωφεληθούν από τη χρήση αυτών των σημαιών περισσότερο από οποιοδήποτε άλλο παραδοσιακό ναυτιλιακό κράτος· κατά τη διάρκεια των δεκαετιών '40 και '50.»*¹⁷

1950 -1990

Στη μεταπολεμική περίοδο (από την δεκαετία του '50 μέχρι και τις αρχές του '60) οι Έλληνες εφοπλιστές είναι οι κυριότεροι μεταφορείς χύδην φθηνών φορτίων των Ηνωμένων Πολιτειών και της Ευρώπης και ο Ατλαντικός ωκεανός παραμένει στο επίκεντρο των επιχειρήσεων. *«Σημαντικό τμήμα της συνολικής οικονομικής δραστηριότητας και του εθνικού προϊόντος της χώρας παράγεται στον νησιωτικό χώρο.»*¹⁸

Από τα μέσα της δεκαετίας του '60 μέχρι και σήμερα ο κύριος όγκος των θαλάσσιων δραστηριοτήτων μετατοπίζεται από τον Ατλαντικό στον Ειρηνικό και στον Ινδικό ωκεανό.

Η δεκαετία του '60 σηματοδοτεί την αλλαγή των εμπορικών εταίρων των Ελλήνων, καθώς ως τέτοιοι αναδεικνύονται η Ιαπωνία, η νότια Ασία και οι σοσιαλιστικές και

¹⁶ Κωνσταντίνος Ν. Παπαγιαννούλης, *Σύγχρονες τάσεις της διεθνούς ναυτιλιακής πολιτικής και η σημασία τους για την ελληνική ναυτιλία*, Διδακτορική Διατριβή, Πανεπιστήμιο Πειραιώς, 2001, σελ.39

¹⁷ Τζελίνα Χαραλαύτη, *Ιστορία της ελληνόκτητης ναυτιλίας*, Νεφέλη, 2001, σελ.379

¹⁸ Δέσποινα Γαϊτάνου, *Η ελληνική επιβατηγός ναυτιλία*, Πτυχιακή Εργασία, ΤΕΙ Καβάλας, 2000, σελ. 20

αναπτυσσόμενες χώρες. Το β' μισό του 20ού αιώνα, ο Ελληνόκτητος στόλος « απογειώθηκε » στην κυριολεξία και οδηγήθηκε σε πλήρη ακμή, αναδεικνυόμενος στο μεγαλύτερο του κόσμου. Μετά την συνεχή ανάπτυξη της δεκαετίας του 1950 και του 1960, κατέληξε μετά το 1970 να είναι μεγαλύτερος από τον Ιαπωνικό, τον Νορβηγικό, τον Βρετανικό ή τον Αμερικανικό στόλο. *«Στη σημερινή της μορφή η ναυτιλία γνώρισε ραγδαία ανάπτυξη με το πέρας του δευτέρου παγκοσμίου πολέμου, και αυτό είχε ως αποτέλεσμα τη δημιουργία πολλών νέων επαγγελματιών σχετικών με αυτόν τον κλάδο.»*¹⁹ Μια πορεία που ήρθε να αναχαιτίσει η κρίση του '81, η οποία όμως ανετράπη πολύ γρήγορα, *«...όπου όλες οι ναυτιλιακές, όσες κατάφεραν να επιβιώσουν, αναγκάστηκαν να αναπροσαρμόσουν τους στόχους τους αλλά και τη σύνθεση των πληρωμάτων τους.»*²⁰

1.4. Συνθήκες διαβίωσης στα πλοία

Καθώς οι συνθήκες διαβίωσης και εργασίας επάνω στο πλοίο εξαρτώνταν από το είδος του πλοίου, την θέση που κατέχει ο ναυτικός, και την πλοιοκτήτρια εταιρεία, υπήρχαν περιπτώσεις που οι ναυτικοί περνούσαν δύσκολα και προσπαθούσαν να αλλάξουν είδος πλοίου ή εταιρεία (αφορούσε κυρίως φορτηγά πλοία) και άλλες φορές που ήταν ικανοποιημένοι από τις εργασιακές συνθήκες (συνήθως κρουαζιερόπλοια από άποψη διαβίωσης και επιβατικά από άποψη συχνής επαφής με την οικογένειά τους).

1.5. Η ναυτική δραστηριότητα του ναυτότοπου Κορακάδων – Πετριτή

Από το 1950 μέχρι και σήμερα, στο νησί της Κέρκυρας υπήρχαν σπουδαία ψαροχώρια με μεγάλη αλιευτική παράδοση όπως οι Κορακάδες, οι Μπενίτσες και η Κασσιώπη. Από αυτά τα ψαροχώρια, μόνο οι κάτοικοι της κοινότητας των Κορακάδων – Πετριτή συνέχισαν την στενή τους σχέση με την θάλασσα στρεφόμενοι μαζικά προς την ναυτιλία με αποτέλεσμα τις δεκαετίες του '70 και του '80 η πλειοψηφία του ανδρικού πληθυσμού να είναι εφοδιασμένη με Ναυτικά Φυλλάδια.

¹⁹ Αθανάσιος Σ. Μαλτέζος, *Η διαχείριση των ανθρώπινων πόρων στη Ναυτιλία*, Διπλωματική Εργασία, Πανεπιστήμιο Πειραιώς, 2016, σελ. 6

²⁰ Παντελής Σοφιάδης, *Η απασχόληση στην Ελληνική Ναυτιλία τη Δεκαετία 1990-2000*, Διπλωματική Εργασία, Πανεπιστήμιο Πειραιώς, 2000, σελ. 28

Τα στοιχεία που αναφέρονται στην συνέχεια της μελέτης και αφορούν την ιστορία του ναυτότοπου των Κορακάδων – Πετριτή βασίζονται στις προφορικές μαρτυρίες των ναυτικών και των συζύγων τους. Ένα μεγάλο μέρος προέρχεται από τις συνεντεύξεις των Δημήτρη Στούπα, Μιχάλη Κουρτέση, Παναγιώτη Στούπα και Σπύρο Κουρτέση.

1.5.1. Οι πρωτοπόροι

Σύμφωνα με τον κ. Μιχάλη Κουρτέση, που συνταξιοδοτήθηκε πριν λίγους μήνες μετά από 30 χρόνια στην θάλασσα, όλα ξεκίνησαν από τους αδελφούς Τόγια οι οποίοι ήταν ναυτικοί από τον Νότο (το διπλανό χωριό) και δούλευαν σε κρουαζιερόπλοιο του Χανδρή. Ο ένας μάλιστα ήταν αρχικαπετάνιος στο πλοίο. Αυτοί οι ναυτικοί έπαιρναν πλήρωμα αρχικά από το χωριό τους και κατόπιν από το χωριό των Κορακάδων. Οι πρώτοι Κορακαδίτες που δούλεψαν στο κρουαζιερόπλοιο ήταν δύο αδέρφια από την φαμίλια Στούπα. Τους «πρώτους» ναυτικούς των Κορακάδων, τους ακολούθησαν και άλλοι καθώς ήταν «ναυτική παράδοση» να προσκαλείς τους συγγενείς και συγχωριανούς στο πλοίο που εργάζεσαι. Σε ορισμένες περιπτώσεις δούλευαν στο ίδιο πλοίο 17-20 Κορακαδίτες-Πετριτιώτες.

Με πρωτοπόρους λοιπόν τους αδελφούς Στούπα σχηματίστηκε ένας πρώτος πυρήνας εντοπιότητας και συγγένειας που λειτούργησε σαν «μαγνήτης» για τους υπόλοιπους νέους.

1.5.2. Η αρχή της μαζικής ναυτικής δραστηριότητας

Συνήθως, πριν την ενηλικίωσή τους οι νέοι αποφάσιζαν να εγκαταλείψουν το επάγγελμα του αλιέα και του αγρότη και να ‘ανοιχτούν’ σε μεγάλους ωκεανούς για ένα καλύτερο μέλλον. Οι κύριες αιτίες αυτής της μεγάλης και καθοριστικής απόφασης ήταν οι δύσκολες συνθήκες εργασίας στα ψαράδικα και στους αγρούς και το πενιχρό εισόδημα. Η μεγάλη φτώχεια δημιούργησε «τάσεις φυγής» που εκφράστηκε με τη μετανάστευση και τη δημιουργία ναυτικών. Την ίδια περίοδο, όσοι είχαν πρωτοφύγει σαν ναυτικοί, επέστρεφαν στο χωριό με αρκετά χρήματα και πολλές ιστορίες για μακρινά μέρη και όμορφες γυναίκες. Χαρακτηριστική είναι η αφήγηση του κ. Στούπα Δημήτρη, συνταξιούχου ναυτικού: *«μου έκαναν μεγάλη εντύπωση τα αμερικάνικα τσιγάρα που κάπνιζαν οι πρώτοι ναυτικοί των Κορακάδων ενώ την ίδια περίοδο εγώ κάπνιζα τα «χύμα» που μου καίγανε τα χείλη».*

Η διαφορά των χρημάτων μεταξύ του αλιεργάτη και του ανειδίκευτου ναυτικού είναι χαρακτηριστική στον παρακάτω ΠΙΝΑΚΑ VI. Ο ανειδίκευτος ναυτικός αμείβεται έξι φορές περισσότερο από τον αλιεργάτη.

ΠΙΝΑΚΑΣ VI. Διαφορά μισθού μεταξύ αλιεργάτη και ναυτικού το 1960	
Αλιεργάτης	300 δραχμές
Ναυτικός (ανειδίκευτος)	1.800 δραχμές

ΠΗΓΗ: Προφορική μαρτυρία κ. Δημήτρη Στούπα

1.5.3. Εξέλιξη – Η Αποκορύφωση. Δημιουργία ναυτικής παράδοσης

Σύμφωνα με την μαρτυρία του κ. Στούπα Δημήτρη, οι πρώτοι ναυτικοί του Πετριτή ήταν τέσσερις– πέντε περίπου. Την δεκαετία του '60 γίνανε διακόσιοι και όλο μεγάλωνε ο αριθμός. Ο κ. Κουρτέσης Μιχάλης επιβεβαιώνει ότι το τέλος της δεκαετίας το '70 και στις αρχές του '80, οι άντρες που είχαν μπαρκάρει ήταν περίπου εξακόσιοι, σχεδόν όλοι οι άνδρες του χωριού. Τα πρώτα χρόνια που οι νέοι του Πετριτή στράφηκαν προς το ναυτικό επάγγελμα, ήταν όλοι τους ήταν ανειδίκευτοι, με μοναδική εμπειρία την αλιεία και τα αλιευτικά ταξίδια. Φυσικό ήταν να ξεκινήσουν την «σταδιοδρομία» τους σαν απλοί ναύτες, κάνοντας τις πιο βαριές δουλειές επάνω στο πλοίο.

Εικόνα 2. ΑΔΕΙΑ ΝΑΥΤΟΥ ΕΜΠΟΡΙΚΩΝ ΠΛΟΙΩΝ

ΠΗΓΗ. Αρχείο Συνταξιούχου ναυτικού Στούπα Δημήτρη.

Με το πέρασμα του χρόνου, την εργατικότητα και την ικανότητά τους, ανέβαιναν στην ιεραρχία των βαθμών, αποκτούσαν καλύτερη ειδικότητα και βελτιώναν την θέση τους στο πλοίο. Μετά τους πρώτους ανειδίκευτους ναυτικούς, ακολουθούν καταρτισμένοι ναυτικοί που σπουδάζουν το επάγγελμά τους στις σχολές Εμποροπλοιάρχων με αποτέλεσμα να επανδρώνουν μεγάλα πλοία σε υψηλόβαθμες θέσεις.

ΠΙΝΑΚΑΣ VII. Διάφορα αξιώματα στα οποία εργάστηκαν οι ναυτικοί του Πετριτή	
ΕΙΔΙΚΟΤΗΤΕΣ ΓΕΦΥΡΑΣ & ΚΑΤΑΣΤΡΩΜΑΤΟΣ	ΕΙΔΙΚΟΤΗΤΕΣ ΜΗΧΑΝΗΣ & ΓΕΝΙΚΩΝ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ
Καπετάνιος	Μηχανικός
Ναύκληρος ή Λοστρόμος	Αρχικαμαρότος Καμαρότος Θαλαμηπόλος Μάγειρας
Ναύτης	Σερβιτόρος Μπάρμαν Λαδάς Βοηθός Θαλαμηπόλου Βοηθός Μαγείρου

ΠΗΓΗ: Μιχάλης Κουρτέσης , συνταξιούχος ναυτικός, κάτοικος Πετριτή.

Στον ΠΙΝΑΚΑ VII. φαίνεται ότι οι ναυτικοί του Πετριτή εργάστηκαν σε όλες τις ναυτικές βαθμίδες φτάνοντας μέχρι και τα ανώτερα αξιώματα.

Στον Πίνακα VIII αναφέρονται ενδεικτικά ορισμένες εταιρείες και είδη πλοίων στα οποία εργάστηκαν ή εξακολουθούν να εργάζονται Πετριτιώτες ναυτικοί. Οι πληροφορίες προέρχονται τόσο από τις γυναίκες των ναυτικών όσο και από τους ίδιους. Επισημαίνεται το γεγονός ότι ενώ η πλειονότητα των ναυτικών του Πετριτή ξεκίνησαν την ναυτική τους «καριέρα» πάνω σε φορτηγά πλοία, στην πορεία προτίμησαν να εργαστούν σε κρουαζιερόπλοια, έστω και αν τα ταξίδια ήταν μακρόχρονα και πολύ μακρινά. Προς το τέλος της καριέρας τους εργάστηκαν σε επιβατικά και ιδιαίτερα στις γραμμές Ελλάδας - Ιταλίας και Κέρκυρας - Ηγουμενίτσας.

ΠΙΝΑΚΑΣ VIII. Ορισμένες Εταιρείες και Είδη Πλοίων στα οποία εργάστηκαν οι ναυτικοί του Πετρίτη			
Είδος Πλοίου	Όνομα Πλοίου	Εταιρεία	Φορτίο
Κρουαζιερόπλοιο	PEGGINA	ΧΑΝΔΡΗΣ	
Κρουαζιερόπλοιο	CENTURI	Selebrity	
Κρουαζιερόπλοιο	ILIRIA	Selebrity	
Κρουαζιερόπλοιο	-	ΗΠΕΙΡΟΤΙΚΗ LINE ΠΟΤΑΜΙΑΝΟΥ	
Κρουαζιερόπλοιο	RENEZANS	ΠΟΤΑΜΙΑΝΟΥ	
Κρουαζιερόπλοιο	OCEAN PRINCESSE	(Γαλλική Εταιρεία)	
Κρουαζιερόπλοιο	FANTASIA	ΧΑΝΔΡΗΣ	
Κρουαζιερόπλοιο	ROMANTSA	ΧΑΝΔΡΗΣ	
Κρουαζιερόπλοιο	REGINA MAGNA	ΧΑΝΔΡΗΣ	
Κρουαζιερόπλοιο	ROYAL ONDISI	ROYAL	
Κρουαζιερόπλοιο	OCIAN PRINCES	ROYAL	
Κρουαζιερόπλοιο	ATLANTIS	ΚΑΡΒΟΥΝΙΔΗΣ	
Κρουαζιερόπλοιο	-	ESTOSOLARIS	
Κρουαζιερόπλοιο	-	UAN DAYS CRUS	
Κρουαζιερόπλοιο	-	SHEL LINES	
Κρουαζιερόπλοιο	STELLA MARE	SAN LINE	
Κρουαζιερόπλοιο	NEPTON	ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗ LINE	
Κρουαζιερόπλοιο	TRITON	ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗ LINE	
-	AEGEAN DOLFIN	-	
Επιβατικό	-	ΣΤΡΠΙΝΤΖΗΣ	
Επιβατικό Ελλάδα-Ιταλία	ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΣ BENIZEΛΟΣ	ANEK	
Επιβατικό	-	ΜΙΝΩΙΚΕΣ	

Επιβατικό (Fery) Ελλάδα-Ιταλία	ΗΠΕΙΡΟΣ	ΠΟΛΕΜΗΣ	
Επιβατικό (Fery)	ΕΛΛΗ	ΑΓΟΥΔΗΜΟΣ	
Επιβατικό (Fery) Κέρκυρα- Ηγουμενίτσα	ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΗ	ΠΑΝΑΓΙΩΤΑΚΗΣ	
Επιβατικό (Fery) Κέρκυρα- Ηγουμενίτσα	ΝΗΡΕΥΣ	-	
Επιβατικό (Fery) Λευκίμμη- Ηγουμενίτσα	-	LEFKIMMI LINES ΚΟΥΛΟΥΡΗΣ	
Φορτηγό	ΑΝΑΣΤΑΣΙΣ	BENIZEΛΟΥ	Θειάφι Στάρι
Φορτηγό	ΜΑΡΙΚΑ BENIZEΛΟΣ	BENIZEΛΟΥ	Ζάχαρη
Φορτηγό	ΑΝΤΖΕΛΑ BENIZEΛΟΣ	BENIZEΛΟΥ	
Φορτηγό	-	ΚΟΛΟΚΟΤΡΩΝΗΣ	Τρόφιμα, Κάρβουνο, Ξηρά φορτία, Σίδηρο
Φορτηγό	-	ΣΤΡΑΒΕΛΑΚΗΣ	Σίδηρο, Ψαράλευρο
Φορτηγό	REASORT	ΚΑΛΗΜΑΝΟΠΟΥΛΟΣ	Σίδερο, Σιτάρι, Μινεράλια

-	-	ΓΕΡΜΑΝΟΠΟΥΛΟΣ	
Φορτηγό	-	ΛΑΙΜΟΥ	
Φορτηγό	-	ΦΩΚΑΛΙΟΣ	
Γκαζάδικο	WORLD HORIZON	ΝΙΑΡΧΟΣ	Πετρέλαιο
	-	CARDIF MARIS	
Κότερο	ΑΡΙΕΤΤΑ	ΚΟΝΤΕΛΗΣ	
Φορτηγό	ΕΙΡΗΝΗ	ΞΥΛΑΣ	Φώσφορο

ΠΗΓΗ. Μαρτυρίες των ναυτικών Στούπα Δημήτρη, Στούπα Παναγιώτη, Κουρτέση Μιχάλη.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο

Παιδική και Νεανική περίοδος των Γυναικών

2.1. Εισαγωγή

Στο πρώτο κεφάλαιο θα περιγραφεί η παιδική και νεανική περίοδος των κοριτσιών. Θα δοθούν στοιχεία για τον τόπο γέννησης και θα αναφερθούν οι αντίξοες συνθήκες μέσα στις οποίες μεγάλωσαν. Καθώς οι γυναίκες που συμμετέχουν στην έρευνα έχουν μεγάλη διαφορά ηλικίας, θεωρήθηκε αναγκαία η αναφορά των κοινωνικών και οικονομικών παραμέτρων (πχ. γονείς, οικία, εκπαίδευση, ελεύθερος χρόνος, περιορισμοί) σε δύο διαφορετικές χρονικές περιόδους αποδεικνύοντας ότι οι ρόλοι που διαδραματίζει η γυναίκα στο κοινωνικό γίγνεσθαι όλων των υπό εξέταση εποχών είναι πολλαπλοί και δύσκολοι όπως κόρη, αδελφή, μητέρα, σύζυγος, νύφη, εργαζομένη κ.α., τους οποίους καλείται να φέρει εις πέρας με επιτυχία γιατί διαφορετικά η κοινωνία είναι αυστηρά επικριτική μαζί της.

2.2. ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

Κορακάδες – Πετριτή

Χρονικά η εργασία μπορεί να χωριστεί σε 2 περιόδους που συμφωνούν με τις μεγάλες αλλαγές κατοικίας στην περιοχή. Πιο συγκεκριμένα:

- Η 1η περίοδος αφορά το διάστημα διαβίωσης των κατοίκων στο χωριό των Κορακάδων (μέχρι την δεκαετία του '70).
- Η 2η περίοδος αφορά το διάστημα διαβίωσης των κατοίκων στο χωριό του Πετριτή (από την δεκαετία του '70 μέχρι και σήμερα).

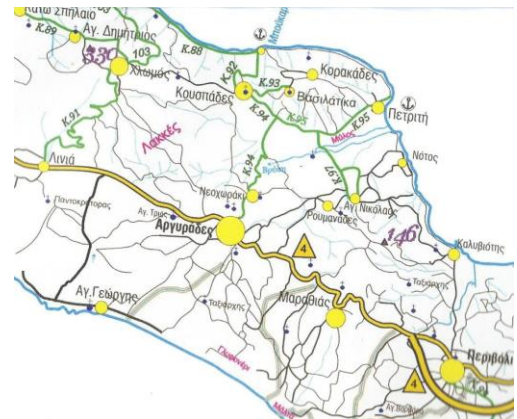
Ακολουθώντας τις δύο περιόδους, τα ιστορικό-κοινωνικά δεδομένα της περιοχής θα αναλυθούν ξεχωριστά για τις δύο κοινότητες (Κορακάδες και Πετριτή).

2.2.1. Κοινότητα Κορακάδων

Οι Κορακάδες είναι ένα παλιό χωριό της Νότιας Κέρκυρας. Απέχει 35 χιλιόμετρα από την Πόλη της Κέρκυρας ενώ βρίσκεται σε απόσταση «αναπνοής» από τα χωριά του Πετριτή (ο οποίος αποτελεί την συνέχεια του), τα Βασιλάτικα και τις Κουσπάδες (ΕΙΚΟΝΑ 1 και ΧΑΡΤΗΣ 1)

ΕΙΚΟΝΑ 1. Πετριτής και Κορακάδες

ΧΑΡΤΗΣ 1. Κορακάδες, Πετριτής και γειτονικά χωριά.

Η πλειοψηφία των κατοίκων των Κορακάδων απασχολούνταν με τις αγροτικές και αλιευτικές δραστηριότητες (ήταν δηλαδή αγροτο-αλιείς). Οι κυριότερες αγροτικές ασχολίες ήταν η ελαιοκαλλιέργεια, η αμπελοκαλλιέργεια, τα κηπευτικά και τα κτηνοτροφικά. Ως προς την αλιεία οι Κορακαδίτες ήταν δεινοί ψαράδες που αλώνιζαν την θάλασσα και τα ψάρια τα πουλούσαν στα διπλανά χωριά. Η αλιεία ήταν καθαρά αντρική ασχολία, ενώ οι γυναίκες ασχολούνταν με την καλλιέργεια της γης.

Τις τελευταίες δεκαετίες, με την ανάπτυξη της εμπορικής, τουριστικής και επιβατικής ναυτιλίας, πολλοί νέοι του χωριού (αλλά και των γύρω χωριών) ασχολήθηκαν με το ναυτικό επάγγελμα, επανδρώνοντας εμπορικά πλοία και κρουαζιερόπλοια με αποτέλεσμα να μιλάμε για ένα χωριό με έμπειρους ναυτικούς σε όλες τις ειδικότητες (καπεταναίοι, μηχανικοί, λοστρόμοι, ναύτες αλλά και σερβιτόροι, μαιτρ, μπάρμαν, μάγειροι κλπ). Στο 4^ο Κεφάλαιο θα αναφερθούν διεξοδικά ναυτιλιακά στοιχεία και πληροφορίες για τους ναυτικούς των Κορακάδων και του Πετριτή.

Την δεκαετία του 1970, με τον φόβο κατολισθήσεων στις πλαγιές του χωριού, η τότε κυβέρνηση αποφάσισε την αναγκαστική μεταφορά των κατοίκων σε πιο ασφαλή τοποθεσία και συγκεκριμένα στην θέση Πετριτή που αποτελούσε αλιευτικό καταφύγιο των Κορακάδων.

2.2.2. Κοινότητα Πετριτή

Την περίοδο ακμής των Κορακάδων, ο Πετριτής αποτέλεσε παράκτιο οικισμό και αγκυροβόλιο του χωριού. Την δεκαετία του 1970, η περιοχή του Πετριτή κτίσθηκε εκ βάθρων, από τους κατοίκους των Κορακάδων με τη βοήθεια του Ελληνικού κράτους που απαλλοτρίωσε εδαφικές εκτάσεις του οικισμού οι οποίες, στην συντριπτική πλειοψηφία ανήκαν στην παλιά αρχοντική οικογένεια των Παλατιανών και τις διένειμε στις οικογένειες των κατοίκων του χωριού για την ασφαλή μεταφορά τους και οίκηση. Ταυτόχρονα, έδωσε άτοκα δάνεια για την κατασκευή σπιτιών ανάλογα με τις οικογενειακές ανάγκες. Θα πρέπει να τονιστεί ότι τα χρήματα που έφταναν από την θάλασσα βοήθησαν στην οικονομική ανάπτυξη και τον εκσυγχρονισμό της περιοχής. Αποτέλεσμα αυτής της κρατικής πολιτικής και της ναυτιλιακής δραστηριότητας ήταν η σταδιακή δημιουργία ενός σύγχρονου χωριού με λειτουργική ρυμοτομία.

Η αποχώρηση των κατοίκων από τους Κορακάδες έγινε σταδιακά. Το 1971 ο οικισμός είχε 68 κατοίκους. Από το 1972 έως το 1974 στην περιοχή μετοίκησαν 140 οικογένειες ενώ, το 2001 ο Πετριτής, σύμφωνα με τον ΠΙΝΑΚΑ Ι, είχε 663 κατοίκους. Σήμερα, στο παλιό χωριό έχουν παραμείνει ελάχιστοι κάτοικοι, στην πλειοψηφία τους ηλικιωμένοι.

Στον ΠΙΝΑΚΑ ΙV. αναφέρονται ορισμένα Διοικητικά και Γεωγραφικά στοιχεία για την κοινότητα του Πετριτή. Σύμφωνα με τις γεωγραφικές συντεταγμένες, η κοινότητα βρίσκεται

στις νοτιοανατολικές ακτές της νοτίου Κερκύρας, απέναντι ακριβώς από το λιμάνι της Ηγουμενίτσας .

ΠΙΝΑΚΑΣ IV. Διοικητικά και Γεωγραφικά Στοιχεία για την κοινότητα του Πετριτή σύμφωνα με την απογραφή του Ελληνικού πληθυσμού που πραγματοποιήθηκε το 2011 από την Ελληνική Στατιστική Υπηρεσία.	
Αποκεντρωμένη Διοίκηση	Πελοποννήσου, Δυτικής Ελλάδας και Ιονίου
Περιφέρεια:	Ιονίων Νήσων
Περιφερειακή Ενότητα	Κέρκυρας
Δήμος:	Κέρκυρας
Τοπική Κοινότητα	Πετριτής
Κωδικός Οικισμού:	3201080602
Κάτοικοι	663
Γεωγραφικό Μήκος	19.9878519581
Γεωγραφικό Πλάτος	39.4536118730

ΠΗΓΗ: Ελληνική Στατιστική Υπηρεσία. Απογραφή του Ελληνικού πληθυσμού. 2011

2.3. Πληροφορίες για την παιδική και νεανική περίοδο των γυναικών

2.3.1. Τόπος γέννησης

Η πλειοψηφία των γυναικών που συμμετείχαν στην έρευνα γεννήθηκε και πέρασε την παιδική της ηλικία τόσο στο χωριό Κορακάδες (και κατόπιν στο Πετριτή) όσο και στα χωριά που βρίσκονται γύρω από τις Κορακάδες όπως Αργυράδες, Κουσπάδες και Βασιλάτικα.

2.3.2. Συνθήκες διαβίωσης

Καθώς στις συνεντεύξεις συμμετείχαν γυναίκες που έχουν γεννηθεί σε διαφορετικές δεκαετίες (από την δεκαετία του '50 μέχρι και την δεκαετία του '80) είναι φυσικό οι συνθήκες διαβίωσης στα χωριά της νοτίου Κέρκυρας (Κορακάδες, Βασιλάτικα και Κουσπάδες) να έχουν μεταβληθεί μέσα στον χρόνο. Αρκεί να αναφέρουμε την περίπτωση της κοινότητας των Κορακάδων που την δεκαετία του '70 η πλειοψηφία των κατοίκων μεταφέρθηκε στο Πετρίτη. Σύμφωνα με τα παραπάνω, αυτό το κεφάλαιο διαιρείται σε δύο υποκεφάλαια που περιγράφουν διαφορετικές χρονικές περιόδους.

2.3.3. Χρονική Περίοδος από τη δεκαετία του '50 μέχρι τη δεκαετία του '70

Οι συνθήκες διαβίωσης αυτής της περιόδου μπορούν να χαρακτηριστούν με μία μόνο φράση: «Δύσκολα και Σκληρά χρόνια». Μία έκφραση που δεν αποτελεί απλά σχήμα λόγου αλλά μια πικρή πραγματικότητα όπως αυτή πηγάζει μέσα από τα λόγια των ίδιων των γυναικών. Επειδή τα προβλήματα της συγκεκριμένης περιόδου είναι αρκετά θα αναφερθούν τα κυριότερα.

2.3.3.1. Γονείς

Στην πλειοψηφία τους οι γονείς των γυναικών που συμμετείχαν στις συνεντεύξεις ήταν απλοί άνθρωποι της υπαίθρου με κύρια δραστηριότητα την αγροτική ή και την αλιευτική απασχόληση, με λιγοστό εισόδημα, πολλά παιδιά (πολύτεκνες οικογένειες) και χαμηλού μορφωτικού επιπέδου (λίγες τάξεις του Δημοτικού).

Οι κυριότερες αγροτικές ασχολίες ήταν η ελαιοκαλλιέργεια, αμπελοκαλλιέργεια, κτηνοτροφία, κηπευτικά, δημητριακά, κ.α. Σε πολλές οικογένειες των Κορακάδων οι άνδρες δούλευαν σε καϊκια μέσης αλιείας (γρι γρι και ανεμότρατες). Οι γυναίκες εκτός από τις ασχολίες με τα κτήματα και τα ζώα συμπλήρωναν το πενιχρό εισόδημα της οικογένειας απασχολούμενες με διάφορες τέχνες και εργασίες όπως υφάντρα σε αργαλειό, μοδίστρα και κεντήστρα.

Χαρακτηριστικά είναι τα λόγια της Χ.Κ. « *Η μαμά μου είχε αργαλειό και ο μπαμπάς μου ήτανε σε οποιαδήποτε αγροτική δουλειά, σε καϊκια, σε κτήματα, πήγαινε εδώ (εδώ και εκεί για το μεροκάματο) και δούλευε, πηγαίνανε και σε οικοδομές και σε σπίτια.. ο πατέρα μου εδούλευε όλη μέρα για το μεροκάματο, ο καημένος και η μαμά μου με το αργαλειό ύφαινε*

κουρελούδες... αλλά έμπαινε και στο κάμπο για ελιές, στα χωράφια.. Ήμασταν 6 (παιδιά) και ποιο να ταΐσει και ποιο να ντύσει... εκείνα τα χρόνια μας έψηνε κανένα ψαράκι, μας έβραζε κανένα λάχανο.. αυτά μας έκανε ο πατέρας μου... θυμάμαι τον πατέρα μου που μας εταίζε μέσα σε αυτήν την κάπνα, πόσο αγώνα έκανε για να μας μεγαλώσει... και υπόφερε...».

Και η Φ.Π. τονίζει την φτώχεια της οικογένειας και τον αγώνα του πατέρα της για να τους θρέψει, ακολουθώντας ακόμη και τον δρόμο της μετανάστευσης. «Ο μπαμπάς πολύ φτωχός ήτανε, αλλά ήτανε πολύ δυναμικός άνθρωπος, ήτανε έξι... επτά αδέρφια οχτώ.... δεν ξέρω πόσα, ο οποίος από μικρός πήγαινε σε φούρνους και δούλευε. Μάθαινε τη τέχνη του φούρναρη... , μετά από το στρατό παντρεύτηκε έκατσε αγροφύλακας, είδε που δεν έβγαιναν τα λεφτά και το 57 ' ήτανε ο πρώτος μετανάστης που έφυγε από τα Βασιλάτικα για το Βέλγιο .. πήγε στα ανθρακωρυχεία. . μας χόρτασε ο κακομοίρης από ρούχα, από τα πάντα.. ο πατέρας μου όταν γύρισε από το Βέλγιο πουλούσε ρούχα με το γάιδαρο (ήταν ο πραματσούλης* της περιοχής).

2.3.3.2. Ψυχοπαίδια και άκληροι θείοι

Πολύ συχνά παρουσιάζεται το φαινόμενο μία πολυμελής οικογένεια να δίνει σε ένα κοντινό μέλος της οικογένειας του πατέρα, συνήθως στον άκληρο αδελφό, κάποιο από το παιδί τους για να το μεγαλώσει με αντάλλαγμα η περιουσία να καταλήξει σε αυτό. Το άτυπα υιοθετημένο παιδί λεγόταν « Ψυχοπαίδι» το οποίο γνώριζε τους φυσικούς του γονείς με τους οποίους είχε σχεδόν καθημερινή επαφή καθώς πολλοί από αυτούς κατοικούσαν πλησίον ο ένας με τον άλλον.

Η Σ.Μ. αναφέρει: « Ο μπαμπάς είχε το θείο του που τον μεγάλωσε... δεν είχε παιδιά... και τον είχαν σαν ψυχοπαίδι. »

2.3.3.3. Αντίξοη παιδική ηλικία

Τα κορίτσια δεν είχαν μία φυσιολογική παιδική ηλικία με την έννοια που την εννοούμε σήμερα. Από μικρές επωμίζονταν και αναλάμβαναν υποχρεώσεις που έπρεπε να φέρουν σε πέρας άσχετα εάν στην πραγματικότητα μπορούσαν να αντεπεξέλθουν σε αυτές. Φυσικά δεν είχαν το δικαίωμα να διαμαρτυρηθούν, να πουν 'δεν μπορώ'. Τα παράπονα δεν χωρούσαν σε φτωχές οικογένειες, τα παιχνίδια λιγοστά, στα κλεφτά λίγες ώρες ξεγνοιασιάς, οι παιδικές επιθυμίες άγνωστες λέξεις της εποχής εκείνης. Τα κορίτσια αγόγγυστα έπρεπε να υπηρετούν την οικογένεια και να την διευκολύνουν με κάθε μέσο βοήθειας που μπορούσαν να παρέχουν,

είτε αυτό ήταν μέσα από τις δουλειές του σπιτιού, είτε στα χωράφια, είτε πηγαίνοντας να δουλέψουν μεροκάματο ενισχύοντας με αυτόν τον τρόπο το λιγοστό οικογενειακό εισόδημα.

Χαρακτηριστικά είναι τα λόγια της Κ.Σ για τις αγροτικές ασχολίες *«Όταν τελείωνα το σχολείο ασχολιόμουν με νοικοκυριό στο σπίτι, με τα χωράφια και με τα ζώα που είχαμε. Είχα μάθει να αρμέγω τα ζώα, να κάνω το τυρί, τα αμπέλια, τις ελιές, χόρτα και ξύλα για το χειμώνα.»*

Και η Χ.Κ. επιβεβαιώνει *«Σαν παιδάκι (δεν έπαιζα), μεροκάματο πήγαινα από μικρό... στο μεροκάματο... ήμουν 10 χρονών και έπιανα το αργαλειό με το χέρι μου σκυμμένη για να μου δώσει πέντε φράγκα... η μία θεία μου.. και εκεί καθόμουν όλη μέρα, εκεί μιτσό».* Στην ίδια συνέντευξη αναφέρει για την παιδική εργασία *«ήμουν 12 χρονών και είχε γίνει μια καλή σοδειά στο Χλωμό και... και πήγαμε στο Χλωμό...με τα ... και ανεβαίναμε στο χωριό ψηλά από τα παραδρόμια και μόλις φτάναμε στην πλατεία του χωριού ήταν εκεί ο γραμματέας και μας περίμενε να πάμε να μαζέψουμε ελιές με τα χέρια μας... κορίτσια... Τα λεφτά (από το μεροκάματο) αυτά ψυχή μου τα δίναμε στη μάνα μας, ποιόν να πρωτοντύσει, τέσσερις κοπέλες ήμασταν.... από εσώρουχα, να μας κάνει προικιά ή να μας ντύσει με παπούτσια... είχαμε τέσσερα ζευγάρια παπούτσια για την εποχή εκείνη που έκανε και κρύο...».*

Στα μάτια μας η στάση των γονέων ίσως φαντάζει σήμερα σκληρή απέναντι στα κορίτσια τους, όμως με μια πιο διεισδυτική ματιά μπορούμε να αντιληφθούμε τις ανάγκες που οδηγούσαν τους γονείς στις συγκεκριμένες τακτικές. Άνθρωποι απλοί, της υπαίθρου, απάιδευτοι, φτωχοί, που έδιναν και εκείνοι τον καθημερινό αγώνα για την επιβίωση της οικογένειάς τους. Επομένως, τα κορίτσια, από μικρή ηλικία καλούνταν να αντεπεξέλθουν σε πολλαπλούς ρόλους μέσα στην οικογένειά.

2.3.3. 4. Ελλιπής Εκπαίδευση

Τα τρία χωριά από τα οποία προέρχεται η πλειοψηφία των γυναικών της μελέτης ήταν μικρής πληθυσμιακής δυναμικότητας και γι' αυτόν τον λόγο διέθεταν μόνο Δημοτικό Σχολείο. Οι κάτοικοι αυτών των κοινοτήτων μη μπορώντας να αντεπεξέλθουν οικονομικά στην εκπαίδευση των παιδιών τους (αγορά βιβλίων, τετραδίων, μολυβιών, ενδυμασίας, κ.α.) τα έστελναν στο σχολείο ελπίζοντας, ειδικά τα αγόρια να μπορέσουν να συνεχίσουν 'τα γράμματα' ή να μάθουν κάποια τέχνη που συνήθως για εκείνα των Κορακάδων ήταν ναυτική

κατεύθυνσης. Για τις κοπέλες αρκούσε να αποκτήσουν την βασική εκπαίδευση αφού ο προορισμός τους ήταν ένας ‘καλός’ γάμος.

Η Χ.Κ. αναφέρεται στις ελλείψεις που είχε σε βιβλία και τετράδια και μας επισημαίνει ότι τα αγόρια από πιο εύπορες οικογένειες είχαν την ευχέρεια αγοράς των βιβλίων του Δημοτικού με αποτέλεσμα να έχουν μεγαλύτερη δυνατότητα στην μάθηση «... *Ούτε παιχνίδια να παίζω, ούτε βιβλία να διαβάσω ... και πήγαινα και έλεγα το μάθημα, ότι άκουγα (από) περίληψη γιατί δεν είχα βιβλία να διαβάσω, ούτε να γράψω... και όσα αγόρια είχανε τους γονείς τους με πιο πολλά χρήματα και είχανε βιβλία τους βρίσκαμε και διαβάζαμε και εμείς... για ... να πάω διαβασμένη στο σχολείο.. ναι έβγαλα όλο το δημοτικό*».

Για τα κορίτσια οι γονείς τους πίστευαν ότι η εκπαίδευση ήταν προαιρετική και είχαν προτεραιότητα οι υποχρεώσεις και οι εργασίες στο σπίτι και στα κτήματα καθώς ο προορισμός τους ήταν να εξυπηρετήσουν αρχικά τους γονείς και τα αδέρφια τους και αργότερα τα πεθερικά και τον μελλοντικό σύζυγό τους.

Μέσα από τα λόγια της Κ.Φ. εκφράζεται η επιθυμία της για τα μαθήματα και το παράπονο για τις εργασίες που έπρεπε να κάνει εκτός σχολείου: «*εγώ επτά χρονών έπρεπε να μεγαλώσω τον αδερφό μου, η μάνα μου στα πρόβατα, εγώ ήθελα πάρα πολύ τα γράμματα. Πήγα στο δημοτικό αλλά μου άρεσαν πάρα πολύ τα γράμματα αλλά δεν με άφηναν να διαβάσω, έπρεπε ή να έχω το παιδί (τον αδελφό μου) ή να πάω να δω την γιαγιά, να πάω να δω τον παππού ... Το δημοτικό το τελείωσα*».

Ορισμένα κορίτσια είχαν την δυνατότητα μετά το τέλος του Δημοτικού, να μάθουν κάποια τέχνη που θα τους χρησίμευε στην μετέπειτα ζωή τους.. Η πλέον συνηθέστερη ήταν αυτή της Μοδίστρας.

Η Φ.Π. αναφέρει: «*με το που τελείωσα (το Δημοτικό) ήθελα κάτι εγώ να μάθω (μία τέχνη) δεν ήθελα μόνο με τα κτήματα, έκανα πρακτική στη θεία μου στους Κουσπάδες, Πηγαινοερχόμουνα αλλά εκείνη ήξερε (να ράβει) «ροκέτα*» που λέγαμε παλιά, ήξερε «γρέκες*» αυτά τα παλαιά. Και έπιασα επάγγελμα από 14 χρονών και πήρα τα πρώτα μου λεφτά με την ραπτομηχανή.. μετά στα 15 μου ήτανε μία σχολή με δασκάλα καλή στο Χλομό ... και πήγα είκοσι μέρες μόνο και όμως τι βελούδα! τι ταγέρ! τι παλτά!.. τι καλύμματα στην γειτονιά, σε 25 μέρες επήρα δίπλωμα (μοδίστρας) και δόξα το θεό με βοήθησε πολύ... »*

2.3.3.5. Ελλείψεις σε βασικά κοινωνικά αγαθά

Οι γυναίκες που μεγάλωσαν μέσα τις δεκαετίες των ‘δύσκολων αυτών χρόνων’ όπως οι ίδιες τις ονομάζουν, δεν είχαν μόνο να αντιμετωπίσουν την φτώχεια αλλά και τις αντίξοες συνθήκες διαβίωσης καθώς τα χωριά της Κερκυραϊκής υπαίθρου τις δεκαετίες του ’50, ’60 και ’70, παρουσίαζαν μεγάλες ελλείψεις σε βασικά κοινωνικά αγαθά όπως η ηλεκτροδότηση, η ύδρευση, η αποχέτευση, το οδικό δίκτυο, η περίθαλψη, κ.α. Η καθημερινότητά τους ήταν ένας μεγάλος αγώνας επιβίωσης, μια συνεχής πάλη με τις τεράστιες ελλείψεις. Σχεδόν όλες οι γυναίκες αυτής της περιόδου θυμούνται το σκοτάδι που ‘έπεφτε’ πολύ νωρίς πάνω στο χωριό τους.

Η Σ.Π. αναφέρεται στην έλλειψη ηλεκτρικού ρεύματος από τις Κορακάδες. *«Στο παλιό χωριό δεν υπήρχε δρόμος πρώτα, δεν υπήρχε φως, σκοτάδι είμαστε μόλις σουρούπωνε..... ήρθαν πάρα πολύ αργά..., το φως μόνο ήρθε γύρω στο ’76»*

Η Χ.Κ. Δεν θέλει να θυμάται τα δύσκολα χρόνια στον παλιό οικισμό. *«Τίποτα δεν είχαμε ... με τη λάμπα, με το καντήλι ... ούτε τουαλέτες... να μην τα θυμόμαστε αυτά τα χρόνια».*

Η Κ.Π. μιλάει για τις δύσκολες συνθήκες που επικρατούσαν στο παλιό χωριό. *«Εκείνα τα χρόνια είχαμε νερό από τα πηγάδια... φως από το πετρέλαιο στις λάμπες.., ήτανε πολύ δύσκολα χρόνια τότε».*

2.3.3.6. Σπίτια

Όπως έχει αναφερθεί, η πλειοψηφία των χωρικών ήταν φτωχές πολύτεκνες οικογένειες που ζούσαν σε μικρά παραδοσιακά σπίτια με τη χαρακτηριστική Κερκυραϊκή αρχιτεκτονική, τα οποία διέθεταν ελάχιστα δωμάτια που η πολυπληθής οικογένεια έπρεπε να μοιραστεί. Συχνά το ανδρόγυνο ζούσε σε ένα δωμάτιο και το σύνολο των παιδιών σε ένα δεύτερο δωμάτιο. Τα λόγια ορισμένων γυναικών είναι χαρακτηριστικά για τις συνθήκες διαβίωσης στα σπίτια τους.

Η ΕΙ.Γ. περιγράφει την στενότητα χώρου στο πατρικό της σπίτι. *«Είχαμε ένα δωμάτιο και μέναμε επτά άτομα σε ένα κρεβάτι. Κοιμόμασταν πέντε παιδιά Πολύ δύσκολα... κουζίνα είχαμε ένα μικρό κουζινάκι εκεί (μέσα στο ίδιο χώρο) και ανάβαμε φωτιά».*

Η Π.Φ. αναφέρεται στα προβλήματα χώρου που αντιμετώπισε όταν πήγε να ζήσει στο σπίτι των πεθερικών της *«ένα σπίτι που είχε ένα κατώι* στο οποίο είχε ένα κρεβάτι η μάνα και ο*

*πατέρας, ένα τραπέζι για να καθόμαστε, το γιό-γιό * δίπλα για τους γέρους και στον πάνω όροφο ένα δωματιάκι εμείς, και ένα δωματιάκι μία συννυφάδα μου Δεν χωρούσε ούτε το κρεβάτι και βγάλαμε την πόρτα και βάλαμε ένα παραβάν, τουαλέτα δεν υπήρχε, (έπρεπε να πάμε) έξω».*

2.3.3.7. Έμφυλες Σχέσεις

Στην Κερκυραϊκή ύπαιθρο η γυναίκα ήταν δέσμια των κοινωνικών συνθηκών και της αντρικής επιβολής. Η κοπέλα από μικρό κοριτσάκι έπρεπε να μάθει να μην αντιμιλά στον πατέρα και στους αδερφούς της. Δεν υπήρχε « θέλω » για μία κοπέλα μέσα στην οικογένειά της αλλά μόνο « πρέπει ».

Παρ' όλο που είχε τις περισσότερες ευθύνες και υποχρεώσεις στην οικογένεια, το αγόρι ήταν εκείνο που είχε τα περισσότερα δικαιώματα και βρισκόταν πάντα σε πλεονεκτική θέση. Η ελευθερία αυτή εδραιωνόταν στην αντίληψη ότι οι γιοι ήταν οι συνεχιστές του οικογενειακού ονόματος. Ο πατέρας και ο μεγαλύτερος αδελφός έπαιζαν τον ρόλο του προστάτη και αυστηρού επικριτή και μπορούσαν να αποδώσουν δικαιοσύνη όταν θεωρούσαν ότι οι πράξεις των κοριτσιών σπίλωναν την οικογενειακή υπόληψη και αμαύρωναν το όνομα της οικογένειας. Το κορίτσι δε θεωρούταν ισάξιο παιδί με το αγόρι. Οι γονείς συνήθιζαν να απαντούν στην ερώτηση για το 'πόσα παιδιά έχουν' με τελείως διαφορετικό τρόπο για τα αρσενικά και τα θηλυκά όπως για παράδειγμα 'έχω ένα παιδί (εννοώντας ένα αγόρι) και ένα κορίτσι'. Αυτός ο διαχωρισμός οφείλεται στο γεγονός ότι το αγόρι προοριζόταν να είναι ο κληρονόμος της πατρικής περιουσίας ενώ η κόρη, αργά ή γρήγορα, θα ανήκε σε μία νέα οικογένεια, αυτή του συζύγου της.

Για τις φτωχές πολυμελείς οικογένειες τα κορίτσια αποτελούσαν ένα επιπλέον οικονομικό βάρος καθώς η εύρεση προίκας ήταν για τους γονείς ένας επίπονος αγώνας. Ένας άλλος σπουδαίος 'κώδικας ηθικής συμπεριφοράς' για το κορίτσι είναι η προάσπιση της 'τιμής' της. Μια σειρά απαγορεύσεων που προερχόταν από το οικογενειακό περιβάλλον (γονείς, παππούδες, θείους κ.α.) διαμόρφωναν το πλαίσιο που έπρεπε να κινηθεί από παιδί. Καθοριστικό ρόλο στην 'εμπέδωση' των άγραφων ηθικών νόμων έπαιζαν οι γυναίκες μεγαλύτερης ηλικίας που είχαν την άμεση και στενή επίβλεψη της κοπέλας όπως η γιαγιά, η μητέρα και η θεία. Ιδιαίτερα κατά την περίοδο της εφηβείας ο κλοιός επίβλεψης στένευε

καθώς απαγορευόταν απλές καθημερινές δραστηριότητες όπως οι επισκέψεις σε σπίτια συγγενών ή φίλων, περίπατοι, εκδρομές, κ.α.

Η Κ.Κ. αναφέρει την περίπτωση απαγόρευσης από τον πατέρα της την βόσκηση των ζώων επειδή υπήρχε κίνδυνος να την κοιτάξει κάποιος νέος! Φυσικά ούτε λόγος για ελεύθερο λόγο και διασκέδαση.! «Μου άρεσε να βγαίνω με τα ζώα έξω., Αλλά μου είπε ο πατέρας μου μια μέρα να μην ξαναπάω άλλο και εγώ στεναχωρήθηκα , λέω γιατί; είχα μεγαλώσει και αυτός νόμιζε μήπως πάει κάποιος να με κοιτάξει, να με πειράξει ..εγώ δεν σκεφτόμουνα όμως πονηρά..... Τον ελεύθερο χρόνο δεν πηγαίναμε πουθενά. Δεν βγαίναμε, αφού και στη εκκλησία βράδυ δεν μας άφηνε ... με τις κοπέλες στη γειτονιά μιλούσαμε λίγο αλλά ούτε επίσκεψη ούτε τίποτα.....Ούτε σε γιορτή γενικά σε σπίτια, σε πανηγύρι στο χωριό πηγαίναμε αλλά ούτε πάλι μέχρι πολύ αργά και με μια ματιά του μπαμπά εξαφανιζόμασταν για το σπίτι. Τα παρακολουθούσε όλα, δεν του ξέφευγε τίποτα. Πηγαίναμε σε κάνα πανηγύρι, σε κάνα γάμο..πάντα με την επίβλεψη»

Η Φ.Π. τονίζει ότι ακόμη και στα πανηγύρια έπρεπε να είναι προσεκτική. «Στα πανηγύρια πηγαίναμε αλλά πολύ επιφυλακτικά... ακόμα και στο χορό να μπαίναμε έπρεπε να προσέξουμε ποιος θα έρθει να πιαστεί από το χέρι».

2.3.3.8. Ανύπαντρη θεία

Την εποχή εκείνη συναντάμε συχνά την μορφή της ανύπαντρης θείας η οποία παραμένει στο πατρικό της και συγκατοικεί με την οικογένεια του αδελφού της που κληρονομεί το σπίτι. Ο αδελφός της έχει την υποχρέωση να την συντηρεί και να τη φροντίζει μέχρι το θάνατό της με αντάλλαγμα από την πλευρά της την παροχή υπηρεσιών προς το σπίτι και στο μέγαλωμα των παιδιών του.

Στην συνέντευξη της Κ.Π. απαντάται η χαρακτηριστική μορφή της θείας «Εγώ δεν είχα γιαγιά. Μία θεία με μεγάλωσε γιατί η μαμά πήγαινε στην δουλειά... αδελφή του μπαμπά μου... Ήταν ανύπαντρη, ετότες μένανε πολλές ανύπαντρες... εμάς μας μεγάλωσε η θεία...».

Η Φ.Π. επισημαίνει ότι ο έλεγχος συμπεριφοράς γινόταν και από την θεία της η οποία την εκπαιδεύει στους ‘σωστούς’ κανόνες ηθικής και την συνοδεύει ακόμη σε μια απλή βόλτα στην θάλασσα, «η θεία Ζαχαρένια έλεγε, είναι ντροπή ούτε κούνια να μην κάνουμε ούτε ποδήλατο. Είναι ντροπή για τα κορίτσια ...τίποτα, τίποτα ούτε ποδήλατο ούτε κούνια ... Κοίταζε,

εγώ δεν χάρηκα ούτε εφηβεία, ούτε τίποτα... Στην εκκλησία με την μαμά, για ένα μπάνιο έπρεπε να πάμε με τη θεία, εγώ ειδικά που ήμουν κοντά με την θεία, έπρεπε να πάμε (στην παραλία) σε απόμερο μέρος, αν πηγαίναμε δυο φορές το καλοκαίρι.... ούτε μαγιό ούτε τίποτα, κι αν πηγαίναμε στη θάλασσα για να πλύνουμε τις κουβέρτες, να πλύνουμε τα παλτό και εκεί μπορεί να βουτούσαμε λίγο, όχι μπάνιο. »

Στην περίπτωση που κάποια κοπέλα δεν ήταν υπάκουη και ακολουθούσε το 'θέλω' αντί το 'πρέπει' η πράξη της στιγματίζε για πάντα αυτήν και τους οικείους της.

Χαρακτηριστικό παράδειγμα τα λόγια της Φ.Π. *«ο πατέρας μου είχε δύο αδελφές και η μία αδελφή πήγαινε στους Παζούς να βρει τον αδερφό που μάζευε ελιές και εκεί αγάπησε ένα πλούσιο, αυτόν με τις ελιές, το αφεντικό, και έκανε ένα παιδί ανύπαντρη, αυτό ήτανε πολύ ντροπή για τότε Ο πατέρας, μας είχε πολύ αυστηρά μεγαλωμένες μήπως πάει και μοιάσουμε της θείας... σαν να ήτανε πουτανιά... το βλέπανε έτσι τότε... κουταμάρα!.... Τι κακό έκανε; Αγάπησε! και έκανε ένα παιδί ... και τώρα είναι κακό αυτό και το πληρώνουμε όλοι μέσα στο σόι;».*

2.3.3.9. Ο ρόλος της γειτονιάς

Το παλιό χωριό των Κορακάδων ήταν οργανωμένο σε γειτονιές που αποτελούνταν από συγγενείς που ανήκαν στο ίδιο σόι. Στα πρώτα σπίτια της κοινότητας κατοικούσε η οικογένεια Λέσση (Λεσσαίοι), ανηφορίζοντας προς το κέντρο υπήρχαν τα σπίτια της οικογένειας Κουρτέση (Κουρτέσηδες), στο κέντρο (στον φόρο) του χωριού που βρίσκονταν και τα μαγαζιά (καφενείο - μπακάλικο) υπήρχε η οικογένεια Παγκράτη (Παγκραταίοι), ενώ προς το τέλος του χωριού βρίσκονταν τα σπίτια της οικογένειας Στούπα (Στουπαίοι). Τα σπίτια χωρίζονταν μεταξύ τους με πλακόστρωτα δρομάκια από τα οποία περνούσαν ζώα (μουλάρια, άλογα ή γαίδαροι) φορτωμένα. Στην είσοδο των σπιτιών υπήρχαν πεζούλια εις τα οποία κάθονταν κυρίως οι γυναίκες τα απογεύματα, για να κεντήσουν, να ράψουν, να γνέθουν με τις ρόκες και το ποιο σημαντικό, να συναντηθούν και να κουβεντιάσουν. Με άλλα λόγια τα πεζούλια ήταν ένας τόπος συνάθροισης των γυναικών μιας γειτονιάς. Επειδή ήταν σημαντικός χώρος συγκέντρωσης, πάντα άστραφτε από καθαριότητα και μοσχοβολούσε από τον ασβέστη με τον οποίον τα άσπριζαν.

Η Χ.Κ μιλά για το πεζούλι του σπιτιού της: *« εκείνη την μέρα που είχαν έρθει αυτές οι γυναίκες, εγώ είχα ασπρίσει τα πεζούλια και εκείνες κάτσανε απάνω και μου τα λερώναμε και*

εγώ φώναζα. »

Εκτός από τις μεγαλύτερες γυναίκες, στα πεζούλια σύχναζαν και τα νεότερα κορίτσια για τα οποία ήταν μία ευκαιρία να βγούνε από το σπίτι, να ανταμώσουν με συνομήλικες, και πολλές φορές να τους δοθεί η ευκαιρία να τις προσέξουν τα αγόρια του χωριού. Ιδιαίτερα τα καλοκαιρινά ζεστά βράδια η χαρούμενη κοριτσίστικη συντροφιά στα πεζούλια κρατούσε μέχρι αργά.

Η Κ.Γ. Περιγράφει εκφραστικά αυτά τα βράδια: *« Εμείς καθόμασταν στη γειτονιά με χαρτί μέχρι το πρωί στις 2 μαζευόμασταν καμιά 10αριά παιδιά και καθόμασταν στα πεζούλια μέχρι τις 2 η ώρα το πρωί . Γινόταν χαλασμός Κυρίου, γιατί σιγά σιγά άδειαζε το χωριό και είχαμε όλη την ελευθερία , δεν μας πείραζε κανένας για να μας φωνάζουμε ότι κάνουμε φασαρία και αυτά .. Μέναμε μέχρι τις 2-2,30 και παίζαμε χαρτιά. ».*

Ένας άλλος τρόπος διαφυγής και ταυτόχρονα διασκέδασης για τα κορίτσια ήταν οι χώροι που μπορούσαν να προμηθευτούν νερό, όπως βρύσες, πηγάδια, ποτάμια κ.α. Ανάλογα την χρήση του νερού (για πόσιμο, για πλύσιμο ρούχων, χόρτων, κ.α,) πήγαιναν σε διαφορετικά μέρη. Μια φορά την εβδομάδα τα ασπρόρουχα, αφού τα έβαζαν να μουλιάσουν όλη νύχτα στην αλυσίβα*, μέσα στο μαστέλο* στην αυλή του σπιτιού τους, την επόμενη ημέρα τα έπλεναν με πράσινο σαπούνι πάνω στην ταβλομαστέλα* στη συνέχεια τα τοποθετούσαν στο κανίστρι* και τα μετέφεραν στο ποτάμι για να τα ξεπλύνουν καλά. Μετά το στύψιμο, τα έβαζαν πάλι στο κανίστρι* και επέστρεφαν στο σπίτι για να τα απλώσουν. Στα πηγάδια του χωριού πήγαιναν για πλύσιμο των χόρτων (λάχανα*) και για νερό για το μαγείρεμα.

Η Λ.Γ. αφηγείται: *« νερό στο σπίτι δεν υπήρχε και πλέναμε σε ένα πηγάδι που τα είχαν εγκαταλείψει. Και μαζευόμαστε όλοι. Και γινόταν χαμός!. Πανηγύρι! γιατί κατεβαίνουν όλες οι κοπέλες ».*

Στους Κορακάδες υπήρχε ένα κοινοτικό πηγάδι που εξυπηρετούσε όλο το χωριό. Επειδή το πόσιμο νερό της κοινότητας δεν έφτανε για όλες τις ανάγκες, επιτρεπόταν να πάρει η κάθε οικογένεια ένα σίσκλο* νερό. Για τις υπόλοιπες ανάγκες τους οι οικογένειες προμηθεύονταν την αναγκαία ποσότητα νερού από κάποιο γειτονικό ή πηγάδι συγγενικού προσώπου. Η διαδικασία του πλυσίματος των ρούχων, των χόρτων και της μεταφοράς του πόσιμου νερού έδινε την ευκαιρία να συγκεντρωθούν πολλές κοπέλες μαζί, δημιουργώντας χαρούμενες παρέες που μίλαγαν, αστεϊευόντουσαν και τραγουδούσαν. Αυτές οι μικρές στιγμές

ξεγνοιασιάς και ανεμελιάς ήταν μία καλή ευκαιρία να αποδράσουν από την δύσκολη καθημερινότητά τους.

2.3.3.10. Ελεύθερος χρόνος- Διασκέδαση

Τα παλιά τα χρόνια ο ελεύθερος χρόνος ήταν αρκετά περιορισμένος για όλους λόγω των πολλών εργασιών. Ιδιαίτερα για τα κορίτσια οι τρόποι διασκέδασης ήταν λίγοι και καθορισμένοι. Οι κυριότερες μορφές διασκέδασης ήταν οι θρησκευτικές εκδηλώσεις και τα πανηγύρια, οι κοινωνικές εκδηλώσεις και ο πλανόδιος κινηματογράφος.

2.3.3.10.1. Κινηματογράφος

Ένας τρόπος διασκέδασης των κοριτσιών ήταν ο ερχομός στο χωριό του πλανόδιου κινηματογράφου, μία φορά την εβδομάδα, συνήθως τα Σάββατα ή τις Κυριακές. Ήταν ένα γεγονός που σήμαινε πολλά καθώς ήταν ένα μέσο διασκέδασης και ένας τρόπος επαφής με τον « έξω » κόσμο, τον άγνωστο, που τους έβγαζε από την απομόνωση του χωριού τους . Ταυτόχρονα ο φακός τους μετέφερε σε ένα ταξίδι με μαγικές εικόνες που στα δικά τους μάτια οι πρωταγωνιστές φάνταζαν εξωπραγματικοί και οι πολιτείες έμοιαζαν ιδανικές. Τον ερχομό του κινηματογράφου, το έργο, τους πρωταγωνιστές , την ώρα και το σημείο προβολής τους διαλαλούσε το αμάξι με τα χαρακτηριστικά μεγάφωνα στην οροφή το οποίο περνούσε από τις γειτονιές Τα σημεία προβολής των ταινιών εξαρτώταν από τις εποχές. Τα καλοκαίρια ήταν σε ανοιχτό χώρο, συνήθως στην πλατεία του χωριού ή σε παράδρομο, ενώ τον χειμώνα σε κλειστούς χώρους όπως άδεια σπίτια (πχ. κάποιο μεγάλο δωμάτιο) και ελαιοτριβεία. Στους χώρους προβολείς δεν υπήρχαν καθίσματα με αποτέλεσμα οι θεατές να φέρνουν από το σπίτι τους το κάθισμά τους. Το αντίτιμο του εισιτηρίου εκείνης της εποχής ήταν 1-2 φράγκα.

Η Κ.Χ περιγράφει παραστατικά τον ερχομό του σινεμά στο χωριό της *« Από τα 15 μου ο σινεμάς ερχότανε κάθε Κυριακή ή κάθε Σαββάτο... μια φορά την εβδομάδα ερχότανε: Παίζανε σε σπίτια, σε λουτροβιά... γύριζαν όλα τα παιδιά.. πες το... με μια φωνή και λέγανε Μάρθα Βούρτση-Νίκος Ξανθόπουλος και παίζανε σε διάδρομο στενό, πως είναι οι διάδρομοι στα σπίτι; Για να βλέπουμε και να μην έρχονται από όζω χωρίς να πληρώνουνε... Πληρώναμε 1 Φράνκο, 2 φράγκα με την καρέκλα στην πλάτη και πηγαίναμε σινεμά γιατί δεν είχανε καρέκλα... »*

2.3.3.10.2. Πανηγύρια

Τα πανηγύρια αποτελούσαν την πιο σπουδαία μορφή του παραδοσιακού τρόπου έκφρασης των ανθρώπων του χωριού. Το πανηγύρι συνδυάζει, την θρησκευτικότητα καθώς εκείνη την ημέρα εορτάζει ολόκληρο το χωριό, την ξεγνοιασιά καθώς είναι ημέρα αργίας, και την διασκέδαση καθώς μία θρησκευτική εορτή εκφράζεται μέσα από την μουσική, τα τραγούδια και τους χορούς του τόπου. Ήταν αφορμή συνεύρεσης αλλά και διατήρησης των εθίμων και των τοπικών παραδόσεων. Τα πανηγύρια που συνήθως συνδέονται με *θρησκευτικές γιορτές*, λάμβαναν χώρα στην πλατεία του χωριού ή στον προαύλιο χώρο της εκκλησίας, όπου στήνονταν ο χορός υπό τους ήχους του βιολιού και της κιθάρας και φυσικά, *σερβίρονταν ντόπια εδέσματα και άφθονο κρασί*. Εκτός την ψυχαγωγία που πρόσφεραν τα πανηγύρια, συγχρόνως αποτελούσαν και έναν ουσιαστικό τρόπο συγκέντρωσης χρημάτων (έσοδα του πανηγυριού), τα οποία χρησιμοποιούνται πάντοτε για κοινωφελείς σκοπούς του χωριού.

Τα κορίτσια του χωριού περίμεναν με ιδιαίτερη λαχτάρα τα πανηγύρια καθώς ήταν μια ευκαιρία να ξεκουραστούν αλλά και αν φορέσουν τα καινούρια τους ρούχα που με τόσες οικονομίες και κόπο είχαν κατορθώσει να ράψουν. Φυσικά ο χορός είχε την τιμητική του καθώς μέσα από αυτόν οι κοπέλες πρόβαλαν την χάρη και την ομορφιά τους. Ιδιαίτερα μέσα από τον χορό δίνονταν η δυνατότητα σε αγόρια και κορίτσια να γνωριστούν μεταξύ τους και σε πολλές περιπτώσεις να εξελιχτούν σε συνοικέσια .

Η Φ.Π. περιγράφει τα πανηγύρια που πήγαινε: « *στα πανηγύρια πηγαίναμε αλλά πολύ επιφυλακτικά.... αλλά και στο χορό να μπαίναμε έπρεπε να προσέξουμε ποιος θα έρθει να πιαστεί από το χέρι* ».

2.3.3.10.3. Γάμοι

Οι γάμοι ήταν μία επιπλέον ευκαιρία για ξεφάντωμα και γιορτή. όχι μόνο για τις οικογένειες του ζευγαριού αλλά και για ολόκληρου του χωριού. Στα παιδικά και νεανικά μάτια των κοριτσιών η νύφη φάνταζε ονειρική καθώς με τη φαντασία τους έβλεπαν και τον δικό τους γάμο.

2.3.3.10.4. Περατζάδα*

Η περατζάδα αφορά τον περίπατο που γινότανε κάθε Κυριακή και εορτές στον κεντρικό συνήθως δρόμο του χωριού. Μετά το μεσημεριανό φαγητό οι ανύπαντρες κοπέλες φόραγαν τα καλά τους ρούχα, στολίζονταν και ξεκινούσαν για την Κυριακάτικη βόλτα τους, Περπατούσαν παρέες- παρέες, από την μια άκρη του χωριού έως την άλλη, διασχίζοντας τις γειτονιές. Κατά την διάρκεια του περιπάτου, έκαναν μικρές συχνές στάσεις στον δρόμο για να μιλήσουν, να αστειευτούν και φυσικά να φωτογραφηθούν από τον πλανόδιο φωτογράφο που ερχότανε στο χωριό κάθε Κυριακή για αυτό τον λόγο.

Η Σ.Μ. μιλάει για την περατζάδα σαν μία βασική μορφή διασκέδασης *«Στην διασκέδαση δεν είχαμε πολλές επιλογές. Τα Σαββατοκύριακα θυμάμαι πηγαίναμε κορίτσια και κάναμε περατζάδα στο χωριό»*.

2.3.4. Γυναίκες που γεννήθηκαν σε νεότερα χρόνια

Όπως έχει αναφερθεί παραπάνω, οι γυναίκες που συμμετέχουν στην έρευνα ανήκουν σε διαφορετικές χρονικές περιόδους και προέρχονται από διαφορετικές περιοχές. Στο Πρώτο κεφάλαιο γίνεται σύγκριση της παιδικής και νεανικής ηλικίας των γυναικών που γεννήθηκαν τα « παλαιά χρόνια » στα χωριά της νοτίου Κέρκυρας (όπως Κορακάδες, Βασιλάτικα, Κουσπάδες, Αργυράδες) με τις κοπέλες νεότερης ηλικίας. Αναφέρονται οι κοινωνικοοικονομικές συνθήκες μέσα στις οποίες έζησαν τα παιδικά τους χρόνια τις δεκαετίες του '70 και '80 δίνοντας μεγαλύτερη έμφαση από το 1974 και μετά καθώς αποτελεί 'σταθμό' για την πατρίδα μας η πτώση της δικτατορίας και ο εκδημοκρατισμός της με αποτέλεσμα να αλλάζουν σιγά - σιγά κάποιες παλιές αντιλήψεις και νοοτροπίες.

Ιδιαίτερα η σύνδεση της χώρας μας με την Ε.Ο.Κ. και η ένταξη της σε αυτήν μεταφέρουν άνεμο ανανέωσης και εκμοντερνισμού της κοινωνίας που φτάνει από την πρωτεύουσα μέχρι την περιφέρεια της χώρας. Η συσσώρευση χρήματος από τους μετανάστες, η συνεχιζόμενη κερδοφόρος ναυτιλία και η ανάπτυξη του τουρισμού βοήθησαν στην άνοδο του βιοτικού επιπέδου των Ελλήνων, συνεπώς και των ανθρώπων της επαρχίας. Όσον αφορά το χωριό των Κορακάδων, η οικονομική ανάπτυξη της περιοχής συμπίπτει με την σταδιακή εγκατάλειψη του, λόγω γεωλογικών αιτιών και την δημιουργία του νέου οικισμού, του Πετριτή καθώς και με την μαζική κατεύθυνση των νέων ανδρών προς την θάλασσα (ναυτιλία και αλιεία).

2.3.4.1. Το Χωριό του Πετριτή

Οι νεότερες γυναίκες που συμμετέχουν στην έρευνα γεννήθηκαν τις δεκαετίες του '70 και '80 και έζησαν το μεγαλύτερο μέρος της ζωής τους στο Πετριτή ο οποίος αποτέλεσε τον νέο οικισμό των Κορακάδων. Καθώς τις χωρίζουν περίπου τριάντα πέντε χρόνια από τις μεγαλύτερες γυναίκες της Μελέτης, επόμενο είναι να έχουν διαφοροποιηθεί οι κοινωνικό-οικονομικοί παράμετροι με κυριότερη μεταβολή την μετεγκατάσταση των κατοίκων των Κορακάδων στην περιοχή του Πετριτή.

Οι σπουδαιότερες διαφορές μεταξύ του παλιού και νέου χωριού αναφέρονται στον ΠΙΝΑΚΑ V.

ΠΙΝΑΚΑΣ V. Διαφορές μεταξύ παλιού χωριού (ΚΟΡΑΚΑΔΕΣ) και νέου χωριού (ΠΕΤΡΙΤΗ)		
	ΚΟΡΑΚΑΔΕΣ	ΠΕΤΡΙΤΗΣ
Οικίες	Παλιές κατασκευής, μικροί χώροι	Σύγχρονα και Άνετα
Δρόμοι	Χωματόδρομοι και στενοί	Ασφαλτοστρωμένοι και άνετοι
Μέσα Μεταφοράς	Κάρα, λιγοστά Φορτηγά, λίγες μηχανές, Καΐκια	ΚΤΕΛ, Ι.Χ.
Ύδρευση	Έλλειψη πόσιμου νερού στα σπίτια και στο χωριό	Πόσιμο νερό στα σπίτια και στο λιμάνι.
Ηλεκτροδότηση	Έλλειψη ηλεκτροδότησης στα σπίτια και στο χωριό.	Ηλεκτρικό ρεύμα στα σπίτια και στο χωριό
Επικοινωνία	Κοινοτικό τηλέφωνο από το 1963	Τηλεφωνικές γραμμές στα σπίτια, internet.
Εκπαίδευση	Δημοτικό σχολείο	Νηπιαγωγείο και Δημοτικό σχολείο
Αγροτικός Ιατρός	Έλλειψη	Αγροτικό ιατρείο
Μαγαζιά	Μπακάλικο, Καφενεία	Σύγχρονα μαγαζιά (mini market, καφετέρια, ψαροταβέρνες)
Ψυχαγωγία και Διασκέδαση	Πανηγύρια, πλανόδιος κινηματογράφος.	Τ.Β., Πανηγύρια, εκδηλώσεις διάφορες όπως Βαρκαρόλα και Γιορτή του Ψαριού), Χορευτικό, Χορωδία, Αθλητικό κέντρο

Λιμάνι	Υποτυπώδες αλιευτικό καταφύγιο	Σύγχρονο Αλιευτικό Λιμάνι
Αλιευτικός στόλος	Κωπήλατα και ιστιοφόρα αλιευτικά σκάφη παράκτιας και μέσης αλιείας.	Μηχανοκίνητα σκάφη παράκτιας και μέσης αλιείας

ΠΗΓΗ: Από στοιχεία που συλλέχθηκαν κατά την διάρκεια της έρευνας.

Σύμφωνα με τον ΠΙΝΑΚΑ V, δίνεται σαφώς η εικόνα της οικονομικής και κοινωνικής βελτίωσης των κατοίκων του νέου χωριού. Το πιο σπουδαίο που παρατηρείται είναι η απόκτηση βασικών αγαθών όπως το ηλεκτρικό ρεύμα και το νερό κάνοντας την καθημερινότητά ιδιαίτερα των γυναικών πολύ πιο εύκολη. Η οικονομική ανάπτυξη οδηγεί στην κοινωνική βελτίωση της γυναίκας. Εκτός από τη βασική εκπαίδευση που λειτουργεί σε σύγχρονο Δημοτικό σχολείο, τα παιδιά (συνεπώς και οι κοπέλες) μπορούν να συνεχίσουν τις σπουδές τους στα Γυμνάσια και Λύκεια γειτονικών χωριών (Αργυράδων και Λευκίμμης). Η πρόσβαση των γυναικών στην εκπαίδευση, σε συνδυασμό με την υποχώρηση των οπισθοδρομικών αντιλήψεων για αυτές έδωσε την δυνατότητα σε πολλές να μορφωθούν και να διεκδικήσουν από καλύτερη θέση τα δικαιώματά τους.

Παρ' όλο που το βιοτικό επίπεδο των κοριτσιών είναι πολύ καλύτερο από το αντίστοιχο παλαιότερων εποχών, εντούτοις, στις έμφυλες σχέσεις η ζυγαριά γέρνει ακόμη υπέρ των ανδρών καθώς δεν μπορούν να αλλάξουν σε τόσο σύντομο χρονικό διάστημα παγιωμένες αντιλήψεις ετών.

Ενδεικτικά αναφέρονται τα λόγια της Π.Σ., της μικρότερης σε ηλικία κοπέλας (γεννημένη το 1983) που συμμετείχε στην έρευνα. *«όταν τα έφτιαξα με τον άνδρα μου, η μάνα μου αν και αντέδρασε καλά στην αρχή, στη συνέχεια στεναχωριόταν και τσακωνόμασταν γιατί την πίεζε το χωριό και τα κουτσομπολιά».*

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο

Γνωριμία ζευγαριού. Τεχνικές Γάμου

3. 1. Εισαγωγή

Το 2^ο Κεφάλαιο πραγματεύεται την γνωριμία του ζευγαριού και τις τεχνικές γάμου στις οποίες περιγράφονται τα διάφορα τελετουργικά στάδια όπως το Προξενιό, το Κλέψιμο, ο Αρραβώνας και το Στεφάνωμα. Καθώς, από την έρευνα, προέκυψαν σπουδαία λαογραφικά στοιχεία, ορισμένα από τα οποία έχουν σχεδόν εκλείψει, θεωρήθηκε σκόπιμο να αναφερθούν με λεπτομέρεια προκειμένου να καταγραφούν, με τελικό σκοπό της διάσωσή τους. Για αυτόν τον λόγο γίνεται εκτενής λόγος στα ήθη και τα έθιμα του γάμου της νοτίου Κέρκυρας και ιδιαίτερα του χωριού των Κορακάδων. Αναλύεται ο θεσμός της Προίκας και αναφέρεται η κοινωνική της επίδραση στις δεκαετίες του '50, '60 και '70.

Η λεπτομερή περιγραφή των παραδόσεων της γνωριμίας και του γάμου, αποδεικνύει ότι η νεαρή πλέον γυναίκα συνεχίζει να είναι κοινωνικά υποδεέστερη από τον άνδρα, χωρίς περιθώρια επιλογής ακόμη και για τις πιο σοβαρές αποφάσεις που ορίζουν το μέλλον της όπως η επιλογή του συντρόφου.

3.2. Γνωριμία – Προσέγγιση

Όπως έχει αναφερθεί στο 1^ο κεφάλαιο η κοπέλα είχε περιορισμένη ελευθερία κινήσεων. Περιορισμένοι οι χώροι που μπορούσε ένας νέος να την δει. Συνήθως οι χώροι αυτοί ήταν στα κτήματα κατά την διάρκεια των αγροτικών δραστηριοτήτων, στην γειτονιά, στις εορταστικές εκδηλώσεις και εκκλησία του χωριού και στους περιπάτους.

3.2.1. Στις αγροτικές ασχολίες:

Η αγροτική γη που βρισκόταν κοντά ή δίπλα σε κεντρικό δρόμο έδινε την δυνατότητα τυχαίας συνάντησης των νέων και μπορούσε να αποτελέσει την απαρχή μιας γνωριμίας με κατάληξη τον γάμο.

Η Χ.Κ. αφηγείται: *«είχαμε κάτι μικρά αρνάκια, προβατίνες τις περνάω από το σκοινί για να τις βοσκήσω κάτω (στα χωράφια) και εκεί έκατσα καμία ώρα... περνάει ο άντρας μου και δεν το είχα ξαναδεί στο χωριό... Έμενε αλλά δεν τον ήξερα επειδή εκείνος ήταν στο καράβι στο γρι-γρι., εκείνα τα χρόνια στη Πάτρα... ήταν και στρατιώτης. Περνάει εκεί που βοσκούσα τα ζώα και με ρωτάει πως με λένε, από που είμαι και ποιανού είμαι., μου είπε καλά εσύ, τόσο ωραίο κορίτσι και είσαι μόνη σου.. Και μετά ήθελα να τον δω πάλι.. Ήταν 7 χρόνια μεγαλύτερος από εμένα εγώ ήμουν στα 16 και έμπαινα στα 17 και ο άντρας μου πρέπει να ήταν στα 24... τόσο ήτανε».*

3.2.2. Στη γειτονιά:

Όπως έχει αναφερθεί, στις γειτονιές μαζεύοντουσαν οι γυναίκες, μεγάλες και μικρές, για να περάσουν τον ελάχιστο ελεύθερο χρόνο τους. Οι νεαροί που περνούσαν από τις γειτονιές έβλεπαν τις κοπέλες και ίσως κάποια από αυτές να του έκανε εντύπωση και να ενδιαφερόταν σοβαρά γι' αυτήν.

Η Π.Κ. μας εξιστορεί το πως την είδε για πρώτη φορά ο σύζυγός της *« εγώ ήμουν έξω από το σπίτι μου, καθισμένη στο πεζούλι, μόλις είχα κάνει μπάνιο. Μόλις είχα λουστεί και είχα αφήσει το μαλλί μου κάτω. Το είχα πολύ μακρύ και πέρασε από εκεί.... και πήγε στην αδελφή του και είπε ότι με είδε ... και ρώτησε ποια είμαι ».*

3.2.3. Στις εορταστικές εκδηλώσεις και στην εκκλησία

Η εκκλησία δεν ήταν μόνο ένας τόπος θρησκευτικής λατρείας αλλά και τόπος συνάντησης των νέων. Τα αγόρια έβλεπαν τις κοπέλες, οι οποίες συνοδευόταν πάντα από μία μεγαλύτερη γυναίκα της οικογένειας, και ίσως κάποιες από αυτές να τους κέρδιζε το ενδιαφέρον.

Η Π.Φ. λέει για το που την είδε ο μετέπειτα άνδρας της: *«Την δεύτερη μέρα του Πάσχα πήγε ο γαμπρός (ο άνδρας μου) στην εκκλησία και κάπου με είδε».*

3.2.4. Στα πανηγύρια:

Ήταν αφορμή συνάντησης των νέων ανθρώπων. Οι κοπέλες και τα αγόρια, φορώντας τα εορταστικά τους ρούχα, συμμετείχαν στο πανηγύρι με ενθουσιασμό και προσμονή καθώς

ήταν μία μεγάλη ευκαιρία αφενός να διασκεδάσουν και αφετέρου να γνωριστούν μεταξύ τους και να υπάρξει μια πιο άμεση επαφή.

Χαρακτηριστική είναι η μαρτυρία της Σ.Π. *«μία μέρα που είχαμε πανηγύρι(ο άνδρας μου) μου έδωσε το τηλέφωνο του ... και την επόμενη μέρα τον πήρα τηλέφωνο»*

Η Κ.Σ. περιγράφει την γνωριμία με τον σύζυγό της. *« Σε ένα πανηγύρι με είδε και αυτό ήτανε ήρθε και με ζήτησε στο σπίτι ».*

3.2.5. Στην περατζάδα:

Όπως έχει αναφερθεί στο 1^ο Κεφάλαιο η περαντζάδα ήταν ο «επίσημος» εβδομαδιαίος περίπατος που σκοπό είχε όχι μόνο την διασκέδαση με την κοριτσίστικη νεανική παρέα αλλά και η πιο σπουδαία ευκαιρία για τις κοπέλες να τις δούνε *« οι νεαροί »* και να τις κορτάρουν, να *« ανταλλάξουν »* ματιές και να δεχτούν κοπλιμέντα. Για κάποιες άλλες ήταν ευκαιρία να λάβουν γράμματα από τον αγαπημένο τους, πάντα με την βοήθεια κάποιου φιλικού προσώπου. Καθώς η συγκεκριμένη βόλτα γινότανε τις Κυριακές, τα κορίτσια περιποιόταν ιδιαίτερα την εμφάνισή τους. Οι παρέες των αγοριών συμμετείχαν στην περατζάδα είτε πεζοί, ακολουθώντας από κάποια απόσταση τα κορίτσια, είτε με ποδήλατά και μηχανάκια, για όσους διέθεταν την εποχή εκείνη. Στην βόλτα δεν συμμετείχαν μόνο τα αγόρια του χωριού αλλά και από τα διπλανά χωριά. Η όλη διαδικασία έμοιαζε με το λεγόμενο *« νυφοπάζαρο »* της υπόλοιπης Ελλάδας .

Η Μ.Σ. περιγράφει πως γνώρισε τον σύζυγό της σε μία περατζάδα: *« Διασκέδαση δεν είχαμε και πολλές επιλογές... τα σαββατοκύριακα θυμάμαι τα κορίτσια πηγαίναμε περατζάδα στο χωριό. Σε μία από αυτές τις περατζάδες γνώρισα το σύζυγο μου. »*

Η Λ.Σ. αφηγείται την διαδικασία του φλερτ: *« Μια ματιά (με τα αγόρια) την είχαμε, δεν μπορώ να πω ότι δεν την είχαμε ..Περνούσανε και ζαναπερνούσανε το δρόμο , γιατί το σπίτι μας ήτανε κοντά στο δρόμο , και κάνανε τη περατζάδα . Είτε με μηχανή είτε με το αυτοκίνητο. »*

Η Μ.Σ. θυμάται: *« Ήμουν παρά πολύ μικρή... ήμουν δεκαπέντε μισό... και σε μία λοιπόν από αυτές τις περατζάδες....περνούσανε από τα Βασιλάτικα τα παιδιά από τις Κορακάδες... περνούσαμε και εμείς, τα κορίτσια.. ήταν και αυτός με τα αγόρια, και εκεί έγινε η γνωριμία. »*

3.3 Τεχνικές Γάμου

Ο δεσμός του γάμου ήταν πρωταρχικής σημασίας για τις γυναίκες. Η ζωή της περιστρέφονταν γύρω από τον άξονα του γάμου και της οικογένειας. Η προίκα που δινότανε αποτελούσε σχεδόν την υλική βάση της γυναίκας. Παράλληλα, ο γάμος, έθετε την γυναίκα υπό την απόλυτη κυριαρχία του άνδρα.

3.3.1 Προξενιό

Μετά την γνωριμία, το αμέσως επόμενο βήμα από την μεριά του υποψήφιου γαμπρού, ήταν να στείλει προξενιά στο σπίτι της κοπέλας. Ήταν νόμος ηθικής της εποχής αλλά και του τόπου. Το προξενιό ή συνοικέσιο γινότανε από τον λεγόμενο Προξενητή ο οποίος συνήθως ήταν μεγάλος σε ηλικία και αξιοσεβάστος άνθρωπος. Τα 'καθήκοντα' του προξενητή ήταν πρώτον να πάει στην οικογένεια της νύφης και να ζητήσει την κόρη τους σε γάμο για λογαριασμό εκείνου που τον έστελνε και δεύτερον, εάν η οικογένεια της νύφης συμφωνούσε με το πρόσωπο του γαμπρού, να φέρει σε επαφή τις δύο οικογένειες για να γνωριστούν. Εάν οι δύο οικογένειες συμφωνούσαν τελικά και με την προίκα, όριζαν την ημέρα που θα δίνονταν ο λόγος. Επισημαίνεται το γεγονός ότι η μεσολάβηση του Προξενητή ήταν απαραίτητη μέχρι το τέλος της δεκαετίας του '70. Από το '80 και μετά ο ρόλος του φθίνει και πολλές φορές η μεσολάβησή του είναι «εθιμοτυπική».

Η Α.Γ. λέει για το προξενιό *«την αδελφή μου ο πατέρας μου την πάντρεψε 14 χρονών με προξενιό..... Εγώ.. είχα τις προξενιές τις καλές. Και ήταν όλοι μεγάλοι, όλοι φτιαγμένοι. Ο πατέρας μου δεν με πίεσε ποτέ . Όταν ο άνδρας μου έμαθε ότι μου ήρθε προξενιό απ'τη Λευκάδα και μαθαίνει ότι θα παντρευτώ, στέλνει να μου κάνει προξενιό, τον αδελφό του και το γαμπρό του»*.

Τα παιδιά μιας οικογένειας και ιδιαίτερα τα κορίτσια παντρεύονταν με αυστηρή σειρά προτεραιότητας βάσει της ηλικίας. Οι μεγαλύτεροι πρώτοι. Οι γονείς φρόντιζαν να τα παντρέψουν τα κορίτσια ως τα δεκαοχτώ τους γιατί μετά θεωρούσαν ότι ήταν πολύ αργά και ανησυχούσαν για την αποκατάστασή τους. Όταν λοιπόν αποφάσιζε η οικογένεια ότι ένα συνοικέσιο ήταν καλό, τότε δίνανε λόγω και σε λίγο καιρό γινόταν και ο αρραβώνας, όπου δινόταν η υπόσχεση μεταξύ των γονέων, χωρίς την παρουσία των μελλοντύμων, ότι θα επακολουθήσει γάμος.

3.3.1.1. Ο ρόλος της γυναίκας

Συχνά η κοπέλα δεν είχε δικαίωμα γνώμης, σε αντίθεση με τον άνδρα που θα μπορούσε να φέρει και κάποια αντίρρηση. Για μία ακόμη φορά φαίνεται η υποταγή της κοπέλας στις αποφάσεις των γονέων και ιδιαίτερα του πατέρα.

Η Κ.Σ μας λέει: *« Ήρθε ο πεθερός μου στο σπίτι μου. Και λέει ο πεθερός του πατέρα μου, θέλω τη κόρη σου για το γιο μου. Δεν με ρωτήσανε καν, ούτε αν τον εθέλω. Είχαν αποφασίσει αυτοί, η οικογένεια, για να παντρευτώ εγώ. »*

Και η Κ.Π. αναφέρει για τον τρόπο που αποφασίστηκε η επιλογή του μελλοντικού της συζύγου: *« Προξενιό ναι προξενιό... Εντάξει τον ήξερα κιόλας, ήξερα ποιανού είναι ...σου δίνανε έναν άντρα και τον έπαιρνες... έτσι ήτανε τότε... τώρα οι κοπέλες διαλέγουν αυτές. »*

Εκτός από την απόφαση του πατέρα για το πρόσωπο του γαμπρού, υπήρχαν και άλλοι σοβαροί λόγοι που οδηγούσαν τα νεαρά κορίτσια να δεχτούν αδιαμαρτύρητα τον υποψήφιο σύζυγό τους. Ένας από αυτούς ήταν ο φόβος ότι θα περάσουν τα χρόνια και δεν θα θέλει κανείς να την παντρευτεί (δηλαδή θα μείνει «γεροντοκόρη») με αποτέλεσμα να παραμείνει στο πατρικό της σπίτι φροντίζοντας στην αρχή τους γονείς της και στην συνέχεια τα παιδιά του αδελφού της (η ανύπαντρη θεία που αναφέρεται στο 1^ο Κεφάλαιο).

Ένας εξίσου σοβαρός λόγος ήταν η ελπίδα ότι θα ξέφευγε από τους περιορισμούς της οικογένειας και θα ζούσε μία καλύτερη ζωή στο νέο της σπίτι

Η Φ.Κ θυμάται για τον γαμπρό που της προξένεψαν: *«Δεν μου άρεσε (ο γαμπρός) απλώς ήταν μια φυγή από το σπίτι και την καταπίεση, μια φυγή. Στο σπίτι δεν σου αφήνανε την καρδιά σου και την ψυχή σου να μιλήσει... και να κάνεις αυτό που νιώθεις».*

Η Λ.Γ. αναφέρεται στους λόγους που τα κορίτσια δεχόντουσαν το προξενιό: *« Οι περισσότερες κοπέλες πιστεύαμε ότι άμα φύγουμε από το σπίτι θα περνάμε καλύτερα».*

3.3.1.2. Κριτήρια επιλογής της Νύφης

Από τις συνεντεύξεις φαίνεται ότι την κοπέλα την επέλεγε ο υποψήφιος γαμπρός. Με μια πιο προσεκτική μελέτη προκύπτει ότι ο ενδιαφερόμενος δεν έπαιρνε καμιά πρωτοβουλία

εάν πρώτα δεν έπαιρνε την συγκατάθεση της οικογένειας του. Μόνο με την σύμφωνη γνώμη των γονιών του στέλνανε τον προζενιτή για να προωθήσει το συνοικέσιο. Για την επιλογή της νύφης έδιναν ιδιαίτερη σημασία στο όνομα της οικογένειας της κοπέλας και στην τιμή της, στην σωματική διάπλαση και την ευρωστία της για να μπορεί να κάνει γερά παιδιά και πάνω από όλα να μπορεί να αποδίδει στην δουλειά. Η καλή προίκα πολλές φορές κάλυπτε τυχόν σωματικές ή ψυχικές ατέλειες της νύφης και έδινε και το χαρακτηρισμό ότι ήταν ‘κληρονόμα’. Σε πολλές συνεντεύξεις η υποψήφια πεθερά έπαιζε καθοριστικό ρόλο στην επιλογή της νύφης. Η γνώμη της μετρούσε τόσο πολύ που μπορούσε να αποτρέψει ένα συνοικέσιο εάν η υποψήφια νύφη εκτός των παραπάνω προτερημάτων και ικανοτήτων δεν ήταν υπάκουη ώστε να την υπηρετεί μέχρι τα βαθιά της γεράματα

Η Π.Σ. τονίζει για τον καθοριστικό ρόλο της πεθεράς της για την επιλογή της ως υποψήφια νύφη: *«Από το χωριό ήταν ο σύζυγός μου, αλλά δεν τον εγνώριζα εγώ. Ήταν όλο στα καράβια. Με παντρεύανε με προζενιό. Η πεθερά μου με ήθελε επειδή ήμουν αλφειά κοπέλα και θα την εξυπηρετούσα στα γεράματά της.»*

Η Π.Φ. λέει για την πεθερά της *«ψάχνανε να τον επαντρέψουνε οι δικοί του με μία καλή κοπέλα ... γιατί έλειπαν τα άλλα αδέρφια .. για να γηροκομήσει την μαμά και τον μπαμπά, τους γονείς του...έψαξε η τσαούσα η μάνα του για μένα, ποια είναι αυτή η κοπέλα... αν είναι τίμια και καλή, εμάθανε... ρωτήσανε ...».*

3.3.1.3. Η Προίκα

Η προίκα είναι ένας θεσμός κατά τον οποίον η οικογένεια παραχωρεί στη νύφη την περιουσία της όταν παντρεύεται και αποτελούσε την συμβολή της γυναίκας στον κοινό βίο. Η συνήθεις λόγοι που επιβάλλονταν ήταν αρχικά οικονομικοί και στην συνέχεια κοινωνικοί. Η προίκα ήταν ένα Συμβόλαιο Γάμου, έγγραφο και ενυπόγραφο, το οποίο επιβεβαιωνόταν από το Προικοσύμφωνο. Οι γονείς κάθε κοπέλας προσπαθούσαν από τα μικρά της χρόνια μέχρι την στιγμή που θα την ζητούσε κάποιος, να συλλέξουν όση περισσότερη προίκα μπορούσαν για να παντρευτεί. Για τις οικογένειες που είχαν πολλά κορίτσια ήταν ένας επίπονος αγώνας προκειμένου να συγκεντρωθούν έστω τα απαραίτητα για την νέα της ζωή. Το ίδιο το κορίτσι άρχιζε από τη σχολική του ηλικία να πλέκει τα δικά του ρούχα, να γνέθει το νήμα, να κεντά. Σε μία στροφή ενός Κερκυραϊκού δημοτικού τραγουδιού αναφέρεται:

« Έχω γιο και έχω χαρά

που θα γίνω πεθερά.

Έχω κόρη κι'έχω πίκρα

που θα μου ζητήσουν προίκα »

Συνήθως η προίκα αποτελούνταν από ρούχα, αλλά οι ποιο εύποροι έδιναν κοσμήματα, κτήματα, ζώα καθώς και κατοικίες.

Η Κ.Π. περιγράφει την προίκα που της έδωσε η οικογένειά της: «*Προίκα ο πατέρας μου έδωσε 100 χιλιάδες τότε το '79 και τα έπιπλα μου... ρούχα πολλά ακόμη έχω... αυτά και μισό στρέμμα χωράφι που ήτανε από τη μάνα μου... εντάξει δεν έχω παράπονο*».

Η Π. Σ. πήρε χρήματα με τα οποία αγόρασε γη. «: *Εμένα ο πατέρας μου μ' έδωσε 30 χιλιάδικα.... Τα 'βαλα στη τράπεζα και μετά πουλήσαμε κάποιο χτήμα και αγοράσαμε κάποιες ελιές. Α, ναι και ρούχα βέβαια. Ακόμα έχω πετσέτες, σεντόνια τα πάντα. Και τα έπιπλα μου*».

Η Σ.Μ. δηλώνει ότι δεν πήρε χρήματα από τους δικούς της « *Στο σπίτι που θα έμενα δεν είχα χώρο να βάλω πράγματα... οπότε μου πήρανε το κρεβάτι την ντουλάπα και τα ρούχα ... από άλλα έπιπλα δεν πήρανε... ούτε γη δεν είχα Μου έδωσαν κάποια χρήματα. »*

Οι κοπέλες που προέρχονταν από φτωχές οικογένειες και δεν διέθεταν αξιόλογη προίκα, αντιμετώπιζαν την απόρριψη από την πλευρά των υποψήφιων πεθερικών. Πολλές φορές οι αντιρρήσεις ήταν έντονες και οδηγούσαν σε ρήξη των γονιών με τους γιους. Είναι συχνό το φαινόμενο η πεθερά να μην συγχωρεί για πολλά χρόνια την νύφη που δεν έφερε μεγάλη προίκα και σε κάθε ευκαιρία να την προσβάλει και να την μειώνει για αυτό.

Η Κ.Χ. περιγράφει την περιπέτειά της με την πεθερά της λόγω προίκας «*Ο άνδρας μου πήγε στη μάνα του και της είπε ότι εγώ θέλω αυτήν την κοπέλα και θα φύγω από το σπίτι εάν εσύ δεν την θέλεις. Δεν με ήθελε γιατί η πεθερά μου ήθελε προίκες και κοίταζε κληρονόμες για τον γιο της.... Και ο πεθερός μου δεν τον άφηνε να με πάρει γιατί ήθελε προίκα σπίτι για να τακτοποιήσει το παιδί του....αλλά η μάνα μου είχε έξι παιδιά. Τι να τους δώσει; ... Φτωχοί άνθρωποι ήμασταν εμείς*».

Η Π.Φ. εκφράζει την πίκρα της για την συμπεριφορά της πεθεράς της ως προς την προίκα: «*Ακόμα και τώρα η πεθερά μου ζητάει προίκα....μου λέει ότι είμαι «ξένο κρέας» στο σπίτι. Ξέρεις πόσο με πληγώνει αυτό;!*»

Οι κοινωνικές και οικονομικές μεταβολές οδήγησαν στην κατάργηση του θεσμού της προίκας που θεσμοθετήθηκε με τον νόμο 1329/1983.

3.3.2. Κλέψιμο

Όπως έχει τονιστεί τις περισσότερες φορές οι νέοι και οι νέες παντρεύονταν με προξενιά. Σε λιγοστές περιπτώσεις, εάν για οποιοδήποτε λόγο οι γονείς δε συμφωνούσαν, οι δύο νέοι ‘κλέβονταν’ και έφευγαν μέχρι οι γονείς να συμφωνήσουν και να επιτρέψουν το γάμο. Αν οι δύο νέοι παντρεύονταν μετά από κλέψιμο της νύφης, ο γαμπρός δεν πρόβαλε καμία αξίωση για προίκα στον πεθερό του (έπαιρνε ότι του έδινε αυτός).

3.3.2.1. Δυναμική Αντίδραση γυναίκας

Εκπλήσσει ευχάριστα η αντίδραση μιας γυναίκας ενάντια στο κοινωνικό κατεστημένο που την καταδίκασε, λόγω έλλειψης προίκας, να μην δημιουργήσει οικογένεια. Διεκδίκησε δυναμικά την παρουσία της στην οικογένεια του μελλοντικού της συζύγου από την στιγμή που την απέρριψαν καθώς προερχόταν από φτωχή οικογένεια. Την εποχή εκείνη τα κορίτσια στιγματίζονταν για πάντα και δύσκολα έβρισκαν άλλον σύντροφο, εάν είχαν δημιουργήσει σχέση η οποία δεν είχε αίσιο τέλος.

Τα λόγια της Κ.Χ. δείχνουν παραστατικά την παγιωμένες αντιλήψεις της εποχής και την δυναμική αντίδραση της κοπέλας *«Τρία χρόνια είχαμε σχέση και δεν με έπαιρνε γιατί δεν τον άφηνε ο πεθερός μου και καλά γιατί δεν είχα Σπίτι. Η μάνα μου έλεγε. Τι να σου πω, εάν δεν σε πάρει και τώρα, τι θα κάνεις; Εγώ δεν μπορούσα να πάρω άλλον τότε γιατί με είχαν δει με αυτόν. Εάν ήσουν με έναν δεν μπορούσες να πάρεις άλλον. Τελείωσε! (Ο μέλλον σύζυγός μου) ερχόταν από το καράβι και μου έκανε «λαδιές» γιατί δεν τον άφηνε ο πατέρας του να έρθει να με πάρει... και εγώ μια καλή Τετάρτη, ντύνομαι, στολίζομαι και πάω σπίτι του να τον βρω..... άνοιξα την πόρτα, μπήκα μέσα, (ήταν) η πεθερά μου και ο άντρας μου ήτανε στη κουζίνα και έτρωγε, σε ένα μπάγκο, μπήκα μέσα και του έπεσε το φαΐ από το στόμα... ήρθε ο πεθερός μου και φώναζε και μου λέει αφού δεν έχεις σπίτι δεν θα τον πάρεις και με έδιωξε... αλλά του λέει ο άντρα μου, τώρα που ήρθε δεν θα φύγει από το σπίτι...και έτσι έμεινα!»*

3.3.3. Τελείωμα ή Λόγος

Μετά την σύμφωνη γνώμη και των δύο οικογενειών δίνονταν ο Λόγος ή το Τελείωμα. Πρόκειται για επίσημη συνάντηση που πραγματοποιείται μία καθημερινή ημέρα στο σπίτι της νύφης και συμμετέχουν, αρχικά, οι στενοί συγγενείς των δύο οικογενειών. Η παράδοση θέλει

την πεθερά να φέρνει στην νύφη δώρα τα οποία έχει τοποθετήσει στο λεγόμενο « νυφιάτικο κανίστρι* ». Τα δώρα είναι διάφορα γλυκίσματα όπως ποτά και κουφέτα και, τα πιο συμβολικά, ένα Κόκκινο Μαντήλι ή Τσουτσουμίδα* και το Δακτυλίδι του λόγου.

Η Τσουτσουμίδα είναι ένα υφασμάτινο κόκκινο μαντήλι με κίτρινα χρωματιστά παγωνόφτερα που η πεθερά μπαίνοντας στο σπίτι της νύφης, της το φοράει γύρω από το λαιμό. Είναι ένα σύμβολο χαράς που συνοδεύει πάντα τις τελετές γάμου στην Κέρκυρα. Το Δακτυλίδι είναι ένα κόσμημα που συνήθως ανήκει στην πεθερά ή αποτελεί οικογενειακό κειμήλιο της οικογένειάς της. Το δακτυλίδι το τοποθετεί στο χέρι της κοπέλας ένα μικρό αγόρι, συγγενικό πρόσωπο του γαμπρού. Το χάρισμα ενός δακτυλιδιού συμβόλιζε την υπόσχεση του γαμπρού ότι θα παντρευτεί την κοπέλα. Μόλις περνούσαν το δακτυλίδι στο χέρι της νύφης, το χαρμόσυνο γεγονός ανακοινώνονταν σε όλο το χωριό με τα Σπάρα* τα οποία ήταν ο ήχος των ντουφεκιών που μετέφεραν το μήνυμα ότι « τέλειωσε ο γάμος. » . Ταυτόχρονα ήταν ένα κάλεσμα προς τους χωριανούς να περάσουν από το σπίτι, να κεραστούν, να ευχηθούν και να τραγουδήσουν το νέο ζευγάρι.

Η Κ.Φ. μας μιλάει για την βραδιά που τελείωσε γάμο με τον σύζυγό της. « ήρθε γαμπρός στο σπίτι... τότες, για να δώσουν λόγο, βάζανε και ένα δαχτυλίδι, καμιά δεκαριά συγγενείς και το σόι και ήρθανε. »

Η Γ.Ε. Περιγράφει το λογοδόσιμο* της. « Φέρανε το μαντίλι, το δακτυλίδι, με γλυκά και αμύγδαλα μέσα στο κανίστρι. Μαζεύτηκε κόσμος και συγγενείς. Ο πατέρας μου είχε καλέσει όλα τα αδέρφια του. »

3.3.3.1. Λογοδόσιμο χωρίς την παρουσία του Γαμπρού

Χαρακτηριστική είναι η περίπτωση γυναίκας ναυτικού από τις Κορακάδες που λογοδόθηκε χωρίς την παρουσία του γαμπρού ο οποίος απουσίαζε λόγω της στρατιωτικής του θητείας. Η θέση του ήταν κενή αλλά υπήρχε η φωτογραφία του στο κέντρο του τραπεζιού.!

Η Γ.ΕΙ. θυμάται την « περίεργη » εκείνη ημέρα που « τέλειωσε γάμο » : « Ο άνδρας μου δεν μπορούσε να έρθει γιατί δεν του δίνανε άδεια. Και για να μην το μετανιώσω είπε στην μάνα του και στον πατέρα του να έρθουν να δώσουν λόγο.... Και έτσι λογοδόθηκα , με την φωτογραφία του άνδρα μου στο τραπέζι. »

3.3.4. Αρραβώνας

Λίγο διάστημα μετά τον Λόγο ακολουθούσε η τελετή του Αρραβώνα ο οποίος γινόταν στο σπίτι της νύφης με την παρουσία στενών συγγενών και του κουμπάρου. Εκτός από τα στρωμένα τραπέζια για το φαγοπότι που θα ακολουθούσε, σε περίοπτη θέση τοποθετούσαν ένα τραπεζάκι στρωμένο με λευκό τραπεζομάντιλο, επάνω στο οποίο ήταν τοποθετημένος ένα δίσκος με κουφέτα και ρύζι μαζί με ένα εικόνισμα της Παναγίας. Όταν έφτανε ο γαμπρός, ακουμπούσε στο δίσκο το κουτάκι με τις βέρες. Ο ιερέας ευλογούσε τις βέρες διαβάζοντας τα ιερά γράμματα της ακολουθίας του αρραβώνα και στην συνέχεια άλλαζαν τα δαχτυλίδια περνώντας τις βέρες στους μελλόνυμφους στον παράμεσο του αριστερού τους χεριού. Στην περίπτωση που δεν παρευρίσκονταν ιερέας την ανταλλαγή των δαχτυλιδιών την έκανε ο πατέρας της νύφης. Οι βέρες ήταν ένα σύμβολο ατέλειωτης αγάπης, αφού δεν έχει ούτε αρχή ούτε τέλος. Οι χρυσές βέρες αντιπροσωπεύουν την αγνότητα. Τέλος, οι συγγενείς του γαμπρού έδιναν στη νύφη για δώρα κοσμήματα από χρυσό όπως , αλυσίδες , βραχιόλια , σκουλαρίκια και ρολόι. Ακολουθούσαν τα κεράσματα και οι ευχές έδιναν κι έπαιρναν ώσπου να σερβιριστεί το φαγητό. Μετά το δείπνο τις περισσότερες φορές άρχιζαν τα επιτραπέζια τραγούδια με συνοδεία παραδοσιακών οργάνων και άρχιζε το γλέντι ως το ξημέρωμα.

Χαρακτηριστικός είναι ο στοίχος ενός παραδοσιακού Κερκυραϊκού τραγουδιού για τον Αρραβώνα:

*« Η νύφη μας ειν' όμορφη
κι' από μεγάλο σόι
Γιαυτό κι' εμείς τση κάναμε
καδήνα και ρολόι »*

Η Λ.Γ. Επισημαίνει ότι οι νεόνυμφοι δεν γνωρίζονταν καλά μεταξύ τους αφού απαγορευόταν πριν από τον αρραβώνα να συναντηθούν: *« Μου έστειλε ο άνδρας μου προζενιό και ο αρραβώνας έγινε μετά από ένα μήνα ... γιατί ο πατέρας μου θα έφευγε να πάει στο καϊκι (για ψάρεμα)...Τον άνδρα μου τον συνάντησα το βράδυ του αρραβώνα. Δεν μας άφηναν να συναντηθούμε πιο πριν... Τότε ήταν πιο δύσκολα τα πράγματα. Αρραβωνιάσαμε τον Μάη του 1989 στο σπίτι μου με το σόι του και το σόι μου. »*

Ο αρραβώνας μπορούσε να διαρκέσει για μεγάλο χρονικό διάστημα. Πολλές φορές μέχρι και τρία χρόνια καθώς οι άνδρες έφευγαν για τις στρατιωτικές τους υποχρεώσεις και κατόπιν στα καράβια. Από τον αρραβώνα και μετά ξεκινούσε η διαδικασία κατασκευής του νέου νοικοκυριού.

Η Π.Σ. Μας μιλά για το διάστημα που έμεινε αρραβωνιασμένη και την προσπάθεια να κτίσουν το σπίτι τους για να παντρευτούν: *« Ο αρραβώνας κράτησε τρία χρόνια. Ήταν φαντάρος και κάναμε εμείς αυτό εδώ κάτω (στον Πετριτή) το σπίτι για να παντρευτούμε. »*

Αμέσως μετά τον αρραβώνα άρχιζαν οι υποχρεώσεις της νύφης προς τα πεθερικά της. Συνήθως η αρραβωνιασμένη κοπέλα μοίραζε τον χρόνο της ανάμεσα στο πατρικό της σπίτι και σε εκείνο του αρραβωνιαστικού της. Με άλλα λόγια έπρεπε να βοηθά στις καθημερινές δουλειές τόσο τους γονείς της όσο - όσο και την νέα οικογένεια της.

Η Π.Σ. Μας μιλάει για τις νέες υποχρεώσεις της ως αρραβωνιασμένη κοπέλα: *« Έγινε ο αρραβώνας...ήρθαν σπίτι και βάλαμε το δακτυλίδι, μετά με πήρανε μόνιμη στο σπίτι, στο παλιό χωριό. Πήγαινα και στο πατρικό μου λίγο αλλά έμενα πιο πολύ εδώ, στο σπίτι τους. Ο σύζυγός μου έφυγε για ταξίδι μετά. Στην αρχή μου άρεσε αλλά μετά ήταν λίγο δύσκολα. Μου' λειπε η μάνα μου. Στο σπίτι των πεθερικών μου βοηθούσα σε όλα. Να μαγειρέψω, να σκουπίσω, να μαζέψω ελιές, είχα και πρόβατα. Τα πάντα έκανα. »*

Παρ' όλο που το κορίτσι αρραβωνιάζεται επίσημα, συνεχίζει να υφίσταται περιορισμούς από την οικογένειά της. Πιο συγκεκριμένα δεν μπορεί να συναντιέται με τον αρραβωνιαστικό της όποτε εκείνοι το επιθυμούν και όταν αυτό τους επιτρέπεται γίνεται πάντα σε συγκεκριμένη ώρα και με την παρουσία τρίτου προσώπου, συνήθως την μητέρα της νύφης. Αυτό αποδίδεται στο γεγονός ότι η κοπέλα έπρεπε να προστατεύσει την αγνότητά της και την τιμή της μέχρι την ημέρα του γάμου.

Η Κ.Σ. περιγράφει πως συνάντησε τον αρραβωνιαστικό της που είχε έρθει στην Κέρκυρα: *« είχε έρθει με το κρουαζιερόπλοιο στην Κέρκυρα...Πήγα και τον βρήκα... με την μάνα μου μαζί...ήπιαμε ένα καφέ για μία ώρα και έφυγε.... με τη μαμά συνοδεία πάντα. »*

Η Ι.Κ. περιγράφει την πρώτη της βόλτα σαν επίσημη αρραβωνιασμένη: *« Την άλλη ημέρα (από τον αρραβώνα) ήρθε και με πήρε. πήγαμε στην πόλη. Ψωνίσαμε βγάλαμε λίγες φωτογραφίες στην πάνω πλατεία. Ήρθε και η μαμά μαζί. »* Συνεχίζει να διηγείται για την πρώτη επίσκεψη που έκανε στο πλοίο που δούλευε ο αρραβωνιαστικός της: *« Πήγα στον Πειραιά για να τον δω. Πήγαμε εκεί με τον πατέρα μου. Πρώτη φορά στην ζωή μου είδα*

καμπίνα και πως είναι μέσα το πλοίο. Και μετά ανεβήκαμε στο σαλόνι να πιούμε καφέ. Ο πατέρας μου δεν έφευγε καθόλου από το τραπέζι. Δεν έκατσα μόνη μου με τον άνδρα μου. Ούτε να μιλήσουμε, ούτε να κάνουμε παρέα, που ήμασταν αρραβωνιασμένοι τρεις – τέσσερις μήνες. Με κοίταγε ο άνδρας μου, τον κοίταγα και εγώ. Έφυγα στεναχωρημένη. Μόλις γυρίσαμε σπίτι, έκλαψα. »

Η παράδοση του αρραβώνα και η απαγόρευσης της κατ' ιδίαν συνάντησης του ζευγαριού σε ορισμένες περιπτώσεις, διατηρήθηκε στην νότια Κέρκυρα μέχρι και το τέλος της δεκαετίας του '80 καθώς αποτελούσε απαραίτητο στάδιο πριν από το γάμο, με αυστηρούς κανόνες ηθικής που το ζευγάρι ήταν υποχρεωμένο να ακολουθήσει. Από την δεκαετία του '90 ο θεσμός του αρραβώνα και οι περιορισμοί του άρχισε να φθίνει και έχει αποκτήσει έναν παραδοσιακό χαρακτήρα.

3.3.5. Γάμος – Στεφάνωμα

Την εποχή που υπήρχε ακόμη η κοινότητα των Κορακάδων, δηλαδή τις δεκαετίες του '50, '60, και '70, ο γάμος αποτελούσε ένα μεγάλο γεγονός και για αυτό το λόγω ήταν εμπλουτισμένος με πολλές διαφορετικές τελετουργικές πράξεις. Όλα είχαν τη σημασία τους, και τα έθιμα ήταν προσαρμοσμένα στις ανάγκες και στην κουλτούρα εκείνης της εποχής. Ο γάμος αποτελούσε χαρούμενο γεγονός καθώς ήταν ευκαιρία για γλέντι και συνάντηση νέων ανθρώπων.

Οι κυριότερες προετοιμασίες πριν από την τελετή του γάμου ήταν οι παρακάτω:

- Έναν μήνα πριν από το στεφάνωμα άρχιζαν οι ετοιμασίες, για την κατασκευή των μάλλινων στρωμάτων και μαξιλαριών. Ιδιαίτερα η οικογένεια της νύφης έπλενε το αποθηκευμένο μαλλί που είχε από τα πρόβατά της, για να φτιαχτούν τα στρώματα και τα μαξιλάρια του κρεβατιού. Για το πλύσιμο και το « ανάγραμμα » δηλαδή το ξάσιμο του μαλλιού, προσκαλούνταν κορίτσια από το χωριό , φίλες και συγγενείς της νύφης, όπου κατά την διαδικασία αυτή τραγουδούσαν.

- Η Τελευταία εβδομάδα πριν το στεφάνωμα:

Τα παλιά τα χρόνια ο γάμος ετοιμαζόταν επί μία εβδομάδα. Κόσμος πήγαινε κι ερχόταν στο σπίτι, όλοι με πνεύμα βοήθειας για τις ετοιμασίες, αλλά και για γλέντι, για φαΐ και αρκετό κρασί. Οι φίλες της νύφης, οι αδερφές, οι ξαδέρφες, οι γειτόνισσες, οι θείες, οι γιαγιάδες με τις

συμβουλές τους. Οι δουλειές γίνονταν συλλογικά, με τραγούδια, κατάλληλα για την κάθε μέρα χωριστά, δηλαδή για τις εργασίες της κάθε μέρας.

- Την Δευτέρα, σχεδόν μια εβδομάδα πριν από τον Γάμο, άρχιζε το πλύσιμο της προίκας. Για την προίκα της κόρης η οικογένεια είχε κάνει πολλές θυσίες. Δεν έπρεπε μόνο να δώσει στον Γαμπρό αλλά έπρεπε να δείξει και στο χωριό τι δίνει ο πατέρας στη κόρη.

- Την Τρίτη και την Τετάρτη γινόταν το σιδέρωμα της προίκας και άρχιζε το στόλισμα του σπιτιού της νύφης. Τα έπιπλα και οι κουρτίνες βρίσκονται στη θέση τους, αρώματα διαχέονται στον χώρο, τα βάζα γέμιζαν με λουλούδια εποχής.

- Η Πέμπτη ήταν από τις πιο σπουδαίες ημέρες της τελετουργίας καθώς ήταν αφιερωμένη στην μεταφορά της προίκας από το σπίτι της νύφης στο σπίτι του γαμπρού και στο στρώσιμο του γαμήλιου κρεβατιού. Πιο συγκεκριμένα: Νέοι και νέες, συγγενείς και φίλοι πήγαιναν στο σπίτι της νύφης για να μεταφέρουν τα προικιά . Ο πατέρας της νύφης έβγαινε στην είσοδο του σπιτιού και διάβαζε δυνατά την προίκα που έδινε στην κόρη του. Ανακοίνωνε ακόμη και τον αριθμό των εσωρούχων. Ο ρουχισμός της νύφης μεταφερόταν μέσα σε μεγάλα ψάθινα καλάθια, τα λεγόμενα κανίστρια, μέσα στα οποία ήταν τοποθετημένα με μεγάλη προσοχή και δεμένα με πολύχρωμες κορδέλες. Τα πιο βαριά αντικείμενα (π.χ. κουβέρτες, φλοκάτες, κ.α) και τα έπιπλα τα μετέφεραν με τα μέσα της εποχής (όπως μουλάρια, γαϊδούρια, τρίκυκλα και μικρά ανοιχτά φορτηγά).

Όταν πλησίαζε η ώρα αναχώρησης των προικιών, η νύφη έπρεπε με τρόπο να « κλέψει » με δεξιότητες από το σπίτι της μητέρας της χωρίς να γίνει αντιληπτή κάποιο αγαπημένο αντικείμενο προκειμένου να το μεταφέρει στο νέο της σπιτικό. Παραδοσιακοί οργανοπαίκτες συνόδευαν την πομπή από το σπίτι της νύφης μέχρι το σπίτι του γαμπρού. Καθώς περνούσε η πομπή μέσα από τις γειτονιές και τα στενά δρομάκια του χωριού ο κόσμος τα έβλεπε με ρύζι.

Ένα σημαντικό καθήκον των φιλενάδων της νύφης ήταν να προετοιμάσουν το νυφικό κρεβάτι. Οι κοπέλες ,κατά κύριο λόγο ανύπαντρες και διαθέτοντας εν ζωή και τους δύο γονείς της, άπλωναν την προίκα ώστε να μπορεί ο οποιοσδήποτε να την δει και να την θαυμάσει και ετοίμαζαν το κρεβάτι που θα κοιμόντουσαν οι νεόνυμφοι. Με πολύ προσοχή έστρωναν τα κεντητά σεντόνια και τις μαξιλαροθήκες, τις υφαντές κουβέρτες και το κάλυμμα του κρεβατιού ενώ την εμφάνιση συμπλήρωναν τα μαξιλάρια φηγούρας, όλα κομμάτια της προίκας. Το στρωμένο κρεβάτι και η προίκα ήταν διαθέσιμο στους επισκέπτες οι οποίοι τα και να τα ασήμωναν με χρυσές λίρες και τα έβλεπαν με ροδοπέταλα, ρύζι και κουφέτα. Στο τέλος

έριχναν ένα παιδάκι πάνω στο κρεβάτι, ένα αγόρι του οποίου να ζουν και οι δύο γονείς, για να αποκτήσει το ζευγάρι αρσενικούς απογόνους. Συνήθως οι μεγάλες σε ηλικία γυναίκες τραγουδούσαν στίχους που εύχονταν στο ζευγάρι να ζήσει και να γεράσει μαζί.

Παρακάτω αναφέρονται παραδείγματα δίστιχων γαμήλιων τραγουδιών που προέρχονται από τις προφορικές μαρτυρίες των κ.κ. Αγνής Σκευούλη, Φρειδερίκης Παγκράτη καθώς και από το Πολυφωνικό Σχήμα Γυναικών Κυνοπιαστών.

*« σου στρώσαν το κρεβάτι σου, μεγείά σου, με χαρά σου,
νάνε καλά τ' αηταίρι σου μέσα στην αγκαλιά σου. »*

*« εφύτεψα βασιλικό τση νύφης το κρεβάτι,
για να ριζώσει, να γενεί βασιλικό απαλάτι. »*

*« όσα άστρα έχει ο ουρανός και ο χειμώνας χιόνια,
τόσα να ζήσουνε τα δυό, ευτυχισμένα χρόνια »*

για τη νύφη

*« στη γειτονιά που θε να 'ρθεις, κράτα καλό τιμόνι,
να μην σε κογιονάρουνε οι φτονεροί γειτόνοι. »*

*« Να ζήσει η νύφη και ο γαμπρός
να ζήσει και ο κουμπάρος,
να ζήσει και ο προξενητής
που έκανε τον γάμο »*

- Την Παρασκευή και το Σάββατο συνεχιζόταν οι ετοιμασίες του γάμου και στα δύο σπίτια. Άρχισαν να φτιάχνουν τα κεράσματα και τα γλυκά και ετοίμαζαν τα φαγητά του γάμου. Συνήθως το γαμήλιο τραπέζι γινόταν σε ανοικτούς χώρους όπως αυλές πλατείες. Καθώς στο γλέντι ήταν μεγάλος ο αριθμός των καλεσμένων απαιτούνταν και ο ανάλογος εξοπλισμός σε καρέκλες, τραπέζια αλλά και πιάτα, μαχαιροπίρουνα, ποτήρια, κ.α. Γι' αυτόν τον λόγω συγκεντρώνονταν όλα τα απαραίτητα από φίλους, γείτονες και συγγενείς.

- Η Κυριακή ήταν η ημέρα του Γάμου.

Την Κυριακή το πρωί, γινότανε οι τελικές προετοιμασίες και στα δύο σπίτια. Στο σπίτι της νύφης πήγαιναν οι κοπέλες του χωριού για να την στολίσουν και να την τραγουδήσουν. Στο σπίτι του γαμπρού πήγαιναν οι φίλοι του για να τον ετοιμάσουν. Το στεφάνωμα γινότανε μεσημεριανές ώρες για να εκμεταλλευτούν το φως της ημέρας.

Στην εκκλησία έφτανε πρώτος ο γαμπρός με το σόι του συνοδευόμενος από παραδοσιακούς οργανοπαίχτες. Στη συνέχεια, οι μουσικοί πήγαιναν στο σπίτι της νύφης προκειμένου να την συνοδέψουν στην εκκλησία. Φεύγοντας η κοπέλα από το σπίτι της για τελευταία φορά σαν αρραβωνιασμένη, οι γυναίκες της τραγουδούσαν μέσα σε κλίμα συγκίνησης, στοίχους που έχουν σχέση με τον αποχωρισμό της κόρης από την μάνα. Την νύφη την συνόδευε ο πατέρας και εάν υπάρχει, ο μεγάλος αδελφός της.

Παραθέτουμε στοίχους από παραδοσιακά Κερκυραϊκά τραγούδια αποχωρισμού.

*" Άστα νύφη και κοίταξε, δεξιά και αριστερά σου,
να παραδώσεις τα κλειδιά, να πας να βρεις δικά σου."*

*" Θυμήσου που σε τάζα, ρύζι με το κουτάλι,
για να σου κάμω το κορμί, να το γοδέρουν άλλοι."*

*"Το δένδρο το κουνάρισα, και τ'όκαμα μεγάλο,
και τώρα μου το παίρνουνε, σε περιβόλι άλλο."*

*"Να πας παιδί μου στο καλό και στην καλή την ώρα,
και να γιομίσουνε οι στράτες σου τριαντάφυλλα και ρόδα."*

*"Του χρόνου σαν και σήμερα , ετούτη τη ημέρα.
Νά 'ρθεις να βρεις τη μάνα σου, μ'έναν υγιό στα χέρια."*²¹

²¹ ΠΗΓΗ: Τα τραγούδια της γαμήλιας τελετής προέρχονται από τις προφορικές μαρτυρίες των κ.κ. Αγνής Σκευούλη και Φρειδερίκης Παγκράτη καθώς και το Πολυφωνικό Σχήμα Γυναικών Κυνοπιαστών.

Η γαμήλια πομπή ξεκινούσε για την εκκλησία διασχίζοντας τις γειτονιές του χωριού και όλοι έβγαιναν να θαυμάσουν τη νύφη, να της ευχηθούν και να της ρίξουν ρύζι. Φτάνοντας στην εκκλησία, ο πατέρας παραδίδει την νύφη στον γαμπρό. Μετά το μυστήριο, πριν αποχωρήσουν οι νεόνυμφοι από την εκκλησία, χορεύουν τον πρώτο χορό σαν επίσημο πλέον ζευγάρι στο προαύλιο χώρο. Ο πρώτος του χορού είναι ο πατέρας της νύφης. Μετά τη στέψη οι νεόνυμφοι πηγαίνουν στο σπίτι του γαμπρού. Στην πόρτα τοποθετούσαν ένα σίδερο. Η νύφη έμπαινε με το δεξί. Στην είσοδο του σπιτιού η πεθερά κρατώντας ένα βάζο με γλυκό, έδινε στον γαμπρό, στη νύφη και στο κουμπάρο, για να είναι η ζωή τους γλυκιά.

Στην συνέχεια, υπό την συνοδεία των οργάνων οι νεόνυμφοι με τους καλεσμένους πηγαίνουν στον χώρο που θα γινόταν το γλέντι. Το γαμήλιο τραπέζι περιλάμβανε αρχικά μεζέδες και κατόπιν σούπα με μοσχάρι ή παστιτσάδα, ενώ το κυρίως πιάτο περιλάμβανε ψητό στον φούρνο με πατάτες και φυσικά άφθονο κρασί. Το γλέντι συνεχιζόταν μέχρι το « σούρουπο ».

Από τις συνεντεύξεις προκύπτει ότι στα χωριά που διεξήχθη η μελέτη, η παράδοση θέλει να γίνονται ταυτόχρονα δύο γλέντια, σε δύο διαφορετικούς χώρους. Ένα τραπέζι για τους συγγενείς της νύφης στο σπίτι του πατέρα της και ένα τραπέζι για τους συγγενείς του γαμπρού στο δικό του σπίτι. Την εποχή εκείνη συνηθίζονταν οι ελεύθερες κοπέλες να βάζουν ρύζι κάτω από τα μαξιλάρια τους τη νύχτα, για να δουν ποιον θα πάρουν. Το ρύζι έπρεπε να το είχαν πάρει από τα κεφάλια των νεόνυμφων.

3.3.5.1. Ειδική περίπτωση γάμου

Όνειρο κάθε κοπέλας ήταν να παντρευτεί και να ζήσει αυτή την ξεχωριστή ημέρα ευτυχισμένη, δίπλα στον άνθρωπο που αγαπούσε. Από μικρό κορίτσι φανταζόταν τον εαυτό της ντυμένο με ένα υπέροχο λευκό νυφικό που θα την έκανε να νιώθει σαν μια μικρή πριγκίπισσα. Η πραγματική ζωή δεν έχει πάντα το αίσιο τέλος των παραμυθιών. Σε κάποιες περιπτώσεις η μέρα αυτή δεν θυμίζει τίποτα από τα όνειρα των παιδικών χρόνων του κοριτσιού.

Μία τέτοια περίπτωση έχουμε με την Χ.Κ. η οποία πλήρωσε ακριβά την έλλειψη προίκας και την τόλμη της να διεκδικήσει το δικαίωμα να ζήσει με τον άνθρωπο που

αγαπούσε. Με πικρία αναφέρεται στην ημέρα του γάμου της και στον τρόπο που αυτός τελέστηκε. « (στον γάμο μου), τίποτα δεν κάναμε, δεν ήρθε κανένας ούτε η μανά μου ήρθε ούτε κανένας... δεν τους κάλεσε ο πεθερός μου...εγώ στεφάνωσα μόνη μου, ούτε νυφικό ούτε τίποτα... εγώ η κουμπάρα, ο κουμπάρος μου, ο άντρας μου, ο πεθερός μου και η πεθερά μου... στην εκκλησία στην Πόλη στον Άγιο Αντώνη...δεν μου βάλανε νυφικό, ακόμα τους το χτυπάω... τίποτα! με ένα φουστάνι από τον μπαμπά μου και με τα μαλλιά αχτένιστα... και μου κάηκαν και τα μαλλιά.. γιατί δεν είχαμε άνθρωπο να κρατάει το κερί και όπως γυρίζαμε έτσι, γύρω - γύρω... κάηκαν. »

3.3.5.2. Πιστρόφια*

Την επόμενη Κυριακή μετά τον Γάμο, δηλαδή σε οκτώ ημέρες, γίνονταν τα λεγόμενα πιστρόφια. Η νύφη μαζί με τον σύζυγό της επέστρεφε στο πατρικό σπίτι της μετά την θεία λειτουργία. Εκεί τους υποδεχόταν οι γονείς της κάνοντας πλούσιο τραπέζι. Όταν έφευγαν έπαιρναν πλούσια δώρα, ιδιαιτέρως ζώα όπως τρεις κότες, έναν κόκορα, ένα γάλο, μια προβατίνα και μια κατσίκα. Αυτά ήταν τα « ψιλά » ζώα της νύφης.

3.4. Εκσυγχρονισμός της κοινωνίας

Ο εκσυγχρονισμός, η εξέλιξη και η μετατροπή της κοινωνίας από αγροτική σε αστική, απλοποίησε τις παλιές γαμήλιες γιορτές, οι οποίες, σημειωτέον, ήταν τότε μεγάλα γεγονότα για το χωριό συνολικά, ισάξιες με το πανηγύρι στη μνήμη του πολιούχου αγίου.

Τα ήθη και τα έθιμα εκείνου του καιρού έχουν πάντως ένα ξεχωριστό ενδιαφέρον, ακόμα και σήμερα. Στην ουσία αποτελούν χρονικά μιας εποχής, με άλλα γνωρίσματα και άλλη φιλοσοφία.Στις συνεντεύξεις των νεότερων γυναικών ορισμένα γαμήλια στάδια παραμένουν αναλλοίωτα όπως πχ. Ο αρραβώνας , το στρώσιμο του κρεβατιού και το γλέντι που ακολουθεί το στεφάνωμα.

Αλλα όμως στάδια έχουν σχεδόν εκλείψει και έχει μειωθεί η σημασία τους. Ενδεικτικά αναφέρεται η ελαχιστοποίηση της διαδικασίας του Προξενιού, η εξαφάνιση της τελετής του Τελειώματος ή Λογοδοσίματος, η προετοιμασία των Προικίων και η μεταφορά τους. Ως προς τον Γάμο τα παραδοσιακά τραγούδα και η μουσική είναι προαιρετικά ενώ το γαμήλιο γεύμα και το γλέντι πραγματοποιείται σε κέντρα διασκέδασης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο

Έγγαμος βίος.

4.1. Εισαγωγή

Το κεφάλαιο αυτό αναφέρεται στα πρώτα χρόνια του έγγαμου βίου του ζευγαριού, στις δυσκολίες της κοινής συγκατοίκησης με τα πεθερικά και τον καθοριστικό ρόλο της πεθεράς. Μελετάται το ιδιαίτερο πρόβλημα της επικοινωνίας της οικογένειας του ναυτικού από τα παλιά χρόνια έως και σήμερα. Η απόκτηση νέου σύγχρονου σπιτιού θεωρείται ένας σπουδαίος « σταθμός » για την γυναίκα καθώς την αποδεσμεύει από την άμεση επιτήρηση των συγγενών του συζύγου.

Ένα άλλο θέμα που αναλύεται σε αυτό το Κεφάλαιο είναι οι δυσκολίες που αντιμετωπίζει στην καθημερινότητά της και ιδιαίτερα στο μέγλωμα των παιδιών της. Στο τέλος του Κεφαλαίου γίνεται λόγος για την συνταξιοδότηση του ναυτικού, την προσπάθεια μιας « νέας αρχής » του ζευγαριού και ολοκληρώνεται με τον Απολογισμό ζωής που γίνεται μέσα από τα λόγια των γυναικών.

4.2. Πρώτα χρόνια γάμου.

Σύμφωνα με την μελέτη, η περίοδος αυτή είναι από τις σημαντικότερες και ταυτόχρονα από τις δυσκολότερες φάσεις του κοινού βίου του ζευγαριού. Ο κυριότερος λόγος είναι η οικονομική στενότητα των δύο νέων η οποία αναγκάζει, πριν ακόμη το ζευγάρι γνωριστεί, τον σύζυγο να μπαρκάρει αμέσως μετά τον γάμο, και την κοπέλα, που συνήθως αυτό το διάστημα μένει έγκυος, να παλεύει μόνη μέσα σε αντίξοες συνθήκες.

4.2.1. Συγκατοίκηση, Ο ρόλος της Πεθεράς.

Τα πρώτα χρόνια του έγγαμου βίου η κοπέλα έμενε στο πατρικό σπίτι του συζύγου της. Στο ίδιο σπίτι συγκατοικούσαν συνήθως και άλλα μέλη της οικογένειας που εκτός τα πεθερικά, είναι τα αδέρφια του συζύγου με τις γυναίκες τους. Συνεπώς ο χώρος ήταν ιδιαίτερα περιορισμένος, αντιστοιχώντας ένα υπνοδωμάτιο για το κάθε ζευγάρι και οι υπόλοιποι χώροι

ήταν κοινόχρηστοι. Στις συνεντεύξεις αναφέρεται πολύ συχνά η ύπαρξη της « συννυφάδας ». Πρόκειται για την σύζυγο του αδελφού του άντρα της, ο οποίος συχνά ήταν και αυτός ναυτικός και έλειπε από το σπίτι .

Η Σ.Μ. Αναφέρει για την στενότητα του χώρου: *« Μετά τον γάμο, έμεινα στο σπίτι του άντρα μου, με την πεθερά μου, τον πεθερό, την συννυφάδα μου και τα ανήμια μου. Μείναμε όλοι μαζί εκεί. Δύσκολα για όλους! Πάρα πολύ δύσκολα! Δέκα χρόνια μείναμε έτσι! Τουαλέτα δεν είχαμε στο σπίτι, έπρεπε να πας έξω. Τέσσερα δωμάτια είχαμε και αυτά μόνο για ύπνο. Κουζίνα είχαμε έξω στην αυλή. »*

Η Π.Φ. περιγράφει τον περιορισμένο χώρο συγκατοίκησης . *« Μένουμε στον ίδιο χώρο με τα πεθερικά μου και την συννυφάδα μου, που και εκείνης ταξίδευε ο άντρας της. Ένα δωματιάκι είχαμε εμείς και ένα εκείνοι. »*

Η νύφη, αν και φέρει το όνομα της νέας της οικογένειας, εν τούτοις δεν έχει πολλά δικαιώματα, σε αντίθεση με τις πολλές υποχρεώσεις που πρέπει να διεκπεραιώσει. Η πραγματική οικοδέσποινα του σπιτιού είναι πεθερά που διοικεί με αυστηρούς κανόνες το σπιτικό και τα μέλη του. Η κοπέλα, από την αρχή του γάμου, έθετε τον εαυτό της στη διάθεση της πεθεράς. Η τελευταία, ξεχνώντας τους εξευτελισμούς που υπέστη εκείνη από την δική της πεθερά, γίνεται ένας στυγνός αφέντης απέναντι στην νύφη. Η υποταγή ήταν άνευ όρων. Το κακό όμως δεν σταματούσε εκεί. Η νέα σύζυγος έπρεπε να υιοθετήσει ένα αμέτρητο πλήθος «πρέπει» και «δεν πρέπει», μια πειθαρχία άνευ αξιοπρέπειας, μία υπομονή δίχως όρια. Η νεοφερμένη πρέπει να είναι υπάκουη, σιωπηλή και εργατική.

Η νύφη από το πρωί που ξύπναγε μέχρι και το τέλος της ημέρας μετατρέπεται σε ακούραστη μηχανή εργασίας. Έπρεπε να εξυπηρετήσει τα πεθερικά της, να ασχοληθεί με τα καθήκοντα του σπιτιού, να μεταβεί στα κτήματα και στα ζώα, να φέρει νερό και τέλος να μαγειρέψει για αυτήν και τους υπόλοιπους. Ήταν σε τέτοιο βαθμό ισχυρή η οικογενειακή ιεραρχία που δεν της επιτρεπόταν ούτε η επιλογή του φαγητού να είναι δική της.

Η Κ.Χ. Περιγράφει παραστατικά τις δουλειές που ήταν υποχρεωμένη να κάνει *« Με τα ζώα, με τα πρόβατα, με τους γαϊδάρους, με τις κότες, με τα ποτίσματα, με τις ελιές... έτσι... με τα ξύλα πάνω στο κεφάλι μας... Ελεύθερο χρόνο δεν είχα... έπρεπε λάμπα να πλύνουμε, τα λαμπόγυαλα το πρωί, να ανάψουμε τα καντήλια, να ανάψουμε τις στιές* το βραδύ, να φέρουμε τα χόρτα, να μαζεύουμε τα λάχανα, να τα πλύνουμε στο πηγάδι, να φέρνουμε νερό που το κουβαλούσαμε στο κεφάλι από το πηγάδι... για να λούσουμε όλο το κόσμο... τους πεθερούς, την*

πεθερά όλους... Κάναμε όλες τις δουλειές. εμείς έπρεπε να έχουμε καθαρό το πανί, γιατί τότε δεν είχε πετσέτες, στην πεθερά και στο πεθερό, μπροστά και το πιάτο τους φυσικά... να φάνε, να τα στρώσουμε, να τα μαγειρέψουμε... »

Η Π.Σ. Αναφέρεται στις δυσκολίες της συγκατοίκησης και στις βαριές δουλειές : « Στο σπίτι που έμεινα ως νιόπαντρη είχα δύο δωμάτια εγώ, δύο δωμάτια τα πεθερικά μου. Σπίτι τα έκανα όλα! Να μαγειρέψω, να σκουπίσω, να πλύνω. Την ίδια στιγμή έπρεπε να μαζέψω ελιές, να πάω στα πρόβατα, στα αμπέλια, τα πάντα έκανα! »

Η Π.Φ. μιλάει για τις διαφορετικές εργασίες που έκανε προκειμένου να αντεπεξέλθει της οικονομικής στενότητας των πρώτων χρόνων: « Το πρωί έπρεπε να κατέβω στον κάτω όροφο για να βοηθήσω τα πεθερικά μου, να τους ντύσω, να τους βάλω κάλτσες. Στην συνέχεια να κάνω μπουγάδα, να πλύνω στο μαστέλο* αφού πρώτα έπρεπε να κουβαλήσω το νερό στο κεφάλι μου. Μετά έπρεπε να φύγω, να πάω στα κτήματα, να μαζέψω ελιές, να μαζέψω χόρτο για τα πρόβατα και να κάνω κουλούμια* για τα αμπέλια..... Και μέσα σε όλα αυτά κάνω και το πρώτο μου παιδί!.... »

Σύμφωνα με την μελέτη πολλές γυναίκες για να ενισχύσουν το οικογενειακό εισόδημα, συνέχιζαν και μετά τον γάμο να εξασκούν την τέχνη που είχαν μάθει ως ανύπαντρα κορίτσια. Συνήθως ασχολούνται με την τέχνη της ραπτικής.

Η Π.Φ αναφέρεται στην τέχνη που έκανε για να έχει κάποιο επιπλέον εισόδημα: « Τα πάντα όλα έκανα! Τα ξύλα μου, τα δίχτυα μου, τα φυτοφάρμακα μου, το ράψιμο μου, τις ενέσεις μου, το γαϊδαρό μου, όλα τα έκανα! Σαν σκυλί δούλευα! Για να βγάλω χρήματα για τα παιδιά. »

4.2.2. Διαχείριση Χρημάτων

Τα χρήματα που στέλνει ο ναυτικός στο σπίτι του, δεν αποστέλλονται στην γυναίκα του αλλά στους γονείς του οι οποίοι τα διαχειρίζονται ‘εν λευκώ’ και σύμφωνα με τα δικά τους κριτήρια. Στην νύφη τους συνήθως έδιναν ελάχιστα χρήματα για τις δικές της ανάγκες και του παιδιού.

Χαρακτηριστικές είναι οι παρακάτω μαρτυρίες που ακολουθούν:

Η Π.Σ. αναφέρει με πίκρα: «Τα πεθερικά μου δεν μου έδιναν χρήματα. Να φανταστείς δεν είχα ούτε ένα φράγκο να πάω στην εκκλησία να ανάψω ένα κερί!»

Η Κ.Χ. περιγράφει « Όσο καιρό έμεινα με τους γονείς του δεν είχα ούτε βρακί να βάλω. Δεν μου δίνανε τίποτα! Τα έστελνε στον πατέρα του τα λεφτά τα έξι χρόνια που μείναμε μαζί.»

4.2.3. Έλλειψη ελεύθερου χρόνου και άλλοι περιορισμοί.

Όλο το διάστημα που ταξίδευε ο ναυτικός, τα πεθερικά έπαιζαν τον ρόλο του προστάτη της οικογενειακής τιμής. Ιδιαίτερα η πεθερά είχε επωμιστεί το καθήκον του ‘φύλακα’ της νεαρής νύφης. Το κορίτσι δεν μπορούσε να βγει ελεύθερα έξω από το σπίτι. Ούτε τους γονείς της μπορούσε να επισκεφθεί χωρίς την άδεια και την συνοδεία κάποιου μέλους της οικογένειας. Ο προσωπικός χρόνος όπως η επίσκεψη στο σπίτι μιας φίλης, η συμμετοχή σε μια εκδήλωση του χωριού, ένας απλός περίπατος, κ.α δεν επιτρεπόταν καθόλου.

Η Κ.Π. αναφέρεται στους περιορισμούς που βίωσε από τους γονείς του συζύγου της. *«Η πεθερά μου έπαιζε το ρόλο του φύλακα όσο έλειπε ο γιός της. Όταν το επέτρεπε η πεθερά μπορούσαμε να πάμε τα παιδιά για μπάνιο, σε κανένα χορό σε κανένα πανηγύρι...»*

Η Π.Σ. εκφράζει την πικρία της για την στενή επιτήρηση σε κάθε της δραστηριότητα. *«Πουθενά δεν πήγαινα. Η πεθερά μου κράταγε το παιδί μόνο όταν ήταν για δουλειά. Σαν κοπέλα πουθενά δεν πήγαινα για να διασκεδάσω. Που και που στην εκκλησία. Ακόμη και στην Πόλη*, όταν χρειαζόταν να πάω, με συνόδευε πάντα ο πεθερός μου. Βλέπεις ήμουν μικρή και έλεγαν «ο γιός μας λείπει και εσύ θα κυκλοφορείς μόνη σου;»*

Εκτός από τους περιορισμούς στον ελεύθερο χρόνο, υπήρχε έλεγχος και στην επιλογή των ρούχων που θα φορούσε η κοπέλα. Η ανάγκη της γυναίκας να είναι περιποιημένη και να νοιώσει όμορφα μέσα σε ένα μοντέρνο ρούχο θυσιάζεται στον βωμό της καθωσπρέπει εικόνας που πρέπει να προβάλλει στην αυστηρή κοινωνία του χωριού.

Η Π.Φ αφηγείται: *«Ήμουν πολύ προσεχτική, ακόμα και με το ντύσιμο μου. Να φανταστείς, μια φορά, στα είκοσι έξη μου χρόνια, φόρεσα ένα φουστανάκι και κάποιος με πείραζε στον δρόμο. Δεν το ξαναφόρεσα ποτέ και ούτε και το είπα πουθενά.»*

Ο κώδικας τιμής και συμπεριφοράς για μια γυναίκα ναυτικού είναι πολύ πιο αυστηρός από τον αντίστοιχο των άλλων γυναικών καθώς επικρατεί η άποψη ότι η μοναξιά τις κάνει πιο ευάλωτες και αδύναμες. Για τον λόγο αυτόν οι συγκεκριμένες γυναίκες έπρεπε να είναι “τύπος και υπογραμμός” απέναντι σε όλους.

Η Ι.Κ. αναφέρεται στην αντίληψη που έχει η κοινωνία για τις γυναίκες των ναυτικών και την μεγάλη προσοχή που αυτές πρέπει να δείχνουν. *«Έπρεπε η γυναίκα του ναυτικού να είχε συγκεκριμένο τρόπο ζωής. Ελεύθερο χρόνο δεν είχα. Να πάω με μία φίλη μου να μιλήσω δεν πήγαινα. Σε καφετέρια πρωτοπήγα στα είκοσι οκτώ μου χρόνια. Στην ουσία ήμουν»*

αποκλεισμένη. Επειδή ο άντρας μου ταξίδευε έπρεπε να ήμουν κυρία! Τέλεια! Ούτε δεξιά να κοιτάζω ούτε αριστερά. Υπήρχε ένας δρόμος μόνο! Τίποτε άλλο! Εκεί στη δουλειά, μόνο υποχρεώσεις. Δεν ξέρω εάν με κοίταζε κανείς. Δεν τον είδα. Εγώ είχα έναν μόνο σκοπό. Να μεγαλώσω τα παιδιά μου. Να βγούνε καλά παιδιά. Εμάς τις γυναίκες των ναυτικών μας κατηγορούσαν ότι έχουμε παράλληλη ζωή. Γι' αυτό έπρεπε να είμαστε διπλά προσεκτικές σε όλες μας τις κινήσεις».

Αυτή την δύσκολη καθημερινότητα έπρεπε να την υπομένει αγόγγυστα, χωρίς να έχει την δυνατότητα να εκφράσει την κούραση και το παράπονό της στον άντρα της ,καθώς εκείνος είχε ήδη επιστρέψει στην θάλασσα, αφήνοντας την πίσω, μόνη της, να αντεπεξέλθει στην δύσκολη πραγματικότητα.

4.2.4. Επισκέψεις του συζύγου

Μέσα σε αυτή την μονότονη και πληκτική ζωή, στις γυναίκες των ναυτικών έδινε κουράγιο η σκέψη της επιστροφής του συζύγου τους από το καράβι. Πρέπει να τονιστεί ότι οι κοπέλες αυτές, που ανυπομονούσαν να ζήσουν τρυφερές προσωπικές στιγμές με τον σύζυγο τους, ήταν νεαρέ κορίτσια κοπέλες που είχαν γαλουχηθεί μέσα σε έναν αυστηρό κώδικα ηθικής σε θέματα ερωτικής συμπεριφοράς. Κατά συνέπεια η προσδοκία συνάντησης με τον άντρα τους γίνεται ακόμη μεγαλύτερη, αφ' ενός λόγω της επιθυμίας τους να μοιραστούν πρωτόγνωρες εμπειρίες μαζί τους και αφ' ετέρου από την μακρόχρονη απουσία του άνδρα τους.

Δυστυχώς η πολυπόθητη επιστροφή δεν ακολουθούσε το « σενάριο » που είχαν ονειρευτεί. Η συνύπαρξη του ζευγαριού με άλλα μέλη της οικογένειας του ναυτικού σε έναν ιδιαίτερα περιορισμένο χώρο δεν επιτρέπει την εκδήλωση των συναισθημάτων και την απόλαυση των προσωπικών στιγμών. Η συντηρητική σκέψη των μεγαλύτερων σε ηλικία μελών της οικογένειας και η συνήθης αντιπαλότητα με την πεθερά δύσκολευε ακόμη περισσότερο την επικοινωνία του ζευγαριού.

Η Κ.Χ. Εκφράζει το παράπονό της ότι δεν έζησε σαν νέα κοπέλα τις ιδιαίτερες στιγμές με τον σύζυγό της όπως επιθυμούσε. « Όταν γύριζε ο σύζυγός μου, άσε κοπέλα μου τι να νιώσεις; αφού ήταν στο ένα δωμάτιο η πεθερά και στο άλλο ο πεθερός... να νιώσεις τι σαν κοπέλα;.... και ότι γινόταν, γινόταν στα κρουφά*... ναι δεν είχαμε δικό μας χώρο... εδώ

ήμασταν.. αυτή η πορτιέρα ήταν της πεθεράς μου και αυτή είναι η δική μου... σε ένα σπίτι είμαστε πεθερά και νύφη κοντά.... να κάμω τι; »*

4.3. Απόκτηση νέου σπιτιού

Σύμφωνα με την έρευνα, τα περισσότερα ζευγάρια μετά από κάποιο χρονικό διάστημα αναγκαστικής συμβίωσης με τους γονείς του ναυτικού, μεταφέρονταν στο νέο τους σπίτι. Η νέα οικία είναι το αποτέλεσμα της δύσκολης δουλειάς του ναυτικού και της σκληρής οικονομίας της γυναίκας του. Η γυναίκα αποκτά επιτέλους το δικό της νοικοκυριό και γίνεται η αφέντρα του σπιτιού της κατακτώντας αυτονομία επιλογών και αποφάσεων.

4.3.1. Ανέσεις

Τα περισσότερα σπίτια των ναυτικών του Πετρίτη είναι διώροφα, ευρύχωρα, σύγχρονης αρχιτεκτονικής, με πολλές ανέσεις. Το εσωτερικό τους είναι διακοσμημένο με μοντέρνα έπιπλα, χαλιά, πίνακες και σε περίοπτη θέση βρίσκονται τα αντικείμενα που έχει φέρει ο σύζυγος από τα ταξίδια του. Το νέο σπίτι, σε σύγκριση με τα παλαιότερα σπίτια που έζησε το ζευγάρι, αποτελεί οικιστικό άλμα διαβίωσης και άνεσης.

4.3.2. Επισκέψεις του ναυτικού στην οικογένειά του

Το χρονικό διάστημα της απουσίας του συζύγου ναυτικού εξαρτιόταν από το είδος του πλοίου δηλαδή εάν ήταν επιβατικό, κρουαζιερόπλοιο ή φορτηγό. Σύμφωνα με τα δεδομένα της μελέτης η πλειοψηφία των ναυτικών του Πετρίτη εργαζόταν σε κρουαζιερόπλοια και φορτηγά πραγματοποιώντας μεγάλα ταξίδια που τους υποχρέωναν να μένουν μακριά από τα σπίτια τους για αρκετό χρονικό διάστημα που κυμαίνεται από 8 μήνες μέχρι και 2 χρόνια.

Όπως είναι φυσικό, η προσωρινή επιστροφή του ναυτικού στο σπίτι, αναμενόταν με ανυπομονησία και λαχτάρα. Ο ερχομός του ήταν μια μεγάλη γιορτή για την οικογένειά του και για αυτόν τον λόγο άρχιζαν τις προετοιμασίες αρκετό διάστημα πριν. Το σπίτι καθαρίζονταν επιμελώς, στολίζονταν περίτεχνα και τα πιο αγαπημένα φαγητά μαγειρεύονταν με περίσσια προσοχή και δεξιοτεχνία.

Αυτή η γλυκιά προσμονή έκρυβε ανάμεικτα συναισθήματα χαράς αλλά και αγωνίας καθώς, μετά από τόσο μεγάλο διάστημα απομάκρυνσης του ζευγαριού, υπήρχε ένας μικρός φόβος για το πώς θα νιώσουν όταν πρωτοανταμώσουν. Στις συνεντεύξεις πολλές γυναίκες εκμυστηρευτήκαν το τρελό χτυποκάρδι που ένοιωθαν περιμένοντας την στιγμή που θα άνοιγε η πόρτα και θα έμπαινε ο σύζυγός τους στο σπίτι. Μέσα σε αυτήν την γιορτινή ατμόσφαιρα συμμετέχουν και τα παιδιά του ναυτικού προσμένοντας με ανυπομονησία τα δώρα που έχουν παραγγείλει στον πατέρα τους.

Η Σ.Μ. περιγράφει τις ευτυχισμένες στιγμές που περνούσαν όταν ο σύζυγος επέστρεφε στο σπίτι. *«Όταν ερχόταν σπίτι ήταν γιορτή. Μπορεί να καθόταν και δύο μήνες, και τρεις μήνες... Περνούσαμε πολύ όμορφα, νιώθαμε όμορφα, νιώθαμε σιγουριά ... παίζαμε με τα παιδιά ... παρά πολύ ωραία!»*

Η Π.Σ μας λέει ότι ήταν μεγάλο γεγονός ο ερχομός του συζύγου της. *«Όταν ο σύζυγος ερχόταν από το ταξίδι, ήταν γεγονός για το σπίτι, για μας, για τα παιδιά για όλους, περιμέναμε με αγωνία να 'ρθει. Είχαμε φαγητά έτοιμα να έρθει ο ξενιτεμένος».*

4.3.3. Δώρα

Η επιστροφή του ναυτικού στο σπίτι, εκτός από τα δάκρυα χαράς, έφερνε βαλίτζες γεμάτες με δώρα για όλα τα μέλη της οικογένειας αλλά και για το σπίτι.

Για την σύζυγο: Ήταν δώρα προσωπικά όπως κοσμήματα, ρούχα και εσώρουχα πολυτελείας, νάιλον κάλτσες, κολόνιες, μοσχοσάπουνα, ομπρέλες κ.α.

Για τα παιδιά: Ρούχα και ιδιαίτερα για τα κορίτσια ρουχισμό για την προίκα τους, γλυκίσματα, είδη φρούτων και πολλά παιχνίδια αξίας, συνήθως προηγμένης τεχνολογίας, άγνωστης μέχρι τότε για πολλά παιδιά.

Για το σπίτι: Όπως όλοι οι ναυτικοί, από κάθε τόπο που επισκέπτονται, αγοράζουν κάποιο αντικείμενο αντιπροσωπευτικό, έτσι και οι ναυτικού του Πετρίτη, έφερναν στα σπίτια τους διάφορα αντικείμενα τα οποία τα τοποθετούσαν σε περίοπτη θέση και καμάρωναν, δείχνοντας τα στους επισκέπτες με την εξιστόρηση πάντα κάποιας παράξενης και εξωτικής ιστορίας. Τα κυριότερα αντικείμενα διακόσμησης που εντυπωσιάζουν είναι ξύλινες γλυπτές μάσκες από την λατινική Αμερική και την Αφρική, αγαλματίδια από ελεφαντοστό, κρυστάλλινες κατασκευές bacara, κ.α. Ταυτόχρονα, προμήθευαν το σπίτι τους με ηλεκτρικές συσκευές όπως

τηλεοράσεις, μαγνητόφωνα, ραδιόφωνα κ.α. Σύμφωνα με την μελέτη οι ναυτικοί του Πετριτή είχαν μία ιδιαίτερη προτίμηση στις φωτογραφικές μηχανές προηγμένης τεχνολογίας και ήταν από τα πρώτα τους αποκτήματα. Για την εποχή των δεκαετιών του '60, '70 και '80, τα περισσότερα δώρα ήταν σημαντικής αξίας διότι κάποια ήταν αντικείμενα που πολύ δύσκολα μπορούσαν να βρεθούν στις Ελληνικές αγορές ενώ άλλα , ιδιαίτερα αυτά της λαϊκής τέχνης μακρινών περιοχών, ήταν μοναδικά.

Η Κ.Χ. αναφέρεται με ενθουσιασμό στα δώρα που τους έφερνε ο σύζυγος: *«Και δώρα!... ναι μας έφερνε χίλια καλά. Από Ιαπωνία σεντόνια, μπιμπελό εκείνο τον καιρό!.. ναι, ναι μας έφερνε αρώματα και στα παιδιά παιχνίδια... στα παιδιά δεν έλειψε τίποτα από ρούχα και παιχνίδια τίποτα... στα παιδιά, με όλα αυτά που τους έφερνε ο άντρας μου δεν τους έλειπε τίποτα...»*

Η Π.Σ. θυμάται τα δώρα που της έφερνε ο πατέρας της που ήταν ναυτικός: *« Όταν ήμουν μικρή, τι κούκλες και τι παιχνίδια μου έφερνε... μου έφερνε κάτι σοκολάτες, αυτές οι τρίγωνες, οι τομπλερόν που τις βλέπω ακόμα και σήμερα και θυμάμαι αυτά που έφερνε, έφερνε και αυτές τις μίλκ, τις τεράστιες, τα έφερνε με το κιλό, κάθε φορά που θα δω σε μαγαζί αυτή τη σοκολάτα μου θυμίζει τον πατέρα μου γιατί έπαιρνε τις συγκεκριμένες στα αφορολόγητα».*

Συνεχίζει την αφήγησή της για τις ακριβές αγορές που έκανε στα παιδιά του και στην γυναίκα του ο πατέρας της όταν επέστρεφε από τα ταξίδια του. *«με το που ερχόταν είχε ψώνια, μας έπαιρνε στην πόλη με το αυτοκίνητο και είχαμε ότι θέλαμε. Από παπούτσια, από ρούχα, τα πάντα, δεν μας τα έφερνε εκείνος γιατί δεν ήξερε το γούστο μας, το σώμα μας, ήμασταν και κορίτσια τότε.. ... αγοράζαμε επώνυμα ρούχα... αφού η μάνα και η αδερφή μου ψωνίζανε ένα παντελόνι που μπορεί να έκανε 60 χιλιάδες δραχμές που εκείνες τις αποχές έπαιρνες σπίτι...»*

Τέλος αναφέρεται στην προίκα της που της ετοίμαζε ο πατέρας της. *«Έφερνε μπουράνο από την Ιταλία για την προίκα μου. Μου έχει κάνει και προίκα υφάσματα πολλά γιατί έπαιρνε μεταξωτά υφάσματα, βελούδα και ... σεντόνια, έκανε την προίκα μου, δεν ξέρω και εγώ πόσα σεντόνια έφερνε...»*

Σύμφωνα με την μελέτη, οι γυναίκες αν και δηλώνουν ικανοποιημένες από την πληθώρα των δώρων, εντούτοις εκφράζουν την στεναχώρια τους για την μακρόχρονη μοναξιά τους τονίζοντας ότι τα υλικά αγαθά δεν μπορούν να καλύψουν το καινό της απουσίας του συζύγου τους.

Η Σ.Μ. είναι κατηγορηματική. *«Θυμάμαι ότι όταν ερχόταν ο σύζυγος εδώ έφερνε τα πάντα, ναυτικός εεε με τόσα λεφτά μισθό... έφερνε παιχνίδια, ρουχαλάκια..... τα πάντα όλα από αυτά δεν στερηθήκαμε τίποτα είχαμε και ρούχα, και κολόνιες και κρέμες... τα πάντα είχαμε... για εκείνα τα χρόνια από τέτοια πράγματα ήμασταν πλήρεις, μόνο που δεν μας γεμίζανε αυτά τα πράγματα...»*

4.3.4. Επαφή του ζευγαριού στο δικό του χώρο

Οι δυσκολίες που αντιμετώπιζε η γυναίκα του ναυτικού στο παλαιό σπίτι ελαχιστοποιούνται με την μετακόμιση στο νέο τους χώρο. Η σύζυγος αποκτά τον ρόλο της οικοδέσποινας και η καθημερινότητά της γίνεται ευκολότερη. Ο καθένας μέσα στο νέο σπίτι έχει τον δικό του προσωπικό χώρο που του δίνει την δυνατότητα να απολαύσουν ποιο ελεύθερα τις προσωπικές τους στιγμές.

Η Κ.Χ. Χαρακτηριστικά μας αναφέρει πόσο βελτιώθηκε η επικοινωνία του ζευγαριού στο νέο τους σπίτι. *« Τα πρώτα χρόνια ήταν δύσκολα που μέναμε μαζί με τα πεθερικά μου. Μετά που ήρθαμε στο σπίτι εδώ, ήταν καλύτερα. Ήμασταν και πιο ελεύθεροι σαν ζευγάρι. Και με τα παιδιά στα δωμάτιά τους. Ο γάμος μου, μου αρέσει πολύ καλύτερα τώρα! »*

Σύμφωνα με την έρευνα, ορισμένες γυναίκες τονίζουν την « γοητεία » που κρύβει η μακρόχρονη απουσία του συζύγου καθώς η λαχτάρα και η ερωτική έλξη είναι εντονότερη.

Η Ι.Κ. επιβεβαιώνει τα παραπάνω. *« Και η απόσταση ήτανε ωραία μερικές φορές. Είχε και τη γοητεία της ... Θέλεις να δεις στα μάτια του άλλου πόσο πολύ σε θέλει! ... είχε και αυτό το καλό του! »*

4.4. Επικοινωνία του ζευγαριού και των παιδιών

Μέσα σε όλες τις δυσκολίες που είχαν να αντιμετωπίσουν οι οικογένειες των ναυτικών ήταν και εκείνη της επικοινωνίας. Ιδιαίτερα τις δεκαετίες του '50 και του '60 το πρόβλημα ήταν εντονότερο λόγω της μεγάλης έλλειψης μέσων όπως οικιακές συνδέσεις τηλεφώνου. Η επικοινωνία γινότανε κυρίως μέσω της αλληλογραφίας και των κοινοτικών τηλεφώνων.

4.4.1. Με αλληλογραφία:

Ο ποιο διαδεδομένος τρόπος επικοινωνίας ήταν μέσω των γραμμάτων που έφταναν και στα πιο απομακρυσμένα χωριά από τον ταχυδρόμο, μία από τις χαρακτηριστικές μορφές της

εποχής καθώς είναι αυτός που συνδέει τον απομονωμένο κόσμο της υπαίθρου με τον έξω κόσμο και φέρνει κοντά, έστω και νοερά, αγαπημένα πρόσωπα. Μπορεί τα γράμματα να έφερναν ειδήσεις και τρυφερά λόγια από τον αγαπημένο τους όμως δεν μπορούσαν να καλύψουν την απόσταση που τους χώριζε και να γλυκάνουν τον πόνο της μοναξιάς.

Πολλές φορές, τα γράμματα μέχρι να φτάσουν στον παραλήπτη περνούσε ένα μεγάλο χρονικό διάστημα, ορισμένες φορές και τρεις μήνες, με αποτέλεσμα ο φόβος και η αγωνία για την τύχη των οικείων να είναι ιδιαίτερα μεγάλος.

Η Κ.Π. τονίζει την λαχτάρα που είχε περιμένοντας τον ταχυδρόμο να της φέρει νέα από τον σύζυγό της: *«στα γράμματα τα λέγαμε. Περίμενα τον ταχυδρόμο σαν να ήταν τι!»*.

Η Π.Σ. μιλάει για τις δυσκολίες που αντιμετώπιζε με την επικοινωνία με τον σύζυγό της: *«Δεν είχαμε ούτε τηλέφωνο. Ένα γράμμα πού και πού»*.

Η Λ.Γ. θυμάται νοσταλγικά τα πολυσέλιδα γράμματα που του έγραφε: *«Επικοινωνούσαμε με γράμματα. Μιλάμε για γράμματα σελίδες!..»*.

4.4.2. Με το κοινοτικό τηλέφωνο:

Ένας άλλος τρόπος επικοινωνίας εκείνης της εποχής ήταν μέσω του κοινοτικού τηλεφώνου το οποίο ήταν και το μοναδικό τηλέφωνο του χωριού, που συνήθως υπήρχε σε κάποιο πολυσύχναστο καφενείο. Επισημαίνεται το γεγονός ότι σε έναν τέτοιο χώρο συγκέντρωσης δεν είναι δυνατή η ιδιωτική επικοινωνία και κατά συνέπεια η γυναίκα δεν μπορούσε να μιλήσει ελεύθερα με τον άνδρα της.

Ένα επιπλέον πρόβλημα στην επικοινωνία ήταν ο περιορισμένος χρόνος που είχε το ζευγάρι στη διάθεσή του καθώς υπήρχαν στην σειρά και άλλες γυναίκες που περίμεναν να επικοινωνήσουν με τους ναυτικούς συζύγους τους. Ακόμα και με αυτόν τον τρόπο, η επικοινωνία ήταν χρονοβόρος και δύσκολη καθώς γινόταν όποτε οι ναυτικοί «έπιαναν» λιμάνι, από μακρινά μέρη που συχνά παρουσίαζαν τεχνικά προβλήματα.

Η Κ.Χ. λέει χαρακτηριστικά για την μη συχνή επικοινωνία με τον σύζυγό της: *«Άμα έπιανε λιμάνι, μια φορά τον μήνα ή δύο, έπαιρνε τηλέφωνο στην κοινότητα. Εμείς δεν είχαμε τηλέφωνο τότε στο σπίτι, στο χωριό το παλιό»*

Η Π.Φ. θυμάται τη σκηνή με τον καφετζή: *«Υπήρχε ένα τηλέφωνο στο χωριό. Και φώναζε ο «κορμπονάτσος» (ο καφετζής). Μπελονύφη (τον πεθερό μου τον έλεγαν Μπέλο) έλα! Έχεις τηλέφωνο!»*

Η Ι.Κ. λέει για την δυσκολία επικοινωνίας της συχνότητας και του χώρου: *«Τηλέφωνο μια φορά τη βδομάδα συγκεκριμένη ώρα . Στο καφενείο του χωριού. Και τι να πεις εκεί μέσα;».*

Η Σ.Μ. Περιγράφει γλαφυρά το αναγκαστικά «τυπικό» της συνομιλίας καθώς η απόσταση δεν επέτρεπε την έκφραση παραπόνων και μεταφορά δυσάρεστων καταστάσεων που ίσως η ίδια βίωνε: *«Υπήρχε ένα τηλέφωνο στο χωριό, στο καφενείο, και μιλούσαμε ...και μπορεί κάθε δύο βδομάδες ή κάθε μήνα να μας έπαιρνε ένα τηλέφωνο για να πούμε... τι κάνουμε, πώς περνάμε... και ότι και να είχαμε λέγαμε, όλα καλά, και τι να πεις; για να μην τον στενοχωρήσω...».*

4.4.3. Επικοινωνία στους νεότερους χρόνους

Με το πέρασμα του χρόνου και την ίδρυση του νέου χωριού η επικοινωνία των γυναικών με τους συζύγους τους αρχίζει να γίνεται πιο εύκολη και τακτική. Η σταδιακή εγκατάσταση τηλεφωνικών γραμμών στα σύγχρονα σπίτια επιτρέπει στην οικογένεια του ναυτικού μια πιο άμεση και συχνή επαφή. Η γυναίκα μπορεί να εκφραστεί ελεύθερα, χωρίς την παρουσία τρίτων, για τα προσωπικά της αισθήματα, για τα προβλήματα των παιδιών και τις καθημερινές δυσκολίες που αντιμετώπιζε. Τα παιδιά μπορούν να ακούσουν την φωνή του πατέρα τους συχνά, να του μιλήσουν για το σχολείο τους, τα παιχνίδια που επιθυμούν να τους φέρει και να του εκφράσουν τα αισθήματά τους για την απουσία του.

Η Α.Γ. περιγράφει τη σταδιακή εξέλιξη της επικοινωνίας: *«Με τον άνδρα μου επικοινωνούσαμε με το τηλέφωνο μιας γειτόνισσας κάθε 20 -25 ημέρες που έπιανε λιμάνι. Περισσότερο επικοινωνούσαμε με τα γράμματα. Το 1995 βάλουμε δικό μας τηλέφωνο στο σπίτι! Επικοινωνούσαμε πιο συχνά γιατί μπορούσε να με πάρει και από το καράβι».*

Τα τελευταία χρόνια η σύγχρονη τεχνολογία έχει φέρει τον ναυτικό πιο κοντά στο σπίτι του αφού μπορεί όχι μόνο να ακούσει τους δικούς του αλλά και να τους δει ‘ζωντανά’. Το skype και το facebook επιτρέπουν στις οικογένειες των ναυτικών να “μοιράζονται” στιγμές από την ζωή τους.

Η Π.Σ. τονίζει την διαφορά επικοινωνίας μεταξύ δύο ναυτικών παλαιάς και νεότερης γενιάς, του πατέρα της και του συζύγου της: - *Με τον πατέρα μου είχαμε τηλέφωνο στο σπίτι*

και δεν χρειάστηκε να γράφουμε γράμματα ... μέναμε εδώ στο Πετριτή και είχαμε τηλέφωνο και μας έπαιρνε και δυο και τρεις φορές την ημέρα....- Με τον άνδρα μου μιλάμε εγώ και τα παιδιά με τον υπολογιστή και το Skype. ''

Η Π.Χ. αναφέρεται στην σύγχρονη τεχνολογία και την θετική της συμβολή στην επαφή παιδιών και πατέρα ναυτικού: *«το παιδί δεν έχει νιώσει ότι ο μπαμπάς του είναι ναυτικός αφού μιλάνε συνέχεια στο τηλέφωνο, στο Skype...»*

4.5. Μοναξιά και Δυσκολίες

Το συγκεκριμένο θέμα αναφέρεται στην πιο μακροχρόνια και συνάμα δυσκολότερη περίοδο που βιώνει η γυναίκα του ναυτικού. Από την στιγμή του γάμου της μέχρι και την οριστική επιστροφή του συζύγου της, αντιμετωπίζει την ζωή της ουσιαστικά μόνη. Κυριότερη ασχολία αυτή την περίοδο είναι το μεγάλωμα και η ανατροφή των παιδιών της. Ταυτόχρονα έχει να παλέψει με τις δικές της προσωπικές ανάγκες και ανασφάλειες.

4.5.1. Εγκυμοσύνη, Τοκετός και Μεγάλωμα παιδιών.

Μέσα στον «κυκεώνα» των δυσκολιών της νεαρής συζύγου, έρχεται και η μητρότητα, για να προσθέσει νέες υποχρεώσεις που πρέπει να τις αντιμετωπίσει ολομόναχη. Όπως έχει αναφερθεί οι περισσότερες γυναίκες, μέσα στο σύντομο χρονικό διάστημα που ο σύζυγος μένει στη στεριά, εγκυμονούν το πρώτο τους παιδί. Συνήθως την περίοδο της εγκυμοσύνης, τις στιγμές του τοκετού και τους πρώτους μήνες του νεογέννητου ο σύζυγος, ταξιδεύει. Αυτό το διάστημα που θεωρείται το πιο σημαντικό για την ζωή μιας γυναίκας, καθώς θα φέρει στον κόσμο το παιδί της, ο σύζυγος δεν είναι δίπλα της να μοιραστούν στιγμές ευτυχίας και χαράς αλλά και στιγμές αγωνίας και φόβου για τις ευθύνες μιας νέας ζωής. Οι ποιο 'τυχερές' είχαν τον σύζυγό σε κάποιες από τις γέννες δίπλα τους. Όμως και σε αυτές τις περιπτώσεις έφευγε γρήγορα αφήνοντας πίσω του την λεχώνα σύζυγο με το νεογέννητο.

Η Κ.Σ. αναφέρεται στις στιγμές μοναξιάς την περίοδο της εγκυμοσύνης. *«Στεφάνωσα το '88 και ήμουν ήδη έγκυος. Ο σύζυγός μου μετά από τέσσερις μήνες από τον γάμο έφυγε. Έμεινα μόνη! Όταν γύρισε είχα την κόρη μου δυόμιση μηνών».*

Η Π.Σ. εξιστορεί τις δύσκολες στιγμές μιας αποβολής και δύο τοκετών. *«Έμεινα έγκυος από αρραβωνιασμένη. Ήμουν δύο μηνών όταν παντρεύτηκα. Μετά από οκτώ μέρες όμως απέβαλα. Μετά από αυτό ο σύζυγος έφυγε για ταξίδι και μένω πίσω, χάλια, χωρίς να έχω κανέναν να με στηρίζει... Στα επόμενα χρόνια γέννησα δύο παιδιά χωρίς να είναι εδώ πέρα ο άντρας μου. Μόνη μου, χωρίς να έχω ούτε τη μάνα μου δίπλα μου!».*

Εκτός από την εγκυμοσύνη και την γέννα, πολλές φορές ο σύζυγος απουσίαζε και από μία εξ' ίσου σημαντική στιγμή της οικογένειας, εκείνης του μυστηρίου της βάπτισης. Όπως χαρακτηριστικά τονίζεται στις συνεντεύξεις, μία ακόμη ευτυχισμένη οικογενειακή στιγμή είναι 'μισή χαρά' για τις γυναίκες των ναυτικών.

Η Κ.Χ. θυμάται σημαντικές στιγμές από την ζωή των παιδιών και την απουσία του συζύγου της. *«Το δεύτερο και το τρίτο παιδί μου το γέννησα μόνη μου. Ο άντρας μου έβρισκε τα παιδιά 6 -7 μηνών... τα παιδιά τα βάπτισα μόνη μου».*

Η σπουδαιότερη επίπτωση από την απουσία του ναυτικού ήταν η έλλειψη της πατρικής φιγούρας στο μέγαλωμα και την ανατροφή των παιδιών. Το βάρος αυτό έπεφτε εξ' ολοκλήρου στην γυναίκα η οποία καλείται να «παίξει» τον διττό ρόλο της μητέρας και του πατέρα. Από τους πρώτους μήνες της ζωής του παιδιού η γυναίκα προσπαθεί να αντεπεξέλθει στους νέους ρόλους χωρίς τα απαραίτητα εφόδια και γνώσεις που καθορίζει το περιβάλλον που δραστηριοποιείται. Πιο συγκεκριμένα, πολλές αναφέρουν ότι όταν το παιδί τους αντιμετώπιζε προβλήματα υγείας, δεν είχαν την δυνατότητα πρόσβασης σε κάποιο ιατρικό κέντρο λόγω μεγάλης χιλιομετρικής απόστασης και έλλειψης μεταφορικού μέσου.

Με το μέγαλωμα των παιδιών αυξάνονται και οι υποχρεώσεις της μητέρας. Θα πρέπει να τονιστεί ότι η συντριπτική πλειοψηφία των γυναικών που συμμετείχαν στις συνεντεύξεις, είχαν τουλάχιστον τρία παιδιά με αποτέλεσμα οι απαιτήσεις να είναι πολλαπλάσιες. Είναι χαρακτηριστική η μεγάλη αναφορά που έκαναν στις δύσκολες περιόδους που έζησαν κατά την διάρκεια της ανατροφή των παιδιών τους. Σχολείο, διάβασμα, φροντιστήρια, εξωσχολικές δραστηριότητες, συνέθεταν την πολυάσχολη καθημερινότητα τους. Εάν προστεθεί και η χαοτική περίοδος της εφηβείας, γίνεται κατανοητή η έκφραση λύπης στα λόγια τους για τον μοναχικό αγώνα που έκαναν αναζητώντας την επιβεβαίωση του συζύγου και της κοινωνίας ότι 'έβγαλαν καλά παιδιά'.

Θα πρέπει να τονιστεί ότι σιγά - σιγά οι γυναίκες αυτές κατόρθωσαν να αυτονομηθούν¹ μαθαίνοντας να οδηγούν, να δουλεύουν σε τουριστικά επαγγέλματα, και να βρίσκουν χρόνο ώστε να κάνουν « πράγματα » για τον εαυτό τους (πχ. Χορωδία, χορευτικό).

Η Ι.Κ. αναφέρεται στις δυσκολίες που αντιμετώπισε στο μέγαλωμα των παιδιών της και στον μοναδικό σκοπό της που ήταν η σωστή ανατροφή τους. *«Ήταν δύσκολα όταν έλειπε ο άνδρας μου. Τα παιδιά έζησαν με τον πατέρα τους συνολικά επτά χρόνια. Βίωναν την απουσία του δύσκολα. Έκλαιγαν κάθε μέρα. Του έστελναν γράμματα και ζωγραφιές... Του γιού μου του έλειπε ο πατέρας του, σαν άντρας. Στην εφηβεία δεν μπορούσα να επικοινωνήσω καθόλου μαζί του. Ήταν ζωνόρος!. Εκείνη η περίοδος ήταν ένα ψυχολογικός πόλεμος. Εγώ έπρεπε να παίζω τον ρόλο του πατέρα και της μάνας. Έπρεπε να είμαι εδώ μέσα (στο σπίτι) αυστηρή και δυνατή. Ήμουν παραπάνω από το κανονικό. Αλλά τι να κάμω; Ήμουν και μόνη μου. Εγώ έπρεπε να απολογηθώ για τα παιδιά μου και για μένα. Υπήρχε ένας δρόμος για μένα. Να μεγαλώσω τα παιδιά μου και να βγούν καλά παιδιά.»*

Είναι συγκινητικές ορισμένες περιπτώσεις κατά τις οποίες ο ναυτικός πατέρας επιστρέφοντας στην οικογένειά του μετά από μακρόχρονα ταξίδια, δεν αναγνωρίζει τα ίδια του τα παιδιά και την ίδια στιγμή τα παιδιά του δεν αναγνωρίζουν τον πατέρα τους.

Ο πατέρας, έχοντας χάσει σημαντικές στιγμές από το μέγαλωμα των παιδιών του, έρχεται αντιμέτωπος με την σκληρή πραγματικότητα του επαγγέλματός του που τον αποξενώνει από την οικογένειά του και ιδιαίτερα από τα παιδιά του με τα οποία δεν μπόρεσε να οικοδομήσει την απαραίτητη οικειότητα και τρυφερότητα που θα έπρεπε να διακρίνει τη σχέση τους. Σε αυτές τις περιπτώσεις γίνεται προσπάθεια να κερδηθεί ο χαμένος χρόνος και να γνωριστούν πραγματικά τα παιδιά με τον πατέρα τους κατά την διάρκεια της μόνιμης επιστροφής του (συνταξιοδότηση) στο σπίτι του.

Η Κ.Χ. περιγράφει τη σκηνή κατά την οποία ο γιός της δεν αναγνωρίζει τον πατέρα του λόγω μεγάλης απουσίας του. *«Όταν έφυγε ο σύζυγός μου το παιδί μου το άφησε 3 μηνών. Εκείνος έφυγε για δύο χρόνια. Όταν επέστρεψε ο άντρας μου, έλεγα στο παιδί «φύλα τον μπαμπά σου» «πες καλή νύχτα στον μπαμπά σου» και εκείνο όχι μόνο δεν του έλεγε καλή νύχτα αλλά τον έδιωχνε και από το κρεβάτι γιατί δεν τον ήθελε, και έλεγε «αυτός δεν είναι ο μπαμπάς μου. Τούτος είναι ο μπαμπάς μου» και έδειχνε την φωτογραφία την οποία εγώ, κατά την απουσία του συζύγου μου, την έδειχνα στο παιδί και του έλεγα ιστορίες για τον μπαμπά του».*

Η Π.Σ. αφηγείται τη σκηνή που ο καπετάνιος πεθερός της, μετά την επιστροφή του από ένα μακροχρόνιο ταξίδι βλέπει τους δύο γιούς του να ξυρίζονται και συγκινείται *«Ο πεθερός μου έλειπε ταξίδια πάνω από 16 μήνες. Και όταν επέστρεφε έμενε μόνο για 10 ημέρες. Σε μία από τις σύντομες επισκέψεις του στο σπίτι, όταν είδε τα παιδιά του να ξυρίζονται, έβαλε τα κλάματα. Και εκεί κατάλαβε πόσο καιρό λείπει από το σπίτι! «καλά ξυρίζεστε;» τους ρωτά. Και εκείνοι του απαντούν «Τώρα! Εδώ και δύο χρόνια!» Και τότε συνειδητοποίησαν και οι τρεις ότι δεν γνωρίζονται μεταξύ τους!»*

4.6. Διαχείριση συναισθημάτων

Την μακρά περίοδο της απουσίας του συζύγου ναυτικού, η γυναίκα εκτός τις καθημερινές δυσκολίες που πρέπει να αντιπαλέψει, έρχεται αντιμέτωπη με τις δικές της ανάγκες και ανασφάλειες.

4.6.1. Φόβος

Η γυναίκα του ναυτικού εκτός από τις καθημερινές αντιξοότητες που έχει να αντιμετωπίσει, πρέπει να διαχειριστεί την μοναξιά της και ότι απορρέει από αυτήν.

Η πρώτη σκέψη που βασανίζει το μυαλό της είναι ο φόβος για την ζωή του άντρα της. Καθώς το επάγγελμα του ναυτικού είναι ιδιαίτερα επικίνδυνο, η αγωνία και η ανησυχία την συντροφεύουν όλες τις στιγμές. Ιδιαίτερα τα πρώτα χρόνια που η επικοινωνία με τον ναυτικό ήταν δύσκολη, ήταν δραματικά βασανιστική η αναμονή για νέα του.

Χαρακτηριστικά είναι τα λόγια της Κ.Χ. όταν πληροφορήθηκε ότι ο σύζυγός της είχε αρρωστήσει σοβαρά επάνω στο πλοίο και είχε καιρό να λάβει νέα του. *«Μετά τον γάμο, ο σύζυγός μου έφυγε σε φορτηγό και όταν έφτασε στην Αργεντινή έκανε εγχείρηση στο στομάχι του και έκατσε εκεί ένα χρόνο! Παναγιά κοντά του!. Κλάματα! Ιστορίες που είχαμε πως πέθανε! Γιατί δεν είχαμε νέα του συχνά».*

Η Κ.Π. μιλά για τον φόβο της για την ζωή του συζύγου της. *«Εταξίδευε και πήγαινε στην Βενετία, και το πλοίο του έπιασε φωτιά, και εγώ το έμαθα από μία άλλη κοπέλα που δούλευε και εκείνης ο άνδρας της επάνω στο πλοίο. Ευτυχώς δεν έπαθαν τίποτε. Εμένα δεν μου έλεγε τι συνέβαινε πάνω στο καράβι για μα μην με στεναχωρεί. Φοβόμουνα παρά πολύ.. μέχρι να γυρίσει σπίτι».*

4.6.2. Ζήλια

Η γυναίκα του ναυτικού, εκτός από την αγωνία και τον φόβο για τη ζωή του, πρέπει να διαχειριστεί ψήγματα ζήλιας που την παιδεύουν. Οργίζεται με την θάλασσα που τον έχει πάρει μακριά της και αντιδρά στην ιδέα ότι μπορεί να τον μοιράζεται και με άλλες γυναίκες που τόσο εύκολα το επάγγελμα του ναυτικού ‘‘προσφέρει’’. Σύμφωνα με τις συνεντεύξεις προκύπτει ότι όταν ήταν μικροπαντρεμένες, η ζήλια ήταν εντονότερη και οι ερωτήσεις προς τον σύζυγο πιο επίμονες. Με το πέρασμα του χρόνου, έμαθαν να την τιθασεύουν και να επικεντρώνονται σε πιο ουσιαστικά θέματα που αφορούσαν την σχέση με τον σύζυγό τους .

Η Σ.Μ. παραδέχεται ότι ζήλευε τον σύζυγό της και ορισμένες φορές έκλεγε. *«Ε ναι, φυσικά ζήλευα! το σκεφτόμουν πολλές φορές αφού τον αγαπούσα... ήθελα να περνάει καλά, με στεναχωρούσε αν ήξερα ότι περνάει δυσκολίες, αλλά σαν γυναίκα ζήλευα.... όταν γυρνούσε τα συζητούσαμε καμιά φορά και τα λέγαμε και με πιάνανε και τα κλάματα καμιά φορά...»*

Η Ι.Κ. αναφέρει πόσο περισσότερο βασανιστικές ήταν οι σκέψεις για την ζήλια. *«Ναι, ζήλευα και σκεφτόμουν ότι μπορεί να πάει με καμιά γυναίκα και με πόναγε! με ενοχλούσε τον πρώτο καιρό, τον ρώταγα αλλά μετά το πήρα και λίγο εγωιστικά».*

4.6.3. Μοναξιά

Η μοναξιά είναι η πιο πιστή και αγαπημένη φίλη της γυναίκας του ναυτικού που δεν την αποχωρίζεται ποτέ! Την ακολουθεί πάντα, στις καλές και στις δύσκολες στιγμές. Είναι αυτή που ακούει τα παράπονά της, τις ανησυχίες της και το βουβό κλάμα της.

Η Σ.Μ. περιγράφει τις δύσκολες στιγμές της μοναξιάς *«Άλλο να είσαι μόνη σου και να τα περνάς όλα μόνη σου και άλλο να έχεις τον άνθρωπό σου κοντά και να μοιράζεσαι τα πάντα. Τη στενοχώρια, τη χαρά σου, την αγωνία σου, τα πάντα. Είναι εντελώς διαφορετικά!»*

4.7. Συνταξιοδότηση. Οριστική Επιστροφή

Η πιο καταλυτική και συνάμα περίπλοκη περίοδο στη ζωή του ζευγαριού είναι η μόνιμη επιστροφή του ναυτικού, λόγω συνταξιοδότησης, στο σπίτι του. Η πολυπόθητη επιστροφή περικλείει αφενός μεν, χαρά για τον αγαπημένο και προσδοκίες για τα επόμενα κοινά χρόνια και αφετέρου αντιπαράθεση διαμορφωμένων χαρακτήρων που οδηγούν σε διακυμάνσεις στη σχέση τους.

4.7.1. Καινούρια αρχή, «Γνωριμία».

Μετά από τόσα χρόνια απόστασης, το ανδρόγυνο, πρέπει να συμβιώσει χωρίς να γνωρίζει ουσιαστικά ο ένας τον άλλον. Δύο ώριμα άτομα, με κατασταλαγμένες προσωπικότητες που τις απέκτησαν σε διαφορετικά περιβάλλοντα με διαφορετικά ερεθίσματα, ακολουθώντας το δικό τους « ταξίδι », καλούνται να επανενωθούν μέσα από επαναπροσδιορισμό της σχέσεις τους γεγονός που οδηγεί, πολλές φορές, σε συγκρουσιακές καταστάσεις.

Η Σ.Π. αναφέρει τα συναισθήματα που νιώθει έχοντας τον σύζυγό της δίπλα της καθημερινά. *« Ο σύζυγος είναι στην σύνταξη εδώ και τρία χρόνια ...με το άντρα μόνιμα δίπλα μου αισθάνομαι πολύ ωραία ... άλλο να είσαι μόνη σου και να τα περνάς όλα μόνη σου και άλλο να έχεις τον άνθρωπο σου κοντά και να μοιράζεσαι τα πάντα, την στεναχώρια, την χαρά σου, την αγωνία σου... τα πάντα είναι εντελώς διαφορετικά ... »*

Οι περισσότερες « συγκρούσεις » προέρχονται από το γεγονός ότι η γυναίκα του ναυτικού ήταν η αρχηγός του σπιτιού, έπαιρνε τις αποφάσεις μόνη της και είχε συνηθίσει σε αυτονομία κινήσεων. Συνεπώς, η επιστροφή του συζύγου αλλάζει την « ροή » της καθημερινότητας.

Η Ι.Κ. περιγράφει την δύσκολη περίοδο προσαρμογής του ζευγαριού μετά την επιστροφή του συζύγου. *« Ένιωσα ωραία όταν επέστρεψε μόνιμα ο σύζυγός μου αλλά πέρασα ένα χρόνο πολύ δύσκολο για να συνηθίσουμε ο ένας τον άλλον ... Ήταν ξανά σαν να τον ζούσα από την αρχή και τώρα ήτανε πιο δύσκολο ... ναι ... γιατί τώρα είμαστε μεγάλοι, είμαστε ώριμοι, δεν έχουμε την ίδια υπομονή που είχαμε ... σου λέω και πάλι το μόνο που ήτανε σημαντικό ήταν ότι ο ένας ήθελε τον άλλον, ότι θέλαμε να ζήσουμε μαζί, δύσκολο! ... πολύ δύσκολο! ... και αυτός είχε μάθει να κάνει αυτό που θέλει ... πάω στο καράβι, θα δουλέψω, θα ξαπλώσω, θα σηκωθώ, ... εγώ είχα μάθει να κάνω ότι μου κατέβαινε στο μυαλό, ... δηλαδή πάω στο χωράφι ... έφευγα, ... τώρα θα πάω να ψωνίσω, θα έφευγα, ήθελα το αυτοκίνητο ... ένιωσα σαν ένα μικρό παιδί που του έπαιρναν το παιχνίδι του που ήταν δικό του, εγώ είχα μάθει όλα αυτά να τα κινώ μόνη μου .. έπρεπε να μπει και κάποιος άλλος μέσα ... και είχε το δικαίωμα ... για μένα ήτανε δύσκολο αλλά και γι' αυτόν ... με αποτέλεσμα να είχαμε και γκρίνιες και προβλήματα και δύσκολες ώρες, πολύ δύσκολες ώρες !. »*

4.7.2. Κοινές ασχολίες

Η επιστροφή του ναυτικού αντιμετωπίζεται από το ζευγάρι σαν μία δεύτερη ευκαιρία ζωής. Επιθυμούν να κερδηθεί ο « χαμένος χρόνος ». Ιδιαίτερα ο άντρας λαχταρά να χαρεί τα παιδιά του και τα εγγόνια του. Το ανδρόγυνο σιγά - σιγά προσαρμόζεται στα νέα δεδομένα και από κοινού πλέον προγραμματίζουν την καθημερινότητά τους την οποία « εμπλουτίζουν » με μικρές δραστηριότητες που τους ευχαριστούν και τους φέρνουν πιο κοντά. Ενδεικτικά αναφέρονται εξορμήσεις με το αμάξι, βόλτες στην παραλία, φαγητό στα γραφικά ταβερνάκια της περιοχής, ταξιδάκια που είχαν προγραμματιστεί στο παρελθόν και δεν είχαν υλοποιηθεί.

Η Σ.Μ. λέει για τις κοινές δραστηριότητες αυτής και του συζύγου της. *« Τώρα πάμε και καμιά εκδρομή και με τον σύλλογο και τέτοια ... και με το αυτοκίνητο μας και με το μηχανάκι μας και όποτε μας θυμηθεί φεύγουμε ... περνούμε την μηχανή μας και πάμε βόλτα ... τώρα πριν από λίγο μου είπε ότι θα πάρουμε την μηχανή και θα πάμε βόλτα στη Μεσογχή... »*

4.8. ΑΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ

Στο τελευταίο τμήμα της έρευνας οι ερωτήσεις αφορούσαν τον απολογισμό ολόκληρης της ζωής τους δίπλα σε έναν ναυτικό. Οι απαντήσεις δίνονταν μέσα σε ένα φορτισμένο συναισθηματικά κλίμα και οι αφηγήσεις κατέληξαν σε μία εκ βαθέων εξομολόγηση και κατάθεση ψυχής. Εντύπωση προκαλεί η καθολική άποψη ότι δεν θα επιθυμούσαν να ξαναζήσουν δίπλα σε έναν άνδρα ναυτικό. Θα πρέπει να τονιστεί ότι η συγκεκριμένη άρνηση αφορούσε αποκλειστικά το επάγγελμα του συζύγου και όχι αυτόν τον ίδιο σαν προσωπικότητα.

Ας αφήσουμε τις πρωταγωνίστριες να μιλήσουν με τα απλά και ειλικρινή λόγια τους κάνοντας οι ίδιες τον απολογισμό της ζωής τους.

Ερώτηση: Αν ήσασταν ξανά νέα, θα σκεφτόσασταν να παντρευτείτε ναυτικό;

Απάντηση (Σ.Μ.) *Δεν θα το ξαναέκανα αυτό...να το πω λάθος; όχι για τον άνθρωπο μου... αλλά για το επάγγελμα... Τον άνθρωπο μου τον θέλω και τον ήθελα, δεν έχω κανένα παράπονο από αυτόν... Με αυτόν θα ξαναπαντρενόμουν. αλλά όχι με αυτό το επάγγελμα, όχι! και δεν θα το συνιστούσα και σε άλλον άνθρωπο να το κάνει...*

Ερώτηση: Αν η κόρη σας ήθελε να παντρευτεί ναυτικό, τι θα της λέγατε;

Απάντηση (Π.Σ.): Ποτέ κόρη μου ναυτικό της λέω μην αγαπήσεις. Να περάσεις τη ζωή που πέρασα εγώ!

Ερώτηση: Δηλαδή αν είχατε τη δυνατότητα, τότε που ήσασταν κοριτσάκι και σας λέγανε να παντρευτείτε ναυτικό, θα τον παίρνατε ξέροντας πως είναι η ζωή δίπλα του;

Απάντηση (Π.Σ.): Όχι. Όλη τη ζωή μου επέρασα μόνη μου. Ερχότανε ένα μήνα, τι να κάνει ένας μήνας; Να μείνεις μαζί μέσα σε τόσα χρόνια.... δέκα μέρες, ε τι!... Έτσι, περάσανε τα χρόνια χωρίς να το καταλάβω!. Τα χρόνια που δεν έζησα, τι να τα κάνεις τώρα που εμεγάλωσες τόσο πολύ. Έτσι δεν είναι; Αλλιώς είσαι να 'σαι παιδί και αλλιώς να 'σαι μεγάλος. Έτσι δεν είναι; εγώ έτσι το βλέπω!.

Ερώτηση: Πιστεύεται ότι τα χρόνια που χάσατε μπορείτε να τα αναπληρώσετε;

Απάντηση (Π.Σ.): « Δεν αναπληρώνονται αλλά τι να κάνουμε, ας είναι καλά τα παιδιά!. »

Ερώτηση: Θα σας άρεσε ο γιός σας να γίνει ναυτικός ή η κόρη σας να πάρει ναυτικό;

Απάντηση (Π.Φ.): Όχι! Εσύ (μιλώντας προς τον γιό της) μπορούσες να περνούσες καλά και να έκανες την ζωή σου. Η γυναίκα σου όμως του έλεγα δεν θέλω να περάσει την δική μου ζωή....

Ερώτηση: Θα ξαναπαντρεύσαστε ναυτικό;

Απάντηση (Π.Φ.): Για να έχεις τον άνδρα σου μακριά; να σου λείπουν τα πάντα; να είσαι δούλα αλλονόνε; Για ποιόν λόγω δεν εχάρηκα τίποτα; Σαν γυναίκα δεν χάρηκα τίποτα! Είναι δύσκολα. Πάρα πολύ. Τώρα απλώς χαίρομαι τα παιδιά μου.

Ερώτηση: Θα ξαναπαντρεύσαστε ναυτικό;

Απάντηση (Γ.ΕΙ.): Όχι, με τίποτα δεν θα το ξαναέκανα. Δεν θα παντρευόμουν ναυτικό γιατί οι γυναίκες των ναυτικών υποφέρουν!

Ερώτηση: Πως νοιώθετε τώρα που θα επιστρέψει μόνιμα ο σύζυγός σας;

Απάντηση (Γ.ΕΙ.): Στα 22 χρόνια που ταξιδεύει ο άντρας μου μόνο τα 10 χρόνια έχουμε ζήσει μαζί Τώρα πάει η ζωή! Εφυγε! Είμαστε 62 χρονών αλλά και πάλι δεν ξέρεις τι θα γίνει ακόμη!

Ερώτηση: Μετανιώσατε που παντρευτήκατε ναυτικό;

Απάντηση (Π.Κ.): Μετάνιωσα που τον άφησα να γίνει ναυτικός. Γιατί φύγαν τα ωραία χρόνια, τα χρόνια που ήμουν μικρή. Τώρα εμεγάλωσα. Και λέω: « τι έκανα στην ζωή μου » Αλλά δεν πειράζει, το έκανα για τα παιδιά μου!

Ερώτηση: Θα ξαναπαντρευόσαστε ναυτικό;

Απάντηση (Κ.Χ.): Όχι, δεν θα τον έπαιρνα. Ήταν δύσκολα! Γιατί δεν ήταν ο άνδρας μου εδώ και τα έκανα όλα μόνη μου. Έκλαιγα συνέχεια! Και τώρα τα νιάτα περάσανε κόρη μου! Τι να κάνουμε. Τα νιάτα, είναι μια φορά!

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5ο Από το χτες στο σήμερα

5.1. Σημερινή κατάσταση

Σύμφωνα με την μαρτυρία του κ. Στούπα Δημήτρη το επάγγελμα του ναυτικού δεν παρουσιάζει συνέχεια στον Πετριτή. Οι εν ζωή συνταξιούχοι ναυτικοί είναι καμιά τρακοσαριά. Αυτοί που δουλεύουνε ακόμη είναι περίπου πενήντα. Τα νέα παιδιά δεν ακολουθούν πλέον το ναυτικό επάγγελμα με αποτέλεσμα να μην υπάρχει συνέχεια στην ναυτική παράδοση . Οι κυριότεροι λόγοι για την ραγδαία πτώση του ενδιαφέροντος των νέων ανθρώπων να ακολουθήσουν την απασχόληση των πατεράδων τους είναι:

1. Η ανάπτυξη του τουρισμού, σχεδόν σε βαθμό μονοκαλλιέργειας, που πρόσφερε δουλειά σε πολλούς νέους, είτε απευθείας (ξενοδοχοϋπάλληλοι) είτε έμμεσα με μία σειρά επαγγέλματα που άπτονται του τουρισμού (μπαρ, εστιατόρια, τουριστικά είδη, κ.α).
2. Η οικονομική ευρωστία της οικογένειας του ναυτικού η οποία επέτρεψε στα παιδιά του είτε να σπουδάσουν ,είτε να δημιουργήσουν τις δικές τους δουλειές, μακριά από την θάλασσα και τις δυσκολίες της.
3. Η αποτροπή των γονιών τους προς το επάγγελμα του ναυτικού, μετά την «μαρτυρική» ζωή που οι ίδιοι έζησαν. Με άλλα λόγια, οι γονείς δεν επιθυμούν τα παιδιά τους να περάσουν αυτά που οι πέρασαν οι ίδιοι..

5.1.1. Πετριτής: από Ναυτότοπος σε Ψαροχώρι

Η δύση του ναυτικού επαγγέλματος στον Πετριτή κλείνει μία ναυτική παράδοση 70 περίπου χρόνων. Στα καφεενία και τις ταβέρνες του χωριού δεν ακούγονται πλέον τα λόγια των νέων ναυτικών για μακρινά ταξίδια και μπάρκα. Έχουν απομείνει μόνο οι συνταξιούχοι να διηγούνται θαλασσινές ιστορίες για την σκληρή δουλειά στο πλοίο, τις κακοκαιρίες με τα τεράστια κύματα και ναυάγια, τις όμορφες γυναίκες και τους καυγάδες στα λιμάνια, τους τροπικούς με τα περίεργα ζώα που συνάντησαν, τους πόλους με τα τεράστια παγόβουνα που αντίκρισαν.

Η σχέση όμως των κατοίκων του Πετριτή με την θάλασσα συνεχίζει να είναι, ακόμα και σήμερα, ισχυρή και αποδοτική. Η αλιευτική δραστηριότητα «ανθεί» εκ νέου με σύγχρονα αλιευτικά σκάφη. Έναν σπουδαίο αλιευτικό στόλο δραστηριοποιείται στα νερά του Ιονίου με αξιόλογη αλιευτική παραγωγή και καθιστά το χωριό το μοναδικό πλέον ψαροχώρι της

Κέρκυρας. Το μέλλον του Πετριτή συνεχίζει να είναι η θάλασσα και όπως χαρακτηριστικά αναφέρουν οι ίδιοι οι παλιοί ναυτικοί. «Η θάλασσα είναι εκείνη που μας ανέθρεψε τα παλιά τα χρόνια και η θάλασσα είναι αυτή που θα θρέψει τα παιδιά μας και τα εγγόνια μας».

5.2. Η αλιευτική δραστηριότητα των Κορακάδων – Πετριτή

Όπως έχει αναφερθεί, η κοινότητα των Κορακάδων στην αρχή και στην συνέχεια η κοινότητα του Πετριτή ανέπτυξαν αξιόλογη αλιευτική δραστηριότητα. Ιδιαίτερα την περίοδο της κοινότητας των Κορακάδων η αλιεία δημιούργησε αρκετές θέσεις απασχόλησης για πολλούς κατοίκους της ευρύτερης περιοχής προκειμένου να περάσουν τα δύσκολα χρόνια που ακολούθησαν μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο.

Η ανάπτυξη της κοινότητας του Πετριτή συνέπεσε με τον εκσυγχρονισμό της αλιευτικής δραστηριότητας και την παραγωγή αξιόλογων ποσοτήτων αλιευμάτων που διοχετεύονται στην κερκυραϊκή αγορά και στον ελλαδικό χώρο (Αθήνα, Θεσσαλονίκη κ.α.).

Τα στοιχεία που αναφέρονται στην μελέτη και αφορούν την αλιευτική δραστηριότητα των Κορακάδων – Πετριτή, βασίζονται στις προφορικές μαρτυρίες των αλιέων - ναυτικών. Ιδιαίτερα από τις συνεντεύξεις των Δημήτρη Στούπα, Παναγιώτη Στούπα, Ιωάννη Στούπα του Φώτη Παγκράτη Προέδρου του Αλιευτικού Σωματείου Επαγγελματιών Αλιέων Πετριτή, της Βοϊσάβα Γκιώνη, Επιστημονικός Σύμβουλος του Αλιευτικού Σωματείου Επαγγελματιών Αλιέων Πετριτή και του Σταμάτη Γκίνη, Βιολόγου – Ιχθυολόγου, προϊστάμενου του Τμήματος Αλιείας της Περιφέρειας Ιόνιων Νήσων.

5.2.1. Αλιευτικά Στοιχεία για τους αλιείς των Κορακάδων.

Δεν υπάρχουν αρκετά στοιχεία για την περίοδο της αλιευτικής δραστηριότητας των ψαράδων των Κορακάδων. Όσοι «παλαιοί» ψαράδες έχουν απομείνει, θυμούνται και εξιστορούν εκείνα τα χρόνια. Στοιχεία διάσπαρτα και τμηματικά περιγράφουν μία ιδιαίτερα δύσκολη αλιευτική προσπάθεια, χωρίς μηχανές και ειδικά εργαλεία, αλλά ταυτόχρονα με πολλά και διαφορετικά είδη ψαριών στην ευρύτερη θαλάσσια περιοχή. Θα πρέπει να τονιστεί ότι σε αυτό το κεφάλαιο συμπεριλαμβάνονται επίσης δραστηριότητες «εμπορικές» και «επιβατικές» καθώς ένα μεγάλο τμήμα του τοπικού εμπορίου καθώς και η μετακίνηση ατόμων γινότανε με μικρά σχετικά καΐκια εφοδιασμένα με πανιά και μηχανή.

5.2.1.1 Αλιευτική και εμπορική δραστηριότητα.

Παρακάτω αναφέρονται οι περιοχές του Ιονίου στις οποίες αλιεύαν οι ψαράδες των Κορακάδων – Πετριτή σαν αλιεργάτες. Ταυτόχρονα, ένα μικρό τμήμα αλιέων εργάζονταν και σε εμπορικά καΐκια που έφταναν μέχρι και την Πάτρα.

I. Στα ψαράδικα των Κορακάδων

Όπως έχει αναφερθεί, η πλειοψηφία των ναυτικών των Κορακάδων, πριν μπαρκάρουν και στραφούν οριστικά στις ανοικτές θάλασσες, δούλευαν σαν αλιεργάτες, σε ψαράδικα καΐκια στην περιοχή τους. Οι ιδιοκτήτες των αλιευτικών ήταν οι γονείς τους ή κοντινοί συγγενείς. Τα πρώτα καΐκια ήταν ξύλινα, χωρίς μηχανή, τα οποία κινούνταν με πανιά και με κουπιά.

II. Στα ψαράδικα της Πάτρας

Ένα άλλο τμήμα αλιεργατών δούλευε από μικρή ηλικία σε ψαράδικα της Πάτρας. Η μεταφορά στην Αχαΐα γινόταν με το λεωφορείο του ΚΤΕΛ. Η παραμονή τους στο καΐκι διαρκούσε 7-8 μήνες. Καθ' όλη τη διάρκεια της αλιευτικής περιόδου οι αλιεργάτες έμεναν στο καΐκι. Όταν τελείωνε το ψάρεμα, επέστρεφαν στον Πετριτή.

III. Στα ψαράδικα της Σαλαμίνας

Υπήρχαν αλιεργάτες που πήγαιναν στην Σαλαμίνα και συγκεκριμένα στην περιοχή της Κούλουρης για να δουλέψουν στα Γρι-γρί. Καθώς ήταν μεγάλος ο αριθμός των ψαράδων που έφευγε, νοίκιαζαν λεωφορείο για να τους μεταφέρει στον προορισμό τους. Σύμφωνα με μαρτυρίες αλιέων, αυτή η μετάβαση γινότανε μέχρι το 1980.

IV. Στα «εμπορικά» καΐκια που ταξίδευαν στο Ιόνιο.

Πρέπει να αναφερθούν τα εμπορικά σκάφη τα οποία ήταν καΐκια με πανιά αλλά και με μηχανή και μετέφεραν εμπορεύματα από και προς το Πετριτή όπως φρούτα, κηπευτικά, κρασί, λάδι, ζώα, κ.α. Η ανταλλαγή των προϊόντων γινότανε μεταξύ Πετριτή, Πόλη της Κέρκυρας, Παξών, Σαγιάδα, Ηγουμενίτσα, Πρέβεζα, Αμβρακικό, Μεσολόγγι και Πάτρα.

Υπήρχαν επίσης ειδικές μαούνες που μετέφεραν αλάτι από τις Αλυκές Λευκίμης.

5.2.1.2. Είδη αλιευτικών σκαφών με τα οποία ψάρευαν οι αλιείς των Κορακάδων

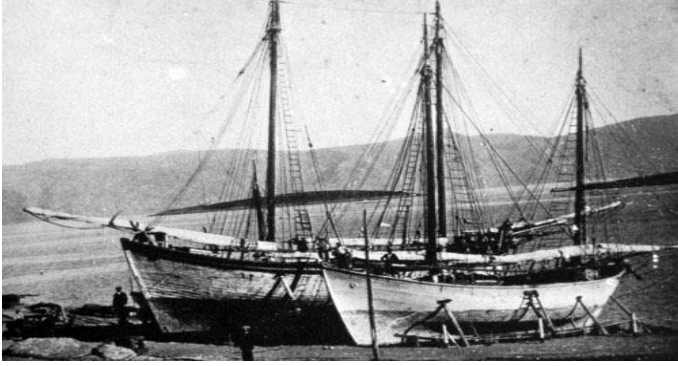
Αρχικά είχαμε τις κατασκευές τύπου Γάϊτας και ακολούθησαν τα σκάφη τύπου Γατζάου και Μαούνας, τα οποία φυσικά δεν συναντάμε σήμερα. Το Γατζάο είναι κατεξοχήν Κερκυραϊκό σκάφος, ενώ για την Μαούνα δεν υπάρχουν αναφορές ώστε να έχουμε μια ολοκληρωμένη περιγραφή.

I. Γάϊτα

Η γάϊτα είναι ψαρόβαρκα με κυρτά τα ποδοστάματα της πλώρης και της πρύμνης, ενώ το συνολικό της μήκος δεν ξεπερνάει τα 6 μέτρα. Η γάϊτα έμοιαζε με μικρό τρεχαντήρι, όμως ήταν στενότερη και ρηχότερη, ενώ το μπροστινό και πίσω τμήμα του καταστρώματός της ήταν πλατύτερο συγκριτικά με ένα τρεχαντήρι του ίδιου μεγέθους. Το σκάφος αυτό ήταν πιο στενό και η καρίνα αυτού ήταν πλατιά και ρηχή, ενώ το συνολικό μήκος δεν ξεπερνούσε τα 10 μέτρα. Η γάϊτα αυτή ήταν κωπήλατο σκάφος.

II. Γατζάο

Το γατζάο είναι τύπος γάστρας που άρχισε να κατασκευάζεται στη Κέρκυρα και ακολούθησαν τα Επτάνησα και τα δυτικά παράλια της ηπειρωτικής Ελλάδας. Το γατζάο είναι οξύπρυμνο και οξύπλωρο σκάφος. Κύριο χαρακτηριστικό του ήταν το πλατύ κατάστρωμα ακόμη και στις περιοχές της πλώρης και της πρύμνης του. Η πλειοψηφία σκαφών τέτοιου τύπου είχαν ολικό μήκος 12-17 μέτρα περίπου. Για το πέτσωμα της γάστρας του χρησιμοποιούσαν συνήθως ξύλο κυπαρισσιού.

Εικόνα 3. Γαντζάο, Κερκυραϊκό δικάταρτο (Αρχείο Κόκκαλης Μ.)

5.2.1.3. Τα αλιευτικά εργαλεία με τα οποία αλίευαν οι ψαράδες των Κορακάδων

Με το πέρασμα του χρόνου υπάρχουν διαφοροποιήσεις στα αλιευτικά εργαλεία. Στις εποχές αυτές απουσιάζουν παντελώς οι μηχανές και τα βίντσια και η όλη η προσπάθεια των ψαράδων βασίζεται στις γνώσεις και στα χέρια τους με τα οποία έπρεπε α κάνουν κουπί και να τραβάνε τα δίχτυα.

I. Περάντσες

Οι περάντσες ήταν τράτες με πανιά. Το μέγεθος τους ήταν 18-20μέτρα. Το κάθε σκάφος έσερνε πίσω του ένα αλιευτικό εργαλείο που έμοιαζε με την σημερινή τράτα. Η κίνηση του σκάφους και κατά συνέπεια και της τράτας γινόταν με την βοήθεια του ανέμου. Για το λόγο αυτό τα σκάφη αυτά διέθεταν ικανό αριθμό πληρώματος, περίπου 10-15 μούτσους, οι οποίοι ανέβαιναν στα λαγκάδια (κατάρτια) προκειμένου να χειριστούν κατάλληλα τα πανιά και να εκμεταλλευτούν την δύναμη του ανέμου. Για να επιστρέψουν στο λιμάνι του Πετριτή οι περάντσες, πλησίαζαν τις αλυκές Λευκίμμης και εκμεταλλευόντουσαν την αλλαγή του ανέμου (Νότιος ή Λεβάντες) που γινόταν με την ανατολή του ηλίου.

II. Πεζότραπεζες

Μετά τις περάντσες, εμφανίστηκαν οι πεζότραπεζες. Ήταν βάρκες ή μικρά καΐκια 5-10 μέτρων που έφεραν από τέσσερα ζευγάρια κουπιών και ψάρευαν με το αλιευτικό εργαλείο τράτα.

Η διαδικασία του ψαρέματος γινόταν ως εξής: Μια βάρκα με τους τρατάρηδες άφηνε ένα σχοινί στην μια άκρη της ακτής και αφού ξανοιχτεί λίγο άρχιζε να καλάρει το δίχτυ. Όταν

τελείωνε το καλάρισμα η πεζότρατα πλησίαζε πάλι την ακτή και πετούσε το άλλο άκρο του σχοινιού στους πεζούς τρατάρηδες, που αμέσως άρχιζαν να σέρνουν την τράτα. Ο αριθμός των ψαράδων της ακτής εξαρτιόταν από το μέγεθος της ‘καλάδας’. Το τσούρμο το καθοδηγούσε ο καπετάνιος, που συνήθως ήταν ο πιο έμπειρος. Αυτός έδινε και το ρυθμό για να βγει το δίχτυ ομοιόμορφα , να μην αδειάσουν η ψαριά. Το τράβηγμα των σκοινιών γινόταν με τη βοήθεια του κρόκου. Ο κρόκος ήταν ένα κομμάτι σκοινί, που από τη μια άκρη είχε ένα πάνινο ζωνάρι και στην άλλη άκρη ένα κόμπο. Οι τρατάρηδες περνούσαν το ζωνάρι διαγώνια στον ώμο τους, για να μπορούν να τραβάνε με μεγαλύτερη δύναμη. Με επιδέξιες και ρυθμικές κινήσεις έβγαζαν σταδιακά την έξω στη στεριά και μάζευαν τα ψάρια.

Εικόνα 4. Ψαράδες με τράτα (Αρχείο. Κόκκαλης Μ.)

III. Τρατάκια και Μπραγάνια

Τα τρατάκια είναι αλιευτικό εργαλείο με μήκος 70-80 οριές και σύρεται από την στεριά. Λειτουργούσε όπως η πεζότρατα σε μικρότερα όμως βάθη και με λιγότερα αλιεύματα. Τα μπραγάνια είναι τράτα μικρότερη από τα τρατάκια με μήκος 40-50 οριές. Λειτουργεί όπως τα τρατάκια με την διαφορά ότι σύρεται από τα τρατάκια., η λειτουργία αυτού του εργαλείου απαιτούσε 2-3 άτομα. Τα σκάφη που έφεραν το αλιευτικό αυτό εργαλείο ήταν μικρά.

IV. Πυροφάνι

Είδος αλιευτικού εργαλείου το οποίο λειτουργεί την νύχτα με την χρήση φωτεινής πηγής. Στην αρχή το φως προερχόταν από ασετιλίνη, στη συνέχεια από λάμπες πετρελαίου και τα τελευταία χρόνια με υγραέριο. Τα αλιεύματα συλλέγονται με την βοήθεια καμακιού και απόχης. Οι βάρκες των αλιευτικών αυτών εργαλείων είχαν μήκος 3-4μέτρα, η οποία κινούνταν αργά με την βοήθεια κουπιών. Η φωτεινή πηγή τοποθετούνταν στην άκρης της πλώρης. Το πυροφάνι ήταν ιδανικό για την αλίευση χταποδιού και σουπιάς.

V. Δίχτυα

Αποτελούν πλέγματα που κατασκευάζονταν από βαμβακερές ίνες, μετάξινα, κανάβινα, νάιλον. Υπάρχει ποικιλία στις διαστάσεις, σχήμα. Αντιπροσωπεύουν το βασικότερο αλιευτικό εργαλείο. Μπορούσαν να διακριθούν σε καρτέρια απλάδια και σε μανωμένα. Τα απλάδια ήταν μονόφυλλα, ψιλά δίχτυα και χρησιμοποιούνται για αφρόψαρα. Τα μανωμένα δίχτυα αποτελούνται από τρία φύλλα που βρίσκονται σχεδόν σε επαφή μεταξύ τους. Τα δύο εξωτερικά δίχτυα είναι όμοια και με μεγάλο άνοιγμα ματιού. Το μεσαίο φύλλο έχει μικρά μάτια. Χρησιμοποιούνται για τα πατόψαρα.

VI. Καλαμωτό δίχτυ

Τα καλαμωτά δίχτυα χρησιμοποιούνται για το ψάρεμα των κεφάλων και των συγγενών ψαριών. Δίπλα στα μανωμένα δίχτυα υπάρχουν απλωμένα οριζόντια απλάδια δίχτυα μήκους 10-15 μέτρα, τοποθετημένα πάνω σε καλάμια, τα οποία είχαν μήκος 1,5-2 μέτρα περίπου. Με τον τρόπο αυτό εξασφαλίζεται το πιάσιμο των κεφάλων που προσπαθούν να ξεφύγουν από τα απλάδια πηδώντας.

VII. Πεζόγριπος ή γρίπος

Ο πεζόγριπος ή γρίπος είναι αλιευτικό εργαλείο παρόμοιο με την τράτα , που λειτουργεί σε απόσταση 10-50 μέτρα από την στεριά. Το δίχτυ το οποίο πολλές φορές είναι δεμένο με ένα σχοινί, σύρεται πεζά από την παραλία με την βοήθεια του κρόκου.

VIII. Πεζόβολος

Ο πεζόβολος ήταν κυκλικό δίχτυ ρίψης, χωρίς φελλό, το οποίο περιμετρικά είχε πολλά μολύβια περασμένα σε σχοινί. Ριχνόταν με το χέρι στη θάλασσα και ξανασηκωνόταν σχεδόν

αμέσως. Όταν κατά τον σήκωναν και τον τραβούσαν από το κέντρο, τότε σηκωνόταν το σχοινί και τα μολύβια προς τα μέσα σχηματίζοντας σακούλα μέσα στην οποία αιχμαλωτίζονταν τα ψάρια. Ρίχνεται από την παραλία και μπορεί να φτάσει και τα 15-20μέτρα.

Εικόνα 5. Ψάρεμα με πεζόβολο (Αρχείο Κόκκαλης Μ.)

IX. Κοφινέλο

Αποτελούν ειδικές ιχθυοπαγίδες. Το κοφινέλο κατασκευάζεται από βέργες και καλάμια και έχει σχήμα κυλινδρικό. Η είσοδος των ψαριών γίνεται από το κάτω μέρος του εργαλείου και για το λόγο αυτό το κοφινέλο δεν πατώνει προκειμένου να μπορούν να μπουν τα ψάρια.

X. Λαμπτήρας

Το 1978 και για ορισμένα χρόνια στο Πετρίτη υπήρχε ένα σκάφος που αλιεύει με το εργαλείο λαμπτήρα. Πρόκειται για ένα εργαλείο που μοιάζει με το γρι-γρι και τη τράτα. Ο λαμπτήρας λειτουργεί μόνο την νύχτα με την βοήθεια φωτεινής πηγής σε βάθος 18-20 οριές. Όταν έπεφτε στη θάλασσα με την επίδραση του θαλάσσιου ρεύματος δημιουργούσε ένα είδος προεξοχής (γλώσσας), η οποία εγκλωβίζει τα ψάρια κλείνοντας την λάμπα. Το καΐκι είχε μήκος περίπου 9 μέτρα και το δίχτυ γύρω στις 100 οργιές.

XI. Γρι-γράκια ημέρα και νύχτας .

Ανήκει στην κατηγορία των μικρών κυκλικών δίχτυων. Με το εργαλείο Αυτό αλιεύονται όλων των ειδών τα ψάρια αφρόψαρα και πατόψαρα. Χρησιμοποιείται από μικρό καΐκι μήκους 8-12μέτρα, που ρυμουλκεί ένα μικρότερο βοηθητικό σκάφος για το καλάρισμα. Το δίχτυ φέρει στο πάνω μέρος φελλούς και στο κάτω μέρος βαρίδια για να στέκεται όρθιο μέσα στο νερό.

5.2.2. Συναφή Επαγγέλματα με την Αλιεία

Καθώς η αλιευτική δραστηριότητα στους Κορακάδες και στο Πετριτή ήταν έντονη, παράλληλα με την αλιεία αναπτύχθηκαν και ορισμένα συναφή επαγγέλματα τα οποία έδιναν μία οικονομική ανάσα στους συμμετέχοντες σε αυτά. Αρκετά άτομα επιβίωναν κατασκευάζοντας νισσεράδες, πανιά, κοφίνια και δίχτυα. Τα συναφή επαγγέλματα που ήταν σημαντικά και αντιπροσώπευαν την έντονη εμπορική και αλιευτική δραστηριότητα του λιμανιού είναι η παρουσία του τελωνείου και του καρνάγιου στο λιμάνι του Πετριτή.

I. Το Τελωνείο

Το κτήριο του τελωνείου στην παραλία του Πετριτή χτίστηκε το 1935. Το έφτιαξε ο ιδιοκτήτης που έμενε στην οικία του Παλατιανού. Κατά την περίοδο της κατοχής το μισό κτήριο του Τελωνείου χρησίμευε για κατοικία των Ιταλών. Μετά το τέλος του πολέμου και τις εμφύλιες συρράξεις, το Τελωνείο ξαναλειτούργησε ελέγχοντας τις εισαγωγές προϊόντων στην ευρύτερη περιοχή της νοτίου Κέρκυρας. Η λειτουργία του Τελωνείου σταμάτησε οριστικά το 1967, μετά την επιβολή του δικτατορικού πραξικοπήματος στην Ελλάδα. Από τότε δημιουργήθηκε ένα κεντρικό Τελωνείο στην Λευκίμμη. Μία φορά την εβδομάδα ερχόταν ο Τελώνης από την Λευκίμμη στο Πετριτή για τον έλεγχο των εισαγωγών, ιδιαίτερα των ζώων, καθώς και των απαραίτητων συνοδευτικών εγγράφων.

II. Το Καρνάγιο

Σύμφωνα με την προφορική μαρτυρία του Σταμάτη Γεωργοπάλη, ο αδελφός του Τραπεζόντας Γεωργοπάλης πήγε το 1954 στις Βασιλικές Σχολές της Λέρου και έμαθε την τέχνη της ναυπηγικής και της караβομηχανικής. Όταν επέστρεψε στο Πετριτή δημιούργησε ένα καρνάγιο. Στην αρχή επισκεύαζε μικρές βάρκες. Στην πορεία άρχισε να κατασκευάζει μικρές βάρκες και καΐκια. Συνήθως έφτιαχνε μέχρι 6 – 7μέτρα. Κάποτε κατάφερε να

κατασκευάσει και ένα καϊκι 8-10μέτρα. Δυστυχώς δεν είχε την υποδομή και τα απαραίτητα σύνεργα για να κατασκευάσει μεγαλύτερα σκάφη. Πάντως, πολλοί ιδιοκτήτες καϊκιών έφερναν τα καϊκια τους για επισκευή. Εξυπηρετούσε πολλές περιοχές, από την Κέρκυρα, την Λευκίμμη και τον Κάβο μέχρι και τους Παζούς.

Στον χώρο του καρνάγιο το οποίο ήταν περίπου ενάμισι στρέμμα, έβαζε μέχρι και τριάντα σκάφη των 15-20μέτρων για έξι περίπου μήνες. Τα σκάφη τα έβαζε σαν στρατιώτες στη σειρά, σε πέντε σειρές. Στην αρχή κάθε τουριστικής περιόδου έπεφταν στην θάλασσα. Δούλευαν περίπου 15 με 20 άτομα. Το καρνάγιο σταμάτησε να λειτουργεί περίπου το 2000. Στην περιοχή της πλατείας στο λιμάνι, είχε δημιουργηθεί και ένα δεύτερο καρνάγιο αλλά πολύ γρήγορα σταμάτησε να λειτουργεί.

Εικόνα 6.Το καρνάγιο στο λιμάνι του Πετριτή 1980 (Αρχείο Γεωργοπάλης Σ.)

Εικόνα 7. Το καρνάγιο στο λιμάνι του Πετριτή 1980 (Αρχείο. Γεωργοπάλης Σ.)

III. Κατασκευή Νιτσεράδων

Στους Κορακάδες υπήρχαν ράφτρες γυναίκες που κατασκεύαζαν την αδιάβροχη ενδυμασία των ψαράδων, τις γνωστές νιτσεράδες. Η χειροποίητη νιτσεράδα ήταν κατασκευασμένη από βαμβακερό ύφασμα που το ονόμαζαν «μπαμπακέλα». Οι ράφτρες δούλευαν με το χέρι και σε ραπτομηχανή που λειτουργούσε με την δύναμη του ποδιού. Μετά το ράψιμο της νιτσεράδας και προκειμένου να γίνει αδιάβροχη την έβαζαν μέσα σε ξύλινη σκάφη, που περιείχε λάδι, και την άφηναν για μια έως δυο βδομάδες. Όλο το διάστημα που η νιτσεράδα παρέμενε μέσα στην σκάφη, την πίεζαν με βάρη για να παραμένει ολόκληρη βουτηγμένη στο λάδι προκειμένου να είναι ομοιόμορφη η απορρόφηση της αδιάβροχης ουσίας. Τέλος τοποθετούσαν τις νιτσεράδες στον ήλιο για ένα μήνα, περνώντας καλάμια από τα μανίκια για να απλωθεί σωστά το ύφασμα.

IV. Κατασκευή Πανιών

Την εποχή που τα αλιευτικά σκάφη δεν ήταν μηχανοκίνητα, έπλεαν με την βοήθεια του ανέμου και ήταν απαραίτητη η χρήση των πανιών. Ακόμα και την περίοδο που εμφανίστηκαν τα μηχανοκίνητα σκάφη, η χρήση του πανιού συνεχίστηκε για αρκετό χρονικό διάστημα.

Σύμφωνα με την προφορική μαρτυρία του Ιωάννη Στούπα, συνήθως οι ίδιες ράφτρες που κατασκεύαζαν τις νιτσεράδες, ήξεραν να κατασκευάζουν και τα πανιά των αλιευτικών σκαφών (βάρκες και καϊκια). Ανάλογα το είδος του σκάφους τα πανιά ήταν μεγάλα ή μικρά και είχαν σχήμα τριγωνικό ή τραπεζοειδές. Η προμήθεια του υφάσματος των πανιών, όπως και των νιτσεράδων, γινότανε από πλανόδιους μικροπωλητές, που τα έφερναν από την Πόλη της Κερκύρας και τα μετέφεραν στο Πετρίτη. Οι πλανόδιοι μικροπωλητές οι οποίοι ονομαζόταν «πραματσούλιδες», ήταν οι ίδιοι που προμήθευαν διάφορα υφάσματα και αντικείμενα τα χωριά της Κερκυραϊκής υπαίθρου.

V. Κατασκευή Κοφινιών

Ένα άλλο συναφές επάγγελμα ήταν η κατασκευή κοφινιών, τα οποία χρησίμευαν για την σύλληψη και τη μεταφορά των ψαριών. Τα κοφίνια τα κατασκεύαζαν τεχνίτες στους Κορακάδες. Το υλικό κατασκευής καλάμι ή βέργες από σχίνο. Πιο συγκεκριμένα οι ιχθυοκλωβοί ήταν μεγάλα κυλινδρικά κοφίνια με μικρό άνοιγμα από το οποίο έμπαιναν εύκολα τα ψάρια αλλά δεν είχαν την δυνατότητα διαφυγής. Τα κοφίνια, εκτός από την αλιεία, τα χρησιμοποιούσαν και για την μεταφορά διαφόρων τροφίμων, όπως επίσης για την μπουγάδα και για τρύγο. Για την μεταφορά τα κοφίνια κατασκευάζονταν με χερούλι για να μεταφέρουν με τα χέρια ή κόφες με πλατύ άνοιγμα για να τα μεταφέρουν με το κεφάλι.

VI. Πλανόδιοι Ιχθυοπώλες

Ορισμένες φορές οι ίδιοι οι αλιείς μετέφεραν τα αλιεύματα τους στα γύρω χωριά προκειμένου να τα εμπορευθούν. Συνήθως όμως τα ψάρια στα κοντινά χωριά τα πούλαγαν πλανόδιοι ιχθυοπώλες οι οποίοι δεν ήταν αλιεργάτες δηλαδή δεν δούλευαν στα αλιευτικά σκάφη του Πετρίτη.

VII. Εμπόριο Αλατιού

Την περίοδο που στο χωρίο του Πετρίτη και στα γύρω χωριά δεν λειτουργούσε το ηλεκτρικό ρεύμα και κατά συνέπεια δεν μπορούσαν να συντηρήσουν τα αλιεύματα για μακρό χρονικό διάστημα στα ψυγεία, οι μοναδικοί τρόποι συντήρησης των αλιευμάτων ήταν ο καπνός (καπνιστά ψάρια) και το αλάτι (αλίπαστα ψάρια). Στο λιμάνι του Πετρίτη έφταναν μαούνες με αλάτι που προερχόταν είτε από της αλυκές Λευκίμμης είτε από άλλα μέρη της

Ηπειρωτικής Ελλάδας, προκειμένου να χρησιμοποιηθεί για την συντήρηση των αλιευμάτων του Πετριτή μετατρέποντας τα σε παστά.

VIII. Κατασκευή Δίχτων

Υπήρχαν οικογένειες των οποίων η εργασία ήταν να φτιάχνουν δίχτυα τράτας. Τα δίχτυα τα κατασκεύαζαν από βαμβακερό νήμα. Το πλέξιμο τους γινόταν με την βοήθεια της σαΐτας η οποία ήταν κατασκευασμένη από καλάμι και στην μία της άκρη στερεώνονταν το βαμβακερό νήμα. Στο τέλος της κατασκευής αρμάτωναν τα δίχτυα με βολίμια και φελλούς, που τα αγόραζαν από την πόλη της Κέρκυρας.

5.2.3. Η Σύγχρονη αλιεία στο λιμάνι του Πετριτή.

Το λιμάνι του Πετριτή θεωρείται το μεγαλύτερο αλιευτικό καταφύγιο της ΒΔ Ελλάδας καθώς σε αυτό αγκυροβολεί, το σύνολο των διαφόρων αλιευτικών σκαφών της παράκτιας και της μέσης αλιείας (ΠΙΝΑΚΑΣ ΙΧ).

ΠΙΝΑΚΑΣ ΙΧ. Σκάφη που αγκυροβολούν στο αλιευτικό καταφύγιο του ΠΕΤΡΙΤΗ			
Είδος Αλιευτικού Εργαλείου ή Είδος Σκάφους	Αριθμός Σκαφών	Είδος Σκάφους	Είδος Αλιείας
ΣΚΑΦΗ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗΣ ΑΛΙΕΙΑΣ			
Δίχτυα – Παραγάδια	30	Τρεχαντήρι Καραβόσκαρο	Παράκτια
Βιντζότρατες	7		Παράκτια
Γρι – γρί	5	Τρεχαντήρι Καραβόσκαρο τύπου Λίμπερτι	Μέση
Μηχανότρατα	1	Με καθρέπτη πίσω	Μέση
ΣΚΑΦΗ ΕΡΑΣΙΤΕΧΝΙΚΗΣ ΑΛΙΕΙΑΣ			
Παραγάδια	30	Τρεχαντηράκια με καθρέπτη	Παράκτια
ΣΚΑΦΗ ΑΝΑΨΥΧΗΣ			

Ιστιοπλοϊκά	70		
Yot boat	5		
ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΑ ΣΚΑΦΗ			
Τουριστικά Καΐκια	5		

ΠΗΓΗ: ΑΛΙΕΥΤΙΚΟ ΣΩΜΑΤΕΙΟ ΑΛΙΕΩΝ ΠΕΤΡΙΤΗ

5.2.3.1. Σύγχρονα Αλιευτικά σκάφη του Πετριτή

Στου Πετριτή έντονη παρουσία έχουν τα τρεχαντήρια καθώς τα αλιευτικά σκάφη είχαν και εξακολουθούν να έχουν αυτή την κατασκευή. Συναντάμε επίσης και σκάφη τύπου Λίμπερτι, ενώ συναντάμε πολύ λίγα σκάφη τύπου Βαρκελά και Καραβόσκαρο. Παρόλο που στην σημερινή εποχή τα ξύλινα σκάφη τείνουν να αντικατασταθούν από τα πλαστικά με την πάροδο του χρόνου, στο λιμάνι του Πετριτή τα ξύλινα σκάφη έχουν διατηρήσει την επιβλητική τους παρουσία.

I. Λίμπερτι

Είναι τύπος γάστρας που το ολικό του μήκος αρχίζει από 8μέτρα και μπορεί να ξεπεράσει τα 30μέτρα. Το πλωριό ποδόσταμά του είναι συνήθως κοίλο ως προς τον οριζόντιο άξονα της καρίνας. Η γάστρα του λίμπερτι ήταν συνήθως στενή. Το χαρακτηριστικό του σκάφους αυτού είναι ότι οι γραμμές του καταστρώματος και του παραπέτου στην πρύμνη, παρόλο που παρουσιάζουν σχεδόν ελλειψοειδή μορφή, συγκλίνουν στο πρυμνίο ποδόσταμο, το οποίο προεξέχει ελάχιστα από τη γάστρα και είναι ευδιάκριτο εξωτερικά σε όλο του το μήκος. Το πηδάλιο είναι τοποθετημένο εσωτερικά και ο άξονάς του διαπερνά το πρυμνίο ποδόσταμο.

Εικόνα 8. Σκάφος τύπου λίμπερτι στο λιμάνι του Πετριτή (Αρχείο. Γκίνης Σ.)

II. Τρεχαντήρι

Το τρεχαντήρι είναι σκάφος με πλώρη που σχηματίζει έντονη καμπύλη, ενώ η πρύμνη του είναι οξεία και απολήγει σε κεκλιμένη ευθεία. Από τον 17ο αιώνα μέχρι και σήμερα η μορφή του δεν έχει υποστεί σοβαρές μεταβολές. Το σκάφος αυτό έχει μεγαλύτερο πλάτος σε σχέση με το μήκος του, το σχήμα της πλώρης και της πρύμνης του είναι ίδιο με το σχήμα της γάστρας του, που διαμορφώνεται από τα στραβόξυλα.

Εικόνα 9. Μικρό σκάφος τύπου Τρεχαντήρι στο λιμάνι του Πετριτή (Αρχείο. Γκίνης Σ.)

Εικόνα 10. Μεγάλα σκάφη τύπου Τρεχαντήρι στο λιμάνι του Πετριτή (Αρχείο. Γκίνης Σ.)

III. Βαρκαλάς-Μπότης

Τα σκάφη τύπου βαρκαλά ήταν τα καΐκια τα οποία χρησιμοποιούσαν ως βοηθητικά στα αλιευτικά σκάφη που χρησιμοποιούσαν το αλιευτικό εργαλείο « γρι-γρι ». Ο αριθμός των σκαφών τύπου Βαρκαλάς, που έχουν παραμείνει στο Πετριτή, είναι πολύ περιορισμένος, καθώς έχουν αντικατασταθεί από πλαστικά σκάφη των οποίων η κατασκευή μοιάζει με τα τρεχαντήρια. Υπήρχαν αρκετές παραλλαγές, με κοίλο ή κυρτό το ποδόσταμα της πλώρης, αργότερα ναυπηγήθηκαν βαρκαλάδες με το ποδόσταμα της πλώρης όμοιο με αυτό του караβόσκαρου. Στις μέρες μας με τον όρο βαρκαλάς αναφερόμαστε στα σκάφη του Πετριτή που έχουν καθρέφτη στην πρύμνη.

IV. Καραβόσκαρο

Τα σκάφη τύπου Καραβόσκαρο είναι επίσης περιορισμένα σε αριθμό στο λιμάνι του Πετριτή. Υπήρχαν διάφορες παραλλαγές του βασικού τύπου του караβόσκαρου, όπου συνυπήρχαν χαρακτηριστικά από διαφορετικούς τύπος σκαφών. Τα σκάφη αυτά ονομάζονταν ‘μπάσταρδοι’. Μια παραλλαγή είναι με πρύμνη караβόσκαρου και πλώρη τρεχαντηριού ή με πρύμνη λίμπερτι και πλώρη караβόσκαρου. Χαρακτηριστικό του караβόσκαρου σήμερα είναι η ελλειψοειδής μορφή της πρύμνης στο επίπεδο του καταστρώματος και το σχήμα του πλωριού ποδοστάματος.

Εικόνα 11. Σκάφος τύπου Καραβόσκαρο (κόκκινο σκάφος) στο λιμάνι του Πετριτή (Αρχείο. Γκίνη Σ.)

5.2.3.2. Σύγχρονα Αλιευτικά Εργαλεία

Η πιο μεγάλη διαφοροποίηση της αλιευτικής δραστηριότητας είναι η διάκριση της σε αλιεία παράκτια και μέση. Η παράκτια αλιεία λαμβάνει χώρα κοντά στις ακτές του Πετριτή αλλά και σε ρηχά νερά. Η μέση αλιεία ασκείται μακριά από τις ακτές του Πετριτή, ανοιχτά στην θάλασσα και σε πολύ βαθιά νερά.

5.2.3.2.1. Μέση Αλιεία

Η μέση αλιεία χαρακτηρίζει εκείνο το κομμάτι του αλιευτικού στόλου που χρησιμοποιεί τις αλιευτικές μεθόδους-εργαλεία της τράτας του βυθού (μηχανότρατα) και του γρι-γρι που είναι και τα πιο δυναμικά εργαλεία.

I. Μηχανότρατα

Θεωρείται το πιο αποδοτικό συρόμενο αλιευτικό εργαλείο. Το μηχανοκίνητο σκάφος σύρει ένα μεγάλο δίχτυ την τράτα, που έχει τη μορφή κωνικού σάκου, το ακραίο μέρος του δίχτυου με τη μεγαλύτερη πυκνότητα όπου μαζεύονται τα ψάρια ονομάζεται πετσάλι (κατάκωλο). Η τράτα σύρεται από δύο συρματόσχοινα δεμένα σε δύο πλάκες, τους υδραετούς (πόρτες) που ακουμπούν στον πυθμένα και κρατούν το δίχτυ ανοιχτό όταν το σκάφος κινείται. Όλη η τράτα την ώρα του ψαρέματος έχει μήκος 40 ως 60 μέτρα. Ο σάκος (πετσάλι) μόνος του έχει μήκος περίπου 5 μέτρα. Το δίχτυ στη βάση του νοητού κώνου που δημιουργείται (στο άνοιγμα του), στο κάτω μέρος (κάτω γραντί) του έχει βαρίδια για να σέρνεται στο βυθό, ενώ στο πάνω μέρος (πάνω γραντί) έχει φελλούς (μπαϊνάκια).

Εικόνα 12. Αλιευτικός σκάφος μηχανότρατας με απλωμένα τα δίχτυα της τράτας στο λιμάνι του Πετριτή (Αρχείο. Γκίνης Σ.)

Ψαρεύει γαρίδες, караβίδες, μπακαλιάρους, μπαρμπούνια, κουτσομούρες, πεσκανδρίτσες, χταπόδια, σουπιές, μοσχιούς κ.ά. Σε γενικές γραμμές, με την μηχανότρατα βυθού συλλέγονται τα βενθικά είδη, δηλαδή αυτά που ζουν πάνω ή κοντά στον πυθμένα.

II. Γρι-Γρι

Το γρι-γρι είναι ένα μεγάλο δίχτυ σε σχήμα ορθογωνίου παραλληλογράμμου, του οποίου μπορούμε να κλείσουμε το κάτω μέρος. Έχει φελλούς στο πάνω μέρος και βαρίδια στο κάτω. Είναι σύστημα αλιείας επιφάνειας. Με το γρι - γρι πιάνονται κυρίως αφρόψαρα, δηλαδή αυτά που ζουν ψηλά στην υδάτινη στήλη, όπως: γαύροι, σαρδέλες, φρίσες, γόπες, σαφρίδια, κολιοί και παλαμίδες. Τα γρι-γρι στο Πετριτή διακρίνονται σε γρι-γρι νύχτας και γρι-γρι ημέρας.

Εικόνα 13. Αλιευτικό σκάφος γρι-γρι « Παναγιώτης II » στο λιμάνι του Πετριτή (Αρχείο Γκίνης Σ.)

Γρι-γρι Νύχτας

Το σύστημα που χρησιμοποιεί το γρι-γρι νύχτας για να προσελκύσει τα ψάρια στηρίζεται στο δυνατό φως που εκπέμπουν λάμπες (θετικός φωτοτροπισμός). Βασικό εργαλείο αυτής της μεθόδου είναι τα ρομπότ, μικρές πλωτές σχεδίες που πάνω τους έχουν μια φιάλη προπανίου και λάμπες μέχρι 2.000 κεριών (είναι απαραίτητα δύο). Παρόμοιες λάμπες υπάρχουν σε μια μικρή βάρκα 3-4μέτρων, σε μια μεγαλύτερη βάρκα και στο ίδιο το καΐκι. Τα τελευταία χρόνια οι λάμπες προπανίου αντικαταστάθηκαν από ηλεκτρικές λάμπες οι οποίες ανάβουν από μπαταρίες που τοποθετούνται πάνω στα ρομπότ. Το κύριο εξάρτημα του γρι-γρι είναι το μεγάλο ορθογώνιο δίχτυ, που στο πάνω μέρος του έχει φελλούς και στο κάτω, που είναι βυθισμένο, έχει βαρίδια και σιδερένιους κρίκους μέσα από τους οποίους περνάει ένα συρματόσχοινο, το οποίο όταν ‘καλάρουν’ το τραβάνε, με αποτέλεσμα το κάτω μέρος του δικτυού να σουρώνει και να κλείνει σαν σάκος.

Γρι-γρι Ημέρας

Η ίδια διαδικασία που περιγράφεται παραπάνω στο γρι-γρι νύχτας, ακολουθείται και στο γρι-γρι ημέρας, με τη διαφορά ότι δεν χρησιμοποιούνται τα ρομπότ και οι λάμπες. Οι κύριες διαφορές στους δύο τύπους γρι-γρι είναι στο μέγεθος του δικτυού και στο άνοιγμα του

« ματιού » που έχουν τα δίχτυα (στο γρι-γρι ημέρας το άνοιγμα του ματιού του διχτυού είναι 20χιλιοστ και στο νύχτας 7χιλιοστά) . Ο τρόπος αλιείας είναι ο ίδιος αφού εντοπιστούν τα ψάρια, το καΐκι τα περικυκλώνει με το δίχτυ χρησιμοποιώντας την ίδια μέθοδο όπως αυτή έχει περιγραφεί.

5.2.3.2.2. Παράκτια αλιεία

Στην παράκτια αλιεία ανήκουν όλα τα σκάφη που χρησιμοποιούν στατικά εργαλεία (δίχτυα, παραγάδια, παγίδες, κλπ.), συρτή, παραγάδια αφρού και βιντζότρατα.

I. Δίχτυα

Δίχτυα ονομάζονται τα αλιευτικά εργαλεία τα οποία αποτελούνται από δικτύωμα, δηλαδή δίχτυνη κατασκευή από συνθετικά νήματα, συστρεμμένα ή όχι, που σχηματίζουν πλέγματα, το μάτι των οποίων έχει ποικίλο σχήμα και μέγεθος. Τα δίκτυα συνδέονται στο άνω και κάτω τμήμα τους με σχοινιά τα οποία φέρουν εξοπλισμό που βοηθά στην επίπλευση και σταθεροποίηση του εργαλείου (πλωτήρες και βάρη).

Τα τεχνικά τους χαρακτηρίστηκα ποικίλουν ανάλογα με το επιδιωκόμενο αλίευμα, τον τρόπο χρήσης τους. Η αποτελεσματικότητά τους εξαρτάται από τις αλληλεπιδράσεις παραγόντων, όπως η δομή και ο τρόπος κατασκευής και χρήσης τους και τη μορφολογία του βυθού. Στην κατηγορία αυτή περιλαμβάνονται τα Απλάδια δίκτυα, τα Μανωμένα δίκτυα, τα Καρτερια δίκτυα, τα Κλαμπανόδιχτα, τα Καλαμωτά δίκτυα και η Κουλούρα.´

Εικόνα 14. Αλιευτικά σκάφη της παράκτια αλιείας του Πετρίτη με τα δίχτυα τους (Αρχείο Γκίνης Σ.)

Εικόνα 15. Οι ψαράδες του Πετριτή μαζεύουν τα δίκτυα τους (Αρχείο. Γκίνης Σ.)

II. Παραγάδια

Παραγάδια ονομάζονται τα αγκιστρωτά υψηλής επιλεκτικότητας αλιευτικά εργαλεία, τα οποία αλιεύουν με τη βοήθεια δολώματος. Κάθε παραγάδι αποτελείται από μονόκλωνο νήμα μεγάλου μήκους, τη μάνα, η οποία είναι κατασκευασμένη συνήθως από πολυαμίδη. Σε ίσα διαστήματα, το μήκος των όποιων εξαρτάται από το είδος του επιδιωκόμενου αλιεύματος, προσδένονται στη μάνα επιμέρους νήματα, μικρότερα σε μήκος και λεπτότερα σε πάχος από αυτήν, τα οποία ονομάζονται παράμαλλα. Στην άκρη κάθε παράμαλλου δένεται ένα μεταλλικό αγκίστρι, το μέγεθός και το σχήμα του οποίου ποικίλουν ανά εργαλείο και έχουν σχέση με το αλιευόμενο είδος και το μέγεθος του. Το αγκίστρι χαρακτηρίζεται με ένα αριθμό ο οποίος ελαττώνεται όσο το μέγεθος αυτού αυξάνεται. Η επιλογή του δολώματος πάλι έχει σχέση με τα αλιευόμενα είδη.

Τα παραγάδια διακρίνονται σε δύο κύριες κατηγορίες:

- α) Τα παραγάδια του αφρού
- β) Τα παραγάδια του βυθού

III. Παγίδες

Στο Πετρίτι η χρήση των παγίδων είναι περιορισμένη, παρόλα αυτά χρησιμοποιούνται τα νταούλια ή αλλιώς οι βολκοί. Πρόκειται για εργαλείο που η λειτουργία τους βασίζεται στην αρχή της διευκόλυνσης της εισόδου και της παρεμπόδισης της εξόδου του επιδιωκόμενου αλιεύματος. Εφάπτονται πάντα στον πυθμένα και ποντίζονται είτε ανεξάρτητα είτε η μία συνδεδεμένη με τη άλλη. Ο βολκός είναι μια παγίδα κυλινδρικού σχήματος με κωνική απόληξη, που αποτελείται από στεφάνια τα οποία καλύπτονται με δίχτυ. Τα στεφάνια είναι συνήθως μεταλλικά με πλαστική εξωτερική επένδυση. Το δίχτυ σχηματίζει εσωτερικά στόμια ώστε να εγκλωβιστούν τα ψάρια. Οι βολκοί συνήθως τοποθετούνται σε σειρές, του οποίους σηκώνει κάθε 5-7 ημέρες και αλιεύουν κυρίως χταπόδια, χέλια, γωβιούς και διάφορα άλλα μικρά ψάρια.

Εικόνα 16. Αλιευτικό εργαλείο Βολκός . (Αρχείο. Γκίνης Σ.)

5.3. Συναφή Επαγγέλματα με την Αλιεία

Καθώς η αλιευτική δραστηριότητα στο Πετρίτι είναι έντονη, παράλληλα με την αλιεία αναπτύχθηκαν και ορισμένα συναφή επαγγέλματα τα οποία δίνουν μία οικονομική ανάσα στους συμμετέχοντες σε αυτά. Τα επαγγέλματα αυτά είναι το παγοποιείο, το εργοστάσιο μεταποίησης αλιευμάτων και οι ψαροταβέρνες.

5.3.1. Παγοποιείο

Ο πάγος εξακολουθεί να είναι το κύριο μέσο με το οποίο διατηρούνται φρέσκα τα αλιεύματα. Καθώς αυξάνει η αλιευτική παραγωγή στο Πετρίτι δημιουργείται η ανάγκη μεταφοράς φρέσκων αλιευμάτων σε μεγάλες αποστάσεις από το Πετρίτι (π.χ στην Πόλη της

Κέρκυρας και στα γύρω χωριά). Η συντήρηση των φρέσκων αλιευμάτων επιτυγχάνεται με την βοήθεια το πάγου, ο οποίος διατίθεται σε μορφή παγοκωλόνας ή τρίμματα πάγου.

Στο χωριό του Πετριτή λειτουργεί επιχείρηση παραγωγής πάγου για την συντήρηση των αλιευμάτων.

5.3.2. Μεταποίηση αλιευμάτων.

Η αλματώδης ανάπτυξη της μέσης αλιείας στο Πετριτή οδήγησε στην δημιουργία μεταποιητικής μονάδας ψαριών που αλιεύονται με το αλιευτικό εργαλείο γρι-γρι και ιδιαίτερα του γαύρου. Τα τελευταία χρόνια λειτουργεί και στην ευρύτερη περιοχή του Πετριτή βιοτεχνία κονσερβοποίησης του γαύρου. Η πρώτη ύλη (δηλαδή ο γαύρος προέρχεται εξ ολοκλήρου από τον αλιευτικό στόλο του Πετριτή. Αφού γίνει μια πρώτη επεξεργασία των ψαριών, μεταφέρονται στην Ιταλία για την τελική επεξεργασία (κονσερβοποίηση) και στην συνέχεια πωλούνται στη Ιταλικά και Ελληνική αγορά σαν μεταποιημένο προϊόν.

5.3.3. Ψαροταβέρνες

Με την τουριστική ανάπτυξη στην Κέρκυρα το σύνηθες συναφές επάγγελμα με την αλιεία είναι οι ψαροταβέρνες. Κατά μήκος της παράκτιας ζώνης του λιμανιού του Πετριτή λειτουργούν ψαροταβέρνες που προμηθεύονται τα ψάρια τους από τον αλιευτικό στόλο του Πετριτή. Πολλές φορές την ταβέρνα την λειτουργούν μέλη της οικογένειας του αλιέα, με αποτέλεσμα ο συγκεκριμένος τριτογενής τομέας να είναι στενά συνδεδεμένος με τον τοπικό πρωτογενή τομέα παραγωγής ψαριού.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Η πτυχιακή εργασία «Οι Γυναίκες των ναυτικών του Πετρίτη αποσκοπεί στο να καταγράψει και να αναδείξει την ζωή ενός τμήματος γυναικών της Κερκυραϊκής υπαίθρου και ιδιαίτερα της περιοχής Κορακάδων –Πετρίτη που η ζωή των κατοίκων της είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με την θάλασσα είτε μέσω της ναυτιλίας είτε μέσω της αλιείας.

Το συγκεκριμένο θέμα επιλέχθηκε καθώς αποτελεί επιστημονικό πεδίο με μεγάλο ενδιαφέρον. Δίνεται η δυνατότητα στον ερευνητή να αντλήσει πλήθος πληροφοριών για την θέση της γυναίκας στην αγροτική κοινωνία στην οποία, λίγες μόλις δεκαετίες πριν ήταν αποκλεισμένη από το κοινωνικό γίνεσθαι και ολοσχερώς υποταγμένη, αρχικά στον πατέρα και κατόπιν στον σύζυγο. Ταυτόχρονα επιτρέπει να φωτιστούν άγνωστες πτυχές της ελληνικής ναυτικής παράδοσης καθώς η κοινότητα των Κορακάδων και η μετέπειτα κοινότητα του Πετρίτη δεν έχει χαρακτήρα αμιγώς αγροτικό όπως είναι τα εσωτερικά χωριά της Κέρκυρας αλλά ούτε και αμιγώς ναυτικό όπως είναι τα νησιά του Αιγαίου. Πρόκειται για μία αγροτοαλιευτική περιοχή που τα τελευταία '70 χρόνια παρουσίασε κατακόρυφη ανάπτυξη η ναυτιλία. Με άλλα λόγια, αυτή ακριβώς η ιδιομορφία της υπό μελέτης περιοχής, την καθιστά ένα μεγάλο ανεξερεύνητο πεδίο ιστορικών πληροφοριών.

Η Μελέτη αποτελείται από τέσσερα κεφάλαια εκ των οποίων τα τρία πρώτα περιγράφουν περιόδους 'σταθμούς' για την ζωή των γυναικών όπως την νεότητά τους, την γνωριμία με τον σύζυγό τους, τον γάμο τους, τη γέννηση των παιδιών τους και την μακρά περίοδο της μοναξιάς. Το τέταρτο αναφέρεται στην ναυτιλία και την αλιεία, δύο μεγάλοι τομείς που χαρακτηρίζουν την περιοχή. Θα πρέπει να επισημανθεί ότι τα συγκεκριμένα κεφάλαια προέκυψαν μέσα από τις συνεντεύξεις των γυναικών που συμμετείχαν. Ιδιαίτερα η παιδική και νεανική περίοδος ήταν πολύ σημαντικές για αυτές καθώς αναφερότανε στους γονείς τους, στα αδέρφια τους και στις παιδικές φίλες τους. Το ίδιο παρατηρήθηκε και για τον γάμο τους και τις τελετές που τον συνοδεύουν.

Πιο αναλυτικά:

Στο πρώτο Κεφάλαιο περιγράφεται ο ναυτότοπος των Κορακάδων και του Πετρίτη προκειμένου να οριστεί η περιοχή μελέτης.

Η μεγάλη πλειοψηφία των γυναικών που συμμετείχαν στις συνεντεύξεις προέρχονται από αγροτικές και αλιευτικές οικογένειες χαμηλού εισοδήματος. Ιδιαίτερα οι γυναίκες που γεννήθηκαν τις δεκαετίες του '50 και του '60 βίωσαν συνθήκες φτώχειας με αποτέλεσμα να αναγκαστούν να εργαστούν από μικρά κορίτσια. Την βασική εκπαίδευση την ολοκλήρωσαν μετ' εμποδίων, χωρίς τα απαραίτητα εφόδια. Στην μικρή κοινωνία του χωριού ο κώδικας συμπεριφοράς και ηθικής επέβαλε περιορισμούς στην περαιτέρω εκπαίδευση, στην επαγγελματική κατάρτιση, και στην ελευθερία κινήσεων. Μια απλή βόλτα στο χωριό, τα πανηγύρια, ο ερχομός του πλανόδιου κινηματογράφου, η κουβεντούλα στα πεζούλια, ακόμα και η μεταφορά πόσιμου νερού είναι μικρές στιγμές χαράς και ξεγνοιασιάς.

Στο δεύτερο Κεφάλαιο κυριαρχεί η γνωριμία του ζευγαριού και ο γάμος τους.

Καθώς υπήρχε μεγάλος περιορισμός κινήσεων στις κοπέλες, οι δυνατότητες να γνωρίσουν ένα νέο ήταν μέσω της περατζάδας και των κοινωνικών εκδηλώσεων. Τον κύριο λόγο γνωριμίας και εξέλιξης της τον είχε το αγόρι το οποίο, στην περίπτωση που του άρεσε κάποια κοπέλα, την προσέγγιζε και έστελνε προξενιό. Εάν υπήρχε η συγκατάθεση των γονιών ακολουθούσαν τα σχετικά στάδια μέχρι το στεφάνωμα. Λογοδόσιμο, αρραβώνας και γάμος. Στο κεφάλαιο αυτό γίνεται μεγάλη ανάλυση στα ήθη και τα έθιμα και των τριών σταδίων των γαμήλιων τελετών καθώς αποτελούν ένα πολύ σπουδαίο γεγονός στην ζωή της κοπέλας.

Στο τρίτο Κεφάλαιο γίνεται εκτενής λόγος για τον έγγαμο βίο του ζευγαριού. Τα πρώτα χρόνια, το νιόπαντρο ζευγάρι συγκατοικεί στο πατρικό σπίτι των γονιών του ναυτικού. Οι χώροι είναι περιορισμένοι με αποτέλεσμα να δημιουργούν εντάσεις και παρεξηγήσεις.

Τις δεκαετίες του '50, του '60 και του '70 η επικοινωνία του ναυτικού με την οικογένειά του είναι ιδιαίτερα δύσκολη λόγω έλλειψης τεχνικών μέσων. Πραγματοποιείται μέσα από τα γράμματα και το μοναδικό κοινοτικό τηλέφωνο του χωριού. Με την εγκατάσταση τηλεφωνικών γραμμών στα σπίτια και την περαιτέρω εξέλιξη της τεχνολογίας βελτιώνεται και γίνεται πιο συχνή η επικοινωνία. Η σύντομη επιστροφή του ναυτικού στο σπίτι του ήταν γιορτή. Ο ερχομός του σήμαινε πλούσια δώρα για όλα τα μέλη της οικογένειάς. Αυτό που χαρακτηρίζει τις γυναίκες των ναυτικών είναι η μοναξιά που την συντροφεύει το μεγαλύτερο διάστημα της ζωής της. Πολλές φορές γεννάει τα παιδιά της και τα βαπτίζει χωρίς την παρουσία του συζύγου της. Τα αναθρέφει με όλες τις δυσκολίες και τα προβλήματα που έχει το μέγαλωμα των παιδιών ανταποκρινόμενη στον διπλό ρόλο της μάνας και του πατέρα. Η

μόνιμη επιστροφή του ναυτικού με την συνταξιοδότησή του, αποτελεί έναν σπουδαίο σταθμό στον κοινό τους βίο καθώς το ζευγάρι επαναπροσδιορίζει την σχέση του.

Στο τέταρτο Κεφάλαιο αναφέρονται ορισμένα στοιχεία της Ελληνικής ναυτιλίας του τελευταίου μισού του 20^{ου} αιώνα. Η ικανότητα των Ελλήνων της θάλασσας μαζί με διάφορους οικονομικούς και πολιτικούς παράγοντες επέτρεψαν την μετατροπή της Ελλάδας και των Ελλήνων εφοπλιστών σε μία από τις μεγαλύτερες παγκόσμιες δυνάμεις.

Οι ναυτικοί από τις Κορακάδες-Πετριτή ξεκίνησαν πριν 70 περίπου χρόνια την ναυτική τους περιπέτεια. Στην αρχή ήταν ανειδίκευτοι μα στην πορεία του χρόνου ανέβηκαν σε όλες τις βαθμίδες των ναυτικών αξιωματών.

Στις μέρες μας μπορεί η ναυτιλία του Πετριτή να παρουσιάζει σημαντική κάμψη, όμως η περιπέτεια με την θάλασσα συνεχίζεται μέσω της αλιείας μετασχηματίζοντας τον Πετριτή από Ναυτότοπο στο μεγαλύτερο, και ίσως το μοναδικό πλέον, Ψαροχώρι της Κέρκυρας.

Η μελέτη στηρίχτηκε σε βιβλιογραφική έρευνα και σε πληροφορίες και στοιχεία που συλλέχθηκαν μέσα από τις συνεντεύξεις των γυναικών που συμμετείχαν στην προσπάθεια. Τα ονόματα και άλλα στοιχεία καθώς και μεγάλο τμήμα των συνεντεύξεων των γυναικών αναφέρονται στο παράρτημα της παρούσας Μελέτης. Κατά την διάρκεια των συνεντεύξεων κρατήθηκε Προσωπικό Ημερολόγιο από το οποίο επιθυμώ να καταθέσω ορισμένες εντυπώσεις και συναισθήματα. Το πρώτο που με εντυπωσίασε από την συνεργασία μας ήταν το καλωσόρισμα στο σπίτι τους. Η ζεστή φιλοξενία και η φιλική διάθεση τους με έκαναν να αισθανθώ, άνετα και οικεία.

Κατά την διάρκεια των συνεντεύξεων υπήρξαν στιγμές έντονης συγκίνησης και κάποιες άλλες χιουμοριστικές, με την ικανότητα που είχαν ορισμένες να αφηγούνται παραστατικά. Τις ευχαριστώ για την εμπιστοσύνη τους στο να ανοίξουν την ψυχή τους και να μου εκμυστηρευτούν σημαντικά γεγονότα και καταστάσεις από την ζωή τους. Επιθυμώντας να τιμήσω τις γυναίκες των ναυτικών του Πετριτή με τις οποίες συνεργάστηκα περισσότερο από ένα χρόνο, τους αφιερώνω ένα χαρακτηριστικό απόσπασμα από το έργο του Παπαδιαμάντη « Τ' αγνάντεμα ».

« Η νυχτερινή αύρα εσύριζεν εις τα δένδρα και οι λογισμοί των γυναικών επετούσαν μαζί της κι έστελλαν παλλάς ευχάς εις τα κατάρτια, εις τα πανιά και εις τα εξάρτια των караβιών. Και βαθιά, εις την σιωπήν της νυκτός, τίποτε άλλο δεν ηκούσθη, ειμή το λάλημα

τρυ νυχτερινού πουλιού, και το άσμα μιας τελευταίας συντροφιάς ναυτικών μελλόντων ν' αναχωρήσει αύριον: « Σύρε, πουλί μου, στο καλό και στην καλή την ώρα! »

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Richard Clogg, *Συνοπτική Ιστορία της Ελλάδας 1770-2000*, Κάτοπτρο, Αθήνα, 2003.

Αλεξάκης Ελευθέριος, *Ταυτότητες και ετερότητες. Σύμβολα, συγγένεια, κοινότητα στην Ελλάδα-Βαλκάνια*, Εκδόσεις Δωδώνη, Αθήνα, 2001.

Αλεξάκης Ελευθέριος, *Οικογένεια, συγγένεια και γάμος στη νεότερη Ελλάδα, Εθνοκοινωνιολογική προσέγγιση*, Έκδοση Ηρόδοτος, Αθήνα, 2014.

Ασδραχάς Σπύρος, Τζαμτζής Αναστάσιος, Χαρλαύτη Τζελίνα (επιμ.), *Ελλάδα της Θάλασσας*, Εκδόσεις Μέλισσα, Αθήνα, 2004.

Αυλωνίτη Στυλιανή – Ζαΐρα, *Μορφολογική εξέταση του ρηματικού συστήματος του κερκυραϊκού ιδιώματος*, Μεταπτυχιακή Διατριβή. Πάτρα, Ιούνιος 2006.

Βεντούρας Νίκος, *Κορφιάτικος Γάμος*, Εκδόσεις Νίκος Χειμαριός, Κέρκυρα, 1987.

Γαϊτάνου Δέσποινα, *Η ελληνική επιβατηγός ναυτιλία*, Πτυχιακή Εργασία, ΤΕΙ Καβάλας, 2000.

Γκατζόλη Ανδρονίκη, *Βασικά οικονομικά ζητήματα και προοπτικές της ελληνικής επιβατηγού ναυτιλίας στις γραμμές Ελλάδας Ιταλίας*, Διδακτορική Εργασία, Πανεπιστήμιο Πειραιώς, 2003

Δημουλάς Γεράσιμος, *Κέρκυρα απ' όπου χαράζει ως όπου βυθοί*, Εκδόσεις Αλκίνοος, Κέρκυρα, 2011.

Θανοπούλου Ελένη Α., *Αλλαγές στο διεθνή καταμερισμό εργασίας στη ναυτιλία. Η θέση του ελληνικού εμπορικού στόλου*, Διδακτορική Εργασία, Πανεπιστήμιο Πειραιώς, 1992,

Θεοτοκάς Γιάννης, Χαρλαύτη Τζελίνα, *Έλληνες Εφοπλιστές και Ναυτιλιακές Επιχειρήσεις. Οργάνωση, Διοίκηση και Στρατηγικές*, Εκδόσεις Αλεξάνδρεια , Αθήνα, 2007.

Ιωακείμ Άγγελος, *Τηλεπικοινωνίες και Ναυτιλία, Διπλωματική Εργασία, Πανεπιστήμιο Πειραιώς*, 2013.

Καρυστιάνη Ιωάννα, *Μικρά Αγγλία*, Εκδόσεις Καστανιώτη, Αθήνα, 1997.

Κατσαρός Σπύρος, *Σύντομη ιστορία της Κέρκυρας*, Εκδόσεις Innovation, Κέρκυρα, 1992.

Καυταντζόγλου Ρωξάνη, *Οικογένειες του παρελθόντος. Μορφές οικιακής οργάνωσης στην Ευρώπη και στα Βαλκάνια*, Εκδόσεις Αλεξάνδρεια, Αθήνα, 1996.

Καυταντζόγλου Ρωξάνη, *Ο οικονομικός και κοινωνικός μετασχηματισμός αγροτικών κοινοτήτων*, Εκδόσεις Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών, Αθήνα, 1987.

Κλήμης Οδυσσέας Κάρολος, *Δρώμενα και έθιμα του Κερκυραϊκού λαού*, Εκδόσεις Νίκος Χειμαριός, Κέρκυρα, 1987.

Κλήμης Οδυσσέας Κάρολος, *Κοινωνιολογία και Μελλοντολογία του Κερκυραϊκού λαού*, Εκδόσεις Νίκος Χειμαριός, Κέρκυρα, 2007.

Κοβάνη Ελένη Θ., *Οι εμπειρικές έρευνες στην αγροτική Ελλάδα*, Εκδόσεις Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών, Αθήνα, 1986.

Κολύμβα Καδιώ, *Η πάνω μεριά του κόσμου*, Εκδόσεις Αρμός, Αθήνα, 2000.

Κουρούκλη Μαρία, *Έργα και ημέρες στην Κέρκυρα*, Επιμ. σειράς Ευθύμιος Παπαταξιάρχης, Αλεξάνδρεια, 2008.

Λιακόπουλος Θεόδωρος, *ISM και Ανθρώπινος Παράγοντας στη Ναυτιλία*, Διπλωματική Εργασία, Πανεπιστήμιο Πειραιώς, 2014.

Ματέζος Αθανάσιος Σ., *Η διαχείριση των ανθρώπινων πόρων στη Ναυτιλία*, Διπλωματική Εργασία, Πανεπιστήμιο Πειραιώς, 2016.

Μητσάκου Ελένη, *Το ζήτημα της απασχόλησης στην ελληνική ναυτιλία. Προβλήματα και προοπτικές βελτίωσης*, Διπλωματική Εργασία, Πανεπιστήμιο Πειραιώς, 2010.

Ολυμπίτου Ευδοκία, Κορέ-Ζωγράφου Κατερίνα, *Άνθρωποι και παραδοσιακά επαγγέλματα στο Αιγαίο*, Εκδόσεις Ίδρυμα Μείζονος Ελληνισμού, Αθήνα, 2003.

Ολυμπίτου Ευδοκία κ.α. «Πληθυσμοί και Οικισμοί του ελληνικού χώρου», *Τετράδια Εργασίας 18*, ιστορικά μελετήματα, Εκδόσεις Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών (Ε. Ι. Ε.), Αθήνα, 2003.

Ολυμπίτου Ευδοκία, Κορέ-Ζωγράφου Κατερίνα, *Ελλάδα της θάλασσας*, Εκδόσεις Μέλισσα, Αθήνα, 2004.

Ολυμπίτου Ευδοκία, Δημητρόπουλος Δημήτρης, «Ψαρεύοντας στις Ελληνικές θάλασσες», *Τετράδια Εργασίας 33*, Από τις μαρτυρίες του παρελθόντος στη σύγχρονη πραγματικότητα, Εκδόσεις Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών (Ε. Ι. Ε.) Ινστιτούτο Νεολληνικών Ερευνών, Αθήνα, 2010.

Ολυμπίτου Ευδοκία, *Σπογγαλιευτική δραστηριότητα και κοινωνική συγκρότηση στο νησί της Καλύμνου (19ος – 20ος αιώνας)*, Εκδόσεις Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών, Ινστιτούτο Ιστορικών Ερευνών, Τομέας Νεολληνικών Ερευνών, Αθήνα, 2014.

Ολυμπίτου Ευδοκία, *Τοπικές κοινωνίες στο θαλάσσιο και ορεινό χώρο στα νότια Βαλκάνια. 18ος- 19ος αιώνας*, Πρακτικά Συμποσίου Κέρκυρα, 26 Μαΐου 2012, Εκδόσεις Ιόνιο Πανεπιστήμιο, Τμήμα Ιστορίας, Κέρκυρα, 2014.

Παπαγιαννούλης Κωνσταντίνος Ν., *Σύγχρονες τάσεις της διεθνούς ναυτιλιακής πολιτικής και η σημασία τους για την ελληνική ναυτιλία*, Διδακτορική Διατριβή, Πανεπιστήμιο Πειραιώς, 2001.

Παπαδοπούλου Αλεξάνδρα Ι., *Ναυτιλιακές επιχειρήσεις, διεθνή δίκτυα και θεσμοί στην σπετσιώτικη εμπορική ναυτιλία, 1830-1870. Οργάνωση, διοίκηση και στρατηγική*, Διδακτορική Εργασία, Ιόνιο Πανεπιστήμιο, 2009.

Παπαθανασόπουλος Κωνσταντίνος Α., *Η ελληνική εμπορική ναυτιλία. Κράτος και ναυτιλιακή πολιτική στη μετεπανεστατική περίοδο. Οι πρώτες προσπάθειες δημιουργίας ελληνικής ατμοπλοΐας. 1833-1856*, Διδακτορική Εργασία, 1981.

Πετρίδου Δέσποινα, *Σύγχρονες εξελίξεις στη διεθνή ναυτιλία και οι στρατηγικές ανάπτυξης των γραμμών πλοίων εμπορευματοκιβωτίων*, Διπλωματική Εργασία, Πανεπιστήμιο Μακεδονίας, 2018

Πλουμίδης Σπυρίδων, *Γυναίκες και Γάμος στην Κέρκυρα (1600-1864) Έμφυλες σχέσεις και οικονομικές δραστηριότητες*, Εκδόσεις Ιονίου Πανεπιστημίου, Κέρκυρα, 2008.

Ροδανάκης Μανώλης, *Υπέρ πλεόντων*, Έκδοση Καλέντης, Αθήνα, 2003.

Σημαντήρας Μιχαήλ, Σκουλούδης Ιωάννης, *Ναυτιλία και Τουρισμός: Υφιστάμενη Κατάσταση και Προοπτικές Ανάπτυξης στη Χώρα*, Ανώτατο Τεχνολογικό Εκπαιδευτικό Ίδρυμα Κρήτης, Σχολή Διοίκησης & Οικονομίας, Τμήμα Τουριστικών Επιχειρήσεων, 2010

Σοφιάδης Παντελής, *Η απασχόληση στην Ελληνική Ναυτιλία τη Δεκαετία 1990-2000*, Διπλωματική Εργασία, Πανεπιστήμιο Πειραιώς, 2000.

Τσουμάνης Κωνσταντίνος, *Η ελληνική εμπορική ναυτιλία και το ελληνικό ναυτεργατικό κίνημα στη διάρκεια του Δεύτερου Παγκοσμίου Πολέμου*, Διδακτορική Εργασία, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, 2001,

Φελλά Αθανασία, *Ανθρώπινες απώλειες από ναυτικά ατυχήματα και κόστος αυτών στην ελληνική ναυτιλία*, Διπλωματική Εργασία, Πανεπιστήμιο Πειραιώς, 2012.

Χαρλαύτη Τζελίνα, *Ιστορία της Ελληνόκτητης Ναυτιλίας 19ος -20ος αιώνας*, Εκδόσεις Νεφέλη, Αθήνα, 2001.

Χαρλαύτη Τζελίνα, Νίκος Βλασόπουλουλος, *Ποντοπόρεια. Ποντοπόρα ιστιοφόρα και ατμόπλοια 1839 – 1939*, Εκδόσεις Ε.Λ.Ι.Α., Αθήνα, 2002.

Χαρλαύτη Τζελίνα, Γιάννης Θεοδοκάς, *Ευπόμψη. Ελληνικές ναυτιλιακές επιχειρήσεις, 1945 – 2000. Οργάνωση , Διοίκηση και Στρατηγικές*, Εκδόσεις Ε.Λ.Ι.Α., Αθήνα, 2004.

Χαρλαύτη Τζελίνα (επιμ.), *Ιστορία και Ναυτιλία 16ος – 20ος αιώνας*, Αλεξάνδρεια, Αθήνα, 2005.

Χλωμούδης Κωνσταντίνος, *Η Ελληνική εμπορική ναυτιλία 1910-1939,. Συνύπαρξη διαφορετικών τρόπων παραγωγής*, Διδακτορική Εργασία, Πανεπιστήμιο Μακεδονίας, 1991.

Ηλεκτρονική Βιβλιογραφία

e-Nautilia, Το Ελληνικό portal για την ναυτιλία, « Κατηγορίες Φορτηγών πλοίων ανάλογα με το μέγεθός τους », διαθέσιμο στο <http://www.e-nautilia.gr>

e-Nautilia, Το Ελληνικό portal για την ναυτιλία, « Κατηγορίες και τύποι πλοίων », διαθέσιμο στο <http://www.e-nautilia.gr> (ημερομηνία επίσκεψης 11/12/2014).

Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ, « Η ιστορία της ελληνικής ναυτιλίας », διαθέσιμο στο <http://www.kathimerini.gr> (ημερομηνία επίσκεψης 09/12/2014).

Corfu History Forum, Η άγνωστη ιστορία της Κέρκυρας, διαθέσιμο στο corfuhistoryforum.blogspot.com (ημερομηνία επίσκεψης 10/04/2015).

Κερκυραϊκή Διάλεκτος, διαθέσιμο στο [www.glossesweb.com /2011/03/blog-post_27.html](http://www.glossesweb.com/2011/03/blog-post_27.html)
(ημερομηνία επίσκεψης 25/04/2015).

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Ι. ΛΕΞΙΛΟΓΙΟ

Αλυσίδα: Ζεστό νερό με στάχτη για το πλύσιμο των ρούχων.

Αναγραίνω: Ξαίνω το μαλί.

Γρέκα: Γυναικείο σακάκι της παραδοσιακής κερκυραϊκής στολής .

Γιο-γιό: Νυχτερινό δοχείο.

Ετότες: Τότε

Κανίστρι: Καλάθι πλεχτό

Κατώ: Το ισόγειο του σπιτιού που χρησίμευε σαν αποθηκευτικός χώρος.

Κουλούμι: Μαζεμένο χώμα γύρω από το κλήμα

Κρουφά: Κρυφά.

Λάχανα: Τα φαγώσιμα χόρτα.

Λογοδόσιμο ή Λόγος: Η ολοκλήρωση της συμφωνίας του γάμου.

Μαστέλο: Ξύλινος ή μεταλλικός κάδος για το πλύσιμο στο χέρι.

Μιτσό: Μικρό, Μικρή σε ηλικία

Νόνα: Γιαγιά

Περατζάδα: Η βόλτα, ο περίπατος.

Πόλη: Η πόλη της Κέρκυρας.

Πορτιέρα: Η πόρτα.

Πραματσούλης: Πλανόδιος πραματευτής.

Ροκέτα: Μακρυνά φούστα της γυναικείας παραδοσιακής κερκυραϊκής σχολής με πυκνές σούρες.

Ρούγα: Η αυλή, η γειτονιά.

Σίσκλος: Κουβάς μεταλλικός.

Σμπάρα: Δυνατοί πυροβολισμοί.

Στιά: Η φωτιά.

Ταβλομαστέλα: Ξύλινη τετράγωνη τάβλα που έμπαινε λοξά στο μαστέλο για το πλύσιμο των ρούχων.

Τσουτσουμίδα: Μαντήλι κεφαλιού που φορούσαν οι αρραβωνιασμένες στολισμένο με λουλούδια και παγωνόφτερα.

Φόρος: Το κέντρο του χωριού

**II. ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΟ ΥΛΙΚΟ ΠΟΥ ΣΥΛΛΕΧΤΗΚΕ
ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΔΙΑΡΚΕΙΑ ΤΩΝ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΕΩΝ.**

Εικόνα 17. Οικογένεια ναυτικού την δεκαετία '70 (Αρχείο Στούπα Δημ.) Εικόνα 18. Οικογένεια ναυτικού την δεκαετία του '80. (Αρχείο Στούπα Παν.)

Εικόνες 19 & 20. Γυναίκα ναυτικού του Πετρίτη με τα παιδιά της. (Αρχείο Στούπα Μαρίνα).

Εικόνα 21. Ναυτικός του Πετριτή την δεκαετία του '90
μαζί με συναδέλφους του, εν πλω. (Αρχείο Γεωργοπάλης Χρ.)

Εικόνα 22. Ναυτικοί του Πετριτη σε κρουαζιερόπλοιο.
(Αρχείο. Στούπας Παν.)

Εικόνα 23. Ναυτικός του Πετριτή κατά την διάρκεια της βάρδιας στο φορτηγό πλοίο. (Αρχείο. Στούπα Δημ.)

Εικόνα 24. Ναυτικός του Πετριτή πάνω στο κατάστρωμα του πλοίου. (Αρχείο. Στούπα Παν.)

Εικόνες 25, 26 & 27. Διάφορα Κρουαζιερόπλοια που εργάστηκαν ναυτικοί από τον Πετρίτη.
(Αρχείο. Στούπα Παν.)

Εικόνα 28. Καΐκι μεταφοράς εμπορευμάτων και επιβατών
μεταξύ Πετρίτη και Πόλη της Κέρκυρας την δεκαετία του '60.
(Αρχείο Στούπα Δημ.)

Εικόνα 29. Ψαράδες των Κορακάδων . (Αρχείο Στούπα Δημ.)

Εικόνα 30. Γυναίκες των Κορακάδων
με παραδοσιακή ενδυμασία, την δεκαετία του 1960.
(Αρχείο. Στούπα Δημ.)

Εικόνα 31. Λιτανεία στους Κορακάδες
. την δεκαετία του 1960. (Αρχείο Στούπα Δημ.)